

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden ja kauppätieteiden tiedekunta
Kauppätieteiden laitos

**TILINTARKASTAJAN RAPORTOINNIN HYÖDYNTÄMISMAHDOLLISUUDET
SÄÄNNÖSTEN JA MÄÄRÄYSTEN VASTAISEN TOIMINNAN EHKÄISEMISESSÄ**

Pro gradu -tutkielma
Laskentatoimi ja yritys juridiikka
Sari Karhu (271991)
Ohjaaja: Janne Ruohonen
Esityspäivä: 19.4.2018

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO
Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta
Kauppatieteiden laitos
Laskentatoimi ja yritys juridiikka

KARHU, SARI: Tilintarkastajan raportoinnin hyödyntämismahdollisuudet säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä
Pro gradu -tutkielma, 75 s. 1 liite (1 s.)
Tutkielman ohjaaja: KTT Ruohonen Janne
Huhtikuu 2018

Avainsanat: tilintarkastusvelvollisuus, tilintarkastajan rooli, harmaa talous, hallinnollisen taakan keventäminen, tilinpäätöksen ilmoitusvelvollisuus

Tässä Pro gradu -tutkimuksessa selvitetään, millä edellytyksillä tilintarkastajan julkista raportointia olisi mahdollista hyödyntää tehokkaammin säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä hallinnollisen taakan keventämisen tavoitteista tinkimättä. Tutkimuksen tavoitteena on arvioida tilintarkastajan raportointivelvollisuuden nykytilaa de lege lata, sekä antaa suosituksia menettelyn tehostamiseksi ja arvioida tulevaisuuden sääntelyn mahdollisuuksia de lege ferenda. Tutkielman teoreettinen viitekehys muodostuu tilintarkastusta säätelevästä kansallisesta ja EU-tasoisesta lainsäädännöstä, kansainvälisistä tilintarkastusalan standardeista, hyvää tilintarkastustapaa määrittävistä ohjeista sekä aiemmasta tutkimuksesta.

Teoriaosassa käydään läpi niitä tilanteita, joissa tilintarkastaja on velvoitettu lausumaan havaitsemistaan väärinkäytöksistä tilintarkastuskertomuksessaan. Tässä tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena ovat muiden kuin yleisen edun kannalta merkittävien Suomessa toimivien osakeyhtiöiden varmennustoimeksiannon yhteydessä annetut mukautetut tilintarkastuskertomukset, joissa tilintarkastuksen yhteydessä havaitut epäkohdat raportoidaan. Tilintarkastajan näkökulmasta tarkasteltuna raportointimahdollisuudet linkittyvät erityisesti tilintarkastusvelvollisuuden laajuuteen sekä tilintarkastajan ja johdon välisen vastuun jakautumiseen. Tutkimuksessa on käsitelty myös tilinpäätöskokonaisuuden rekisteröimiseen liittyviä seikkoja.

Tutkimuksen mukaan tilintarkastajan julkisen raportoinnin hyödyntämisen yksi merkittävimmistä edellytyksistä on, että tilintarkastusvelvollisuus ulottuu tavalla tai toisella niihin yhtiöihin, joissa sääntöjen ja määräysten vastaisia menettelyitä erityisesti havaitaan. Mikäli tilintarkastuksen kokorajoja halutaan nostaa, olisi tarkoituksenmukaista pohtia myös sitä, olisiko mahdollista säätää Suomessa toimivia pienyhtiöitä koskeva laajuudeltaan kevyempi tilintarkastusvelvollisuus esimerkiksi Tanskassa ja Virossa käytettävän mallin mukaisesti. Tämän tutkimuksen mukaan toimintaansa aloittavien yhtiöiden rajaamiselle tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolelle ei ole perusteita, ja TTL 2 luvun 2 §:n 2 momentin säännökset esitetään poistettaviksi.

Tilintarkastajan julkista raportointia voidaan hyödyntää vain silloin, kun tilinpäätös tilintarkastuskertomuksineen on ilmoitettu viranomaiselle rekisteröitäväksi. Tässä tutkimuksessa eräänä vaihtoehtona esitetään johdon ja tilintarkastajan välisen vastuun uudelleen arviointia siten, että tilintarkastuskertomuksen rekisteröintivelvoite siirrettäisiin johdolta tilintarkastajalle OYL 8 luvun 10 §:ää uudistamalla. Esitetty säädösuudistus ei merkittävällä tavalla lisäisi tilintarkastajien hallinnollista taakkaa tai kustannuksia. Yrityksen näkökulmasta tarkasteltuna muutoksella olisi hallinnollista taakkaa keventävä vaikutus. Valvontaviranomaisena toimivan PRH:n kannalta ehdotettu uudistus tehostaisi omalta osaltaan PRH:n valvontatyötä.

SISÄLLYS

LYHENNELUETTELO.....	5
1 JOHDANTO.....	6
1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat	7
1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	8
1.3 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	9
1.4 Tutkimusmenetelmät, rajaukset ja rakenne.....	10
Tutkimusmenetelmät	10
Tutkimuksen rakenne ja rajaukset	12
1.5 Käsitelmäärittelyt	13
Tilintarkastaja	14
Tilintarkastuskertomus	15
Hyvä tilintarkastustapa	15
Tilintarkastajan ammattieettiset periaatteet	16
Ammatillinen skeptisyys	17
Salassapitovelvollisuus.....	18
Harmaa talous ja vilpillinen taloudellinen raportointi	19
2 TILINTARKASTAJAN RAPORTOINTIVELVOITTEET	20
2.1 Tilintarkastajan raportointivelvollisuus Suomen kansallisessa lainsäädännössä.....	21
2.2 Tilintarkastajan raportointivelvollisuus EU:n sääntelyssä.....	23
2.3 Tilintarkastuslain ja IAS:n mukaiset tilintarkastuskertomukset	25
Vakiomuotoiset tilintarkastuskertomukset	27
Mukautetut tilintarkastuskertomukset	28
Varauman sisältävä tai kielteinen lausunto	30
Lausunnon antamatta jättäminen	32
Tiettyjä seikkoja painottavat kappaleet ja muita seikkoja koskevat kappaleet.....	32
Tilintarkastuslain mukainen tilintarkastajan huomautusvelvollisuus.....	34
2.4 Tilintarkastajan raportointi- ja ilmoitusvelvollisuuden laajentamispyrkimykset	35
2.5 Tilintarkastajan raportointivelvoitteita koskeva lainsäädäntö Ruotsissa	37
3 TILINTARKASTAJAN ROOLI JA ASEMA LAILLISUUSVALVONNASSA	40
3.1 Tilintarkastusvelvollisuus – uhkat ja mahdollisuudet.....	41
3.2 Tilintarkastajan ja hallituksen vastuun rajat ja vahingonkorvausvelvollisuus.....	46
3.3 Tilintarkastuskertomuksen rekisteröintivelvoite.....	52
3.4 Tilintarkastajan asema sidosryhmätutkimuksessa	56

4 LAINSÄÄDÄNTÖTARPEEN ARVIOINTI.....	57
4.1 Tavoitetilan kartoitus ja lainsäädännölliset muutostarpeet	57
Tilintarkastajan raportointivelvoitteet	58
Tilintarkastusvelvollisuus.....	59
Johdon ja tilintarkastajan välinen vastuu ja tilinpäätöksen rekisteröintivelvoite.....	59
Viranomaisten välisen yhteistyön ja sähköisten rajapintojen hyödyntäminen	62
4.2 Mahdollisten muutosten vaikuttavuusarviointi tilintarkastajan näkökulmasta	63
5 YHTEENVETO	67
Arvio tutkimuksen vaikuttavuudesta	69
Jatkotutkimusehdotukset	70
LÄHDELUETTELO	72
LIITE 1: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO	75

LYHENNELUETTELO

IAASB	International Auditing and Assurance Standard Board
IESBA	International Ethics Standards Board for Accountants
ISA-standardit	Kansainväliset tilintarkastusstandardit
KPL	Kirjanpitolaki
OM	Oikeusministeriö
OYL	Osakeyhtiölaki
PRH	Patentti- ja rekisterihallitus
ST	Suomen Tilintarkastajat ry
TEM	Työ- ja elinkeinoministeriö
TILA	Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta
TTL	Tilintarkastuslaki
VALA	Valtion tilintarkastuslautakunta

1 JOHDANTO

Tilintarkastusinstituutio

Tilintarkastuksesta säädetään vuonna 2016 voimaan tulleessa uudistetussa tilintarkastuslaissa. Kansallinen tilintarkastuslaki on yleislaki, jossa annetaan säännökset kirjanpitolain mukaisen kirjanpitovelvollisen yhteisön ja säätiön tilintarkastuksesta. TTL:a on sovellettava tilintarkastustoimeksiannon lisäksi sellaisiin toimiin, jotka muussa laissa tai asetuksessa säädetään tilintarkastajan tehtäväksi tai jonka perusteella tilintarkastaja antaa kirjallisen lausunnon viranomaisen tai tuomioistuimen käyttöön.¹

Vuoden 2016 tilintarkastuslain uudistuksella vastattiin EU:n tilintarkastusdirektiivissä ja -asetuksessa esitettyihin vaatimuksiin. EU-asetuksen mukaisten lakisäätteistä tilintarkastusta koskevien erityisvaatimusten perusteella lakisäätteisten tilintarkastajien ja tilintarkastusyhteisöjen tehtävänä on parantaa yleistä luottamusta yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilinpäätöksiin ja konsernitilinpäätöksiin siten, että henkilöt ja laitokset voivat luottaa niiden suorittaman työn laatuun. Lakisäätteisillä tilintarkastajilla on siten tärkeä yhteiskunnallinen rooli tilinpäätösinformaation luotettavuutta ja tehokkuutta arvioitaessa.² Tilintarkastajajärjestelmän tärkeänä tehtävänä on siis lisätä ja ylläpitää uskottavuutta tilintarkastuksen ja taloudellisen raportoinnin luotettavuuteen sekä edistää tilintarkastuksen korkeaa laatua. Tilintarkastuksella nähdään olevan keskeinen rooli tilinpäätösraportoinnin oikeellisuuden ja läpinäkyvyyden luotettavuuden varmentamisessa.³

Perinteisesti tilintarkastuksen on koettu palvelevan erityisesti tarkastettavan yhteisön omistajien etuja, sillä hyvin usein yhteisön toimivassa johdossa toimii joku muu kuin omistaja/t. Tällöin käytetään usein ulkopuolista tilintarkastajaa ei pelkästään lakisäätteen tilintarkastusvaatimuksen vuoksi vaan myös siksi, että joku luotettava asiaan perehtynyt asiantuntija voi valvoa omistajan etua ja tuottaa tärkeää tietoa yhteisön sidosryhmille. On tärkeää, että taloudellisia päätöksiä tehdessään muun muassa velkojat, sopimusikumppanit ja viranomaiset voivat luottaa yhteisöstä annettuun tilinpäätösinformaatioon.⁴

---

¹ TTL1141/2015, 1 luku 1 §.

² EU 537/2014. 77.

³ HE 254/2014, 9.

⁴ Halonen ja Steiner, 2010. 16-17.

Suomen Tilintarkastajat ry:n (ST) mukaan tilintarkastus edistää yleistä luottamusta talousraportointiin ja sillä on ennaltaehkäisevää, ohjaavaa ja korjaavaa vaikutusta. Tilintarkastaja voi antaa ohjeita mahdollisten tilinpäätösluonnoksessa olevien virheiden korjaamiseksi hyvissä ajoin, ja tällä tavoin yritys saa välitöntä hyötyä esimerkiksi välttäänsä tilanteen, josta jälkikäteen havaittuna aiheutuisi veroseuraamuksia. ST:n mukaan tilintarkastuksen nähdään olevan tärkeä osa talouselämän perusrakennetta, koska sillä on laajat vaikutukset yhteiskuntaan. Sen lisäksi, että yrityksen omistajat, rahoittajat ja liikekumppanit saavat riittävästi oikeaa tietoa, voidaan tilintarkastuksen avulla varmistua siitä, että lakisääteiset eläkemaksut ja verot maksetaan asianmukaisesti ja ajallaan.⁵

Tilintarkastuksen kohteena on kansainvälisten tilintarkastusstandardien (ISA-standardit) mukaan tilinpäätös⁶. Kansallisen lainsäädännön mukaan tilintarkastus käsittää Suomessa tilinpäätöksen lisäksi myös kirjanpidon ja hallinnon tarkastuksen. Nykysäännösten mukaan toimintakertomus ei ole enää varsinaisen tarkastuksen kohteena, mutta tilintarkastuslaki velvoittaa tilintarkastajaa antamaan kuitenkin lausuntonsa siitä, onko toimintakertomus laadittu sen laati- miseen sovellettavien säännösten mukaisesti sekä siitä, ovatko tilikaudelta laaditun tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen tiedot yhdenmukaisia. Tämän lisäksi tilintarkastajan on ilmoitettava tilintarkastuskertomuksessaan, mikäli hän on tilintarkastuksen yhteydessä havainnut toimintakertomuksessa olennaisia virheellisyys- ja kuvailtava niiden luonne. Tilintarkastus tulee suorittaa tilinpäätösten ja konsolidoitujen tilinpäätösten lakisääteisestä tilintarkastuksesta annettuja kansallisia säädöksiä ja kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja noudattaen ja tilintarkastajan tulee muodostaa perusteltu käsityksensä siitä, onko tilinpäätös laadittu niiden mukaisesti. Tilintarkastuksen jälkeen tilintarkastajan tulee antaa tilintarkastuskertomus, jossa annetaan toimintakertomusta koskevan lausunnon lisäksi lausunto siitä, antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan tarkastetun yhteisön tai säätiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta sekä siitä, täyttääkö tilinpäätös lakisääteiset vaatimukset.⁷

1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat

Viime vuosina on käyty runsaasti julkista keskustelua tilintarkastajan asemasta sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä. Tilintarkastajan roolia laillisuusvalvojana on

---

⁵ Tilisanomat, 2018. 50.

⁶ IFAC. Osa 1. 17-18.

⁷ TTL 1141/2015, 3 luku 1, 3-5 §.

vuosien varrella haluttu terävöittää, sillä tilintarkastajalla on asemansa puolesta pääsy sellaisiin asiakirjoihin, joista sääntöjen ja määräysten vastainen menettely voidaan oletettavasti havaita. Tilintarkastajan näkökulmasta tarkasteltuna kysymys on lähinnä siitä, että onko tarkoituksenmukaista asettaa tilintarkastajalle viranomaisroolia. Tilintarkastaja on velvoitettu raportoimaan monin eri tavoin tilintarkastuksen aikana havaitsemistaan sääntöjen ja määräysten vastaisista menettelyistä.

Tilintarkastajan raportoinnin hyödyntämisen tutkimus liittyy harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaan tähtäävien tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittaviin lainsäädäntömuutoksiin ja viranomaisyhteistyön kehittämismahdollisuuksien arviointiin. EU-direktiivien mukaisesti tilintarkastajan on ilmoitettava lakisääteisen tilintarkastuksen yhteydessä havaitsemistaan väärinkäytöksistä ja epäilyistä nimenomaan PIE-yhteisöjen (yleisen edun kannalta merkittävät yhteisöt) kohdalla, mutta muut yhteisöt on jätetty kyseisen EU-sääntelyn ulkopuolelle.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Tässä pro gradu -tutkimuksessa on tavoitteena arvioida sitä, kuinka tilintarkastajan julkista raportointia olisi mahdollista hyödyntää tehokkaammin hallinnollisen taakan keventämisen tavoitteista tinkimättä samoin kuin sitä, millaisia lainsäädännöllisiä uudistuksia se vaatisi. Norminpurkutalkoiden hengen mukaisesti tavoitteena on löytää tasapaino siten, että sääntöjen ja määräysten vastaista toimintaa voidaan ehkäistä tilintarkastuskertomuksesta saatavaa informaatiota hyödyntämällä samalla kun liiallista pakottavaa sääntelyä kevennetään ja ristiriitaisia säädöksiä pyritään purkamaan.

Tutkimuksessa selvitetään niitä sääntöjen ja määräysten vastaisia toiminnan muotoja, joissa tilintarkastaja on velvoitettu raportoimaan havaitsemistaan väärinkäytöksistä. Tutkimuksessa keskitytään pääasiassa Suomessa toimivia tilintarkastajia velvoittaviin EU-tasoisiin ja kansallisiin säädöksiin. Vertailun vuoksi tutkimuksessa perehdytään myös naapurimaatamme Ruotsia velvoittaviin säädöksiin.

Tarkoituksena on lähdeaineistojen avulla muodostaa selkeä kokonaiskuva siitä, millaisiin väärinkäytöksiin tilintarkastaja voi asemansa perusteella puuttua. Tavoitteena on arvioida tilintarkastajan raportointivelvollisuuden nykytilaa ja antaa suosituksia menettelyn tehostamiseksi, sekä arvioida tulevaisuuden sääntelyn mahdollisuuksia. Tavoitteena on myös esittää perusteltu

arvio siitä, kuinka lainsäädäntöä tulisi tulevaisuudessa kehittää tilintarkastajan ja viranomaisten yhteistyön tehostamiseksi siten, että yhtäältä tehokkuusnäkökulma ja toisaalta hallinnollisen taakan keventämistavoite toteutuisivat mahdollisimman hyvin.

1.3 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Teoriaosassa selvitetään, mitkä yhteisöt ovat tilintarkastusvelvollisia ja millaisissa tilanteissa tilintarkastajan on raportoitava tilintarkastuskertomuksessaan mahdollisista sääntöjen ja määräysten vastaisista toimista tai menettelyistä. Seuraavaksi selvitetään sitä, kuinka näitä tilintarkastuskertomuksen tietoja voitaisiin hyödyntää sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä. Tulevaisuuden lainsäädäntötarvetta arvioitaessa otetaan kantaa muun muassa siihen, kuinka tilintarkastusvelvollisuus rajataan, kuinka johdon ja tilintarkastajan vastuu ja vahingonkorvausvelvollisuus jakautuvat, ja onko nykymallin mukainen yhtiön johdon velvollisuus tilinpäätöstietojen ilmoittamisesta viranomaisille riittävä.

Päätutkimuskysymys on:

- *Millä edellytyksillä tilintarkastajan julkista raportointia olisi mahdollista hyödyntää tehokkaammin säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä niin, että hallinnollisen taakan keventämissyrkimykset tulevat huomioon otetuiksi?*

Alatutkimuskysymysten avulla selvitetään tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön vaikuttavaa lainsäädännöllistä viitekehystä sekä tilintarkastajan asemaa laillisuusvalvonnassa.

Alatutkimuskysymykset ovat:

- *Millaisista sääntöjen ja määräysten vastaisista toimista tai menettelyistä tilintarkastajan tulee raportoida ja missä muodossa?*
- *Kuinka tilintarkastajan ja johdon välisen vastuun jakautuminen vaikuttaa tilintarkastajan raportointimahdollisuuksiin?*
- *Onko tarkoituksenmukaista asettaa tilintarkastajalle viranomaisroolia?*

1.4 Tutkimusmenetelmät, rajaukset ja rakenne

Tutkimusmenetelmät

Tämä tutkimus on laadullinen kirjallisuuskatsaus, joka toteutetaan oikeusdogmaattista tutkimusmenetelmää käyttäen. Tutkimuksessa viitataan voimassa oleviin oikeussäätöihin de lege lata, sekä arvioidaan tulevaisuuden lainsäädäntötarpeita de lege ferenda. Tutkimuksen empiriaosuudessa käytetään täydentävänä tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Hirsjärven ym. mukaan kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on tutkia tutkittavaa ilmiötä kokonaisvaltaisesti aineistoa monipuolisesti käsittelemällä ymmärtäen sen merkityksiä ilman etukäteen asetettuja hypoteeseja ja tavoitteena on löytää uusia näkökulmia tutkimusongelmaan liittyen⁸.

Systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa perehdytään tilintarkastusta säätelevään lainsäädäntöön, tilintarkastusalan standardeihin ja tilintarkastajan työtä ohjaaviin ammattieettisiin periaatteisiin. Kansainvälinen tilintarkastusstandardi ISA 240 on keskeisimpiä EU-tasoisia säännöksiä, jossa on perusteellisesti käsitelty väärinkäyttöihin liittyviä tilintarkastajan velvollisuuksia. Uudistetut tilintarkastusstandardit ISA 705 ja 706 sisältävät säännöksiä mukautettujen tilintarkastuskertomusten antamisesta.

Suomen tilintarkastajat ry julkaisee tilintarkastuslakiin, muihin kansallisiin säännöksiin ja kansainvälisiin tilintarkastusstandardeihin perustuvia tilintarkastuskertomusmalleja ja muita ohjeita tavoitteenaan kehittää ja ylläpitää hyvää tilintarkastustapaa. Kansainvälisissä tilintarkastusstandardeissa 100-999 säädetään menneitä aikaa koskevaan taloudelliseen informaatioon kohdistuvista tilintarkastuksista ja yleisluontoisista tarkastuksista. Nimenomaiset säädökset Suomen tilinpäätöskäytännön ja IFRS:n mukaisten tilinpäätösten tilintarkastuksesta ovat ISA-standardeissa 200-720. Vakiomuotoisten tilintarkastuskertomusmallien taustalla on ISA 700 tilintarkastusstandardi ”Tilinpäätöstä koskevan lausunnon laatiminen ja kertomuksen antaminen”.⁹ Myös aiempaa tutkimusta on tarkoitus hyödyntää soveltuvin osin. Nämä lähteet muodostavat tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen.

Oikeustieteellisessä tutkimuksessa kaksi useimmiten tunnistettua tutkimusintressiä ovat uusien näkökulmien ja ymmärryksen tuottaminen lain soveltajalle ja lain kehittäjälle. Oikeuspolitiikan

---

⁸ Hirsjärvi ym. 2012. 160-161.

⁹ Suomen Tilintarkastajat ry. 2017b. 15, 20-24.

tutkimus voidaan jakaa lainopilliseen ja sääntelyteoreettiseen tutkimukseen. Lainopillisessa tutkimuksessa on tarkoituksena tutkia voimassa olevaa oikeutta ja oikeuslähteitä lainopillisen viitekehyksen avulla. Lainopillisen tutkimuksen ytimessä on selvittää sitä, miten oikeusnormeja todellisuudessa sovelletaan riippumatta siitä, missä muodossa säännökset on esitetty oikeuslähdeoppihierarkian mukaisissa normeissa. Sääntelyteoreettisessa tutkimuksessa tutkitaan sitä, miksi yhteiskunnallista sääntelyä tarvitaan, ja usein sääntelyteoreettiset kysymykset liittyvät ohjauskeinoihin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin. Sääntelyn kehittämisen tutkimuksen näkökulmasta tarkasteltuna sääntelyteoria antaa teoreettisen viitekehyksen tälle tutkimukselle. Similän mukaan lainopillisessa tutkimuksessa keskitytään lain systematisointiin ja tulkintaan, ja jätetään vastaamatta moniin sellaisiin kysymyksiin, joista sääntelyn kehittäjä on kiinnostunut. Oikeuspoliittisen *de lege ferenda* -tutkimusmenetelmän keskeisenä tavoitteena on tutkia, kuinka lainsäädännön tavoitteet tulisi asettaa ja mitä keinoja näihin tavoitteisiin pääsemiseksi olisi valittava. Tarkoituksena on arvioida niitä oikeudellisia tavoitteita ja mahdollisuuksia, joiden avulla ennalta määrätty yhteiskunnallinen päämäärä on mahdollista tavoittaa. Tässä tutkimuksessa tulevaisuuden lainsäädäntöratkaisuja arvioidaan siten, että ensin arvioidaan nykytilaa *de lege lata*, ja sen jälkeen selvitetään tulevaisuuden tavoitetilaa sekä keinoja tavoitetilan saavuttamiseksi *de lege ferenda*.¹⁰

Eräs useiden eri oikeudenalojen ajankohtainen säädöspoliittinen tavoite on pyrkimys yritysten hallinnollisen taakan vähentämiseen. Similän mukaan ”lähes kaikkiin kansainvälisten organisaatioiden tai kansallisten hallitusten omaksumiin hyvän sääntelyn määritelmiin liittyy tavalla tai toisella sääntelyn aiheuttamien kustannusten kontrollointi ja jollain tavalla ymmärretty minimointitavoite”, jolla tavoitellaan sääntelyn kustannustehokkuutta ja kansainvälisen kilpailukyvyyn ylläpitämistä ja parantamista.¹¹

Teemahaastattelussa haastatellaan KHT-tilintarkastajaa tutkittavan ilmiön asiantuntijana. Haastateltava on valittu sillä perustella, että Suomen Tilintarkastajat ry:n hallituksen puheenjohtajana hänellä on runsaasti ajantasaista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuksen edetessä nousseiden jatkokysymysten tutkimiseksi päätettiin valita lisäaineistonkeruumetodiksi teemahaastattelu, koska kävi ilmeiseksi, että tutkimuksessa on tarve saada tietoa sellaisesta asiasta sellaisesta näkökulmasta, jota ei ole saatavilla aiemmin julkaistuissa aineistoissa. Puhelinhaas-

---

¹⁰ Similä, 2007. 409-413.

¹¹ Similä, 2007. 413.

tattelun jälkeen kirjoitettu haastattelun tulos lähetettiin haastatellulle tarkistettavaksi sen varmistamiseksi, että haastatteliija on raportoinut asiat siten kuin haastateltava on tarkoittanut.

Haastattelutyyppejä on useita. Jako eri haastattelutyyppeiden osalta tehdään kirjallisuudessa esimerkiksi haastattelukysymysten muotoilun tarkkuuden tai väljyyden mukaan, tai sen perusteella, kuinka paljon tutkija ohjaa haastattelutilannetta. Teemahaastattelussa aihepiirit on määrätty etukäteen, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa eikä järjestystä.¹² Teemahaastattelun valitseminen tähän tutkimukseen valikoitui siksi, että haastattelutilanteessa tutkijalla on mahdollisuus tarkentaa kysymystä tai esittää lisäkysymyksiä haastateltavalle, jotta hän saa vietyä vastauksen riittävän tarkalle tasolle. Haastattelun aikana on mahdollista tarkentaa myös kysymysten ilmaisumuotoja ja oikaista mahdollisia väärinymmärryksiä, mikä on tutkimuksen onnistumisen kannalta tärkeää.¹³

Tutkimuksen rakenne ja rajaukset

Tämä tutkimus rakentuu viidestä luvusta. Ensimmäisessä luvussa lukijaa johdatellaan tutkimusaiheeseen esittämällä motivaatio- ja taustatekijöitä tutkimusaiheen valikoitumiselle ja esitellään tutkimusongelmat ja tutkimuksen tavoitteet sekä määritellään keskeisimmät käsitteet. Toisessa luvussa luodaan kokonaiskuva tilintarkastajan asemasta laillisuusvalvonnassa ja perehdytään tilintarkastajan raportointivelvollisuuden nykytilaan kansallisessa ja EU-säätelyssä. Kolmannessa luvussa selvitetään tilintarkastajan julkiseen raportointiin vaikuttavia säännöksiä ja säännösuudistuksia sekä arvioidaan tavoitetilaa. Neljännessä luvussa arvioidaan tulevaisuuden lainsäädäntömahdollisuuksia, vastataan tutkimuskysymyksiin ja arvioidaan tilintarkastajan roolia nyt ja tulevaisuudessa. Viidennessä luvussa esitetään yhteenveto tutkimustuloksista ja esitetään mahdolliset jatkotutkimusehdotukset.

Tutkimuksen kohteena on listaamattomia tilintarkastusvelvollisia osakeyhtiöitä koskeva sääntely, pois lukien yleisen edun kannalta merkittäviä yhteisöjä koskevat erityissäännökset. Rajaus perustuu siihen, että osakeyhtiö on Suomen suosituin yhtiömuoto ja suurin osa tilintarkastuskohteista on osakeyhtiöitä¹⁴. Tutkimuksessa arvioidaan myös tilintarkastusvelvollisuuden ul-

---

¹² Eskola ja Suoranta, 1998. 86.

¹³ Tuominen ja Sarajärvi, 2013. 73.

¹⁴ Kihn ym, 2017. 31.

kopuolella olevien yhteisöjen asemaa. Tutkimusaineistoa läpikäydessä tutkimus pyritään rajaamaan selkeästi niin, että mielenkiinnon kohteena on nimenomaan tilintarkastajalle säädetty raportointivelvollisuus, nykymenettelyn avulla saatavan tiedon hyödyntäminen harmaan talouden ja talousrikollisuuden ehkäisemiseksi sekä tilintarkastajan roolin mahdollisesta muutoksesta johtuvan lainsäädäntötarpeen arvioiminen norminpurkutalkoiden tavoitteita unohtamatta.

Tässä tutkimuksessa keskitytään varmennustoimeksiantona suoritettavan tilintarkastuslain mukaisen tilinpäätöksen tarkastamisen yhteydessä annettaviin tilintarkastuskertomuksiin, ja yhteisölainsäädännön mukaiset, erityistilanteita koskevat liitännäispalveluina tarjottavat tilintarkastajan kertomukset, lausunnot ja muut asiakirjat rajataan tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Tilintarkastajan raportoinnissa paneudutaan julkiseen raportointiin, eli tarkastelun keskiössä ovat tilintarkastuskertomukset.

Koska vakiomuotoiset tilintarkastuskertomukset eivät sisällä erityisiä huomautuksia yhteisön tilinpäätöksestä, keskitytään tässä tutkimuksessa erityisesti mukautettuihin tilintarkastuskertomuksiin ja niiden hyödyntämiseen. Tilintarkastajan yhteisöille antamat sisäiset raportit, kuten tilintarkastuspöytäkirjat, muistiot ja huomautukset, rajataan tämän tutkimuksen ulkopuolelle, koska tilintarkastuskertomusta lukuun ottamatta lähtökohtaisesti kaikki muut lakisääteiseen tilintarkastukseen kuuluvat tilintarkastajan antamat raportit kuuluvat tilintarkastajan salassapitovelvollisuuden piiriin ja ovat tarkoitettuja ainoastaan yhtiön johdon tiedoksi ja käyttöön.

1.5 Käsitelmäärittelyt

Tutkimuksen keskeisimpiä käsitteitä ovat tilintarkastaja, tilintarkastuskertomus, hyvä tilintarkastustapa, salassapitovelvollisuus, harmaa talous ja vilpillinen taloudellinen raportointi. Keskeisimpien käsitteiden merkitystä esitellään lyhyesti, jotta lukijalle muodostuisi selkeä käsitys siitä, mitä tutkimuksessa esiintyvällä terminologialla tarkoitetaan juuri tässä tutkimuskontekstissa. Esimerkiksi tilintarkastajalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa tilintarkastajaksi hyväksytyä luonnollista henkilöä tai tilintarkastusyhteisöä, ja yhteisöllä tarkoitetaan muuta kuin yleisen edun kannalta merkittävää tarkastettavaa osakeyhtiötä, jollei toisin mainita.

Tilintarkastaja

Tilintarkastusala on tarkasti säädeltyä, ja tilintarkastajan ammatissa ei voida toimia ilman että laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Lakisääteinen tilintarkastusjärjestelmä rakentuu yksityisten tilintarkastajien ja tilintarkastusyhteisöjen varaan, mikä tarkoittaa sitä, että tilintarkastajat eivät ole julkisen hallinnon viranomaisia tai julkisia laitoksia.

Tilintarkastajaksi ei voida hyväksyä henkilöä, joka on konkurssissa tai määrätty liiketoimintakieltoon, mikäli hän on vajaavaltainen tai hänen toimintakelpoisuuttaan on rajoitettu, tai jos hänelle on määrätty edunvalvoja. Tilintarkastajalta odotetaan nuhteettomuutta, joten mikäli hänet on tuomittu lainvoimaisella tuomiolla kolmen viimeisen vuoden aikana sakkorangaistukseen tai viiden viimeisen vuoden aikana vankeusrangaistukseen rikoksesta, joka osoittaa hänen olevan sopimaton toimimaan tilintarkastajana, tai hän on muutoin aikaisemmalla toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton tilintarkastajan tehtävään, häntä ei voida hyväksyä tilintarkastajaksi, vaikka kaikki muut laissa määritellyt edellytykset täyttyisivätkin. Edellä mainitut vaatimukset huomioon ottaen tilintarkastajaksi on hakemuksesta hyväksyttävä luonnollinen henkilö, jolla on laissa tarkemmin määritellyt tilintarkastajalta vaadittavat opinnot ja työkokemus sekä hyväksytysti suoritettu tilintarkastajatutkinto.¹⁵

Yhteisön tilintarkastajaksi voidaan valita henkilövalinnan sijasta myös tilintarkastusyhteisö. Silloin kun tilintarkastustoimintaa harjoittavalla yhteisöllä on edellytykset toimia riippumattomana tilintarkastusyhteisönä tilintarkastuslaissa tarkemmin määriteltyjen säädösten mukaisesti, se on hyväksyttävä tilintarkastusyhteisöksi. Tällöin edellytetään muun muassa, että yli puolet osakeyhtiön tai osuuskunnan hallituksen jäsenistä ja varajäsenistä sekä puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja ovat yhteisössä työskenteleviä tilintarkastajia tai ETA-valtiossa hyväksytyjä tilintarkastajia, ja että toimitusjohtaja tai hänen sijaisensa ja hallituksen jäsen tai varajäsen ei ole osoittanut toiminnallaan olevansa sopimaton toimimaan tilintarkastusyhteisön vastuuvollisena.¹⁶

---

¹⁵ TTL 1141/2015, 6 luku 2 ja 3§.

¹⁶ TTL 1141/2015, 6 luku 5 §.

Tilintarkastuskertomus

Tilintarkastuksesta raportoidaan tilintarkastuskertomuksessa, jossa annetaan lausunto siitä, antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan tilintarkastetun yhteisön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta, täyttääkö tilinpäätös lakisääteiset vaatimukset, onko toimintakertomus laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti ja ovatko tilikauden toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot yhdenmukaisia. Tilintarkastajan tilintarkastuskertomuksessaan antama lausunto voi olla joko vakiomuotoinen tai mukautettu.¹⁷

OYL:n mukaan osakeyhtiön tilinpäätös ja toimintakertomus laissa mainittuine liitteineen on ilmoitettava rekisteröitäviksi kahden kuukauden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta. Tilintarkastuskertomus on julkinen asiakirja, ja yhteisön johdon on toimitettava se rekisteröitäväksi PRH:n ylläpitämään kaupparekisteriin tilinpäätöksen mukana.¹⁸

Hyvä tilintarkastustapa

Tilintarkastuslaissa veloitetaan noudattamaan hyvää tilintarkastustapaa TTL:ssa tarkoitettuja tehtäviä suorittaessa, joten hyvän tilintarkastustavan velvoittavuus koskee kaikkea toimintaa, jota harjoitetaan tilintarkastajan ominaisuudessa. Hyvää tilintarkastustapaa ei ole kuitenkaan tarkemmin määritetty säädösten tasolla. Hyvän tilintarkastustavan lisäksi tilintarkastajan on noudatettava myös tarkastettavan yhteisön päättävien toimielimien antamia erityisiä ohjeita silloin, kun ne eivät ole ristiriidassa lain, yhteisöä sitovien sääntöjen, kansainvälisten tilintarkastustandardien, hyvän tilintarkastustavan tai ammattieettisten periaatteiden kanssa.¹⁹

Yleisesti hyvän tilintarkastustavan voidaan ajatella tarkoittavan huolellisten ammattihenkilöiden yleisesti noudattamia tilintarkastuskäytäntöjä ja menettelytapoja, jotka perustuvat ammattilliseen harkintaan. Hyvän tilintarkastustavan mukaan tilintarkastajan tulee toimia objektiivisesti ja huolellisesti tilintarkastustoimeksiantoa suorittaessaan ja noudattaa salassapitovelvollisuutta. Luottamuksellinen suhde tilintarkastajan ja yhteisön välillä on tilintarkastustyön onnistumisen kannalta tärkeää.²⁰ Suomen Tilintarkastajat ry:n (aiemmin KHT-yhdistys) mukaan

---

¹⁷ TTL 1141/2015, 3 luku 5 §.

¹⁸ OYL 624/2006, 8 luku 10 §.

¹⁹ TTL 1141/2015, 4 luku 3 §.

²⁰ Suomen Tilintarkastajat ry. 2017a.

kansainvälisesti omaksuttu hyvä tilintarkastustapa käsitteineen ja sisältöineen määritellään ammatissa toimivien tilintarkastajien ja heidän ammatillistien yhteenliittymiensä kautta, joille ST on antanut kansainvälisiin tilintarkastusalan standardeihin perustuvia standardeja ja suosituksia vuodesta 2000 lähtien. Suomessa kansainvälisten tilintarkastusstandardien noudattamista arvioidaan osana hyvää tilintarkastustapaa.²¹

Hyvän tilintarkastustavan voidaan sanoa olevan tapaoikeutta, jota voidaan verrata hyvään kirjanpito- tai asianajotapaan. Hyvän tilintarkastustavan lähteinä käytetään yleisesti kansallista lainsäädäntöä, IAASB:n antamia kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja, TILA:n, VALA:n sekä PRH:n tilintarkastusvalvonnan ratkaisuja ja lausuntoja sekä tuomioistuinten päätöksiä. Myös ammattikirjallisuus ja huolellisten ammattihenkilöiden toimintatavat ohjaavat ja määrittävät hyvää tilintarkastustapaa.²²

Tilintarkastajien valvontaviranomaisena toimii nykyisin PRH:n tilintarkastusvalvonta, joka arvioi hyvän tilintarkastustavan noudattamista, vastaa tilintarkastajien yleisestä ohjauksesta sekä voi antaa tulkintaohjeita, lausuntoja ja merkitykseltään ohjaavia ratkaisuja hyvän tilintarkastustavan noudattamiseen liittyvistä seikoista. Vanhan tilintarkastuslain mukaan hyvää tilintarkastustapaa valvoivat Valtion tilintarkastuslautakunta ja Keskuskauppakamari, joiden tilintarkastuslautakuntien tekemät ratkaisut huomioidaan edelleenkin arvioitaessa hyvää tilintarkastustapaa. Viime kädessä hyvää tilintarkastustapaa arvioitaessa ja määriteltäessä käännytään tuomioistuinten puoleen.²³

Tilintarkastajan ammattieettiset periaatteet

Tilintarkastusta koskevassa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä on säädetty, että tilintarkastajia ohjaavat ammattieettiset säännökset tulisi yhdenmukaistaa EU:n jäsenmaissa, jotta tilintarkastajan työhön kohdistuvat vaatimukset olisivat yksiselitteisempiä.²⁴ Tilintarkastajan ammattieettiset periaatteet on otettu mukaan Suomen tilintarkastuslakiin vuodesta 2007 lähtien. Tilintarkastusdirektiiviin perustuvan kansallisen lakipykälän mukaan tilintarkastajan

---

²¹ IFAC. Osa 1. 10.

²² Suomen Tilintarkastajat ry. 2017b. 18.

²³ Suomen Tilintarkastajat ry. 2017a.

²⁴ EU 56/2014. 196-205.

on suoritettava tilintarkastuslaissa tarkoitetut tehtävät ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja ammatillinen kriittisyys säilyttäen sekä huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen.²⁵ Jo ennen ammattieettisten periaatteiden kirjaamista lakiin niitä on pidetty itsestänselvyyksinä ja noudatettu osana hyvää tilintarkastustapaa.

Kansainväliset säännökset tilintarkastajan ammattieettisistä periaatteista antaa International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA) ja julkaisee International Federation of Accountants (IFAC). Säännösten mukaan tilintarkastajan on suoritettava tehtävänsä rehellisesti ja objektiivisesti, käyttäydyttävä ammatillisesti, huolehdittava ammatillisesta pätevydestään ja tehtävä työnsä huolellisesti sekä noudatettava salassapitovelvollisuudesta annettuja säännöksiä.²⁶ Standardeihin on lisätty vuoden 2016 julkaisussa muun muassa uusi luku 225, jossa käsitellään tilintarkastajan velvollisuuksia silloin, kun tilintarkastaja saa tiedon tai hänellä on aihetta epäillä, ettei asiakas tai työnantaja ole noudattanut säädöksiä ja määräyksiä. Lukua 225 on sovellettava kaikkiin, ei pelkästään yleisen edun kannalta merkittäviin yhteisöihin.

Ammatillinen skeptisyys

Ammatillisella skeptisyydellä tarkoitetaan sitä, että huolimatta aiemmasta kokemuksesta tarkastuksen kohteena olevasta yhteisöstä tilintarkastajan on arvioitava tilintarkastusevidenssiä kriittisesti ja suhtauduttava tarkkaavaisesti ja kyseenalaistaen tilanteisiin, joissa saattaa olla viitteitä väärinkäytöksistä tai virheistä. Vaikka tarkastettava yhteisö olisi aiemmin toiminut rehellisesti ja vilpittömästi, se ei takaa sitä, etteivätkö sääntöjen vastaisuudet, väärinkäytökset ja olennaiset virheet olisi jatkossa mahdollisia. EU-direktiivin säännösten mukaisesti jäsenmaiden onkin varmistettava, että ammatillinen skeptisyys säilytetään koko lakisääteisen tilintarkastustoimeksiannon ajan.²⁷

Tilintarkastaja voi lähtökohtaisesti pitää yhteisön esittämiä aineistoja ja asiakirjoja aitoina, mikäli hänellä ei ole perusteltua syytä uskoa toisin. Mikäli tilintarkastuksen aikana herää epäily siitä, että asiakirja ei ole aito tai että asiakirjan ehtoja on tilintarkastajan tietämättä muutettu,

---

²⁵ TTL 1141/2015, 4 luku 1 §.

²⁶ IFAC. Osa 1. 96.

²⁷ EU 56/2014. 197 ja 205.

tulee tilintarkastajan jatkaa asian tutkimista. Mikäli tilintarkastaja saa johdolta tai hallintoelimiltä epäjohtonmukaisia vastauksia esittämiinsä tiedusteluihin, on tilintarkastajan tutkittava tällaiset epäjohtonmukaisuudet.²⁸

Salassapitovelvollisuus

Salassapitovelvollisuutta koskevan kansallisen lainsäädännön mukaan tilintarkastaja tai hänen apulaisensa eivät saa ilmaista tilintarkastusasiakasta tietoonsa saamiaan seikkoja ulkopuolille. Salassapitosäännön pyrkimyksenä on ollut suojata yleistä luottamusta tilintarkastajia kohtaan, ja lain esitöissä on todettu, että vaikka tiedot eivät olisikaan salaisia, tulisi tilintarkastajan aina noudattaa pidättyvyyttä asiakasta koskevien tietojen välittämisessä ulkopuolisten tietoon.²⁹

Tilintarkastajan salassapitovelvollisuutta koskevien sääntöjen noudattamisella nähdään olevan merkittävä rooli asiakkaan tietosuojan ja yksityisyydensuojan kannalta³⁰. Säännökset eivät estä tilintarkastajaa toimittamasta toiselle tilintarkastajalle tämän tilintarkastuksessa tarvitsemia tietoja esimerkiksi silloin, kun tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö syystä tai toisesta vaihtuu.³¹ Tilintarkastaja voi ilmoittaa tai lausua sellaisesta seikasta, jonka ilmaisemiseen hän on saanut suostumuksensa siltä, jonka tietojen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, tai silloin, kun kyseinen asia on tullut yleiseen tietoon. Ehdotonta salassapitovelvollisuutta on väljennetty siten, että tilintarkastajan on annettava tietoa viranomaisen, tuomioistuimen tai muun henkilön sitä pyytäessä silloin, kun pyytäjä on lain mukaan oikeutettu saamaan tämän tiedon.³²

Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulussa vuonna 2011 Hautala tutki pro-gradu tutkimuksessaan ”Tilintarkastus osaksi talousrikosten torjuntajärjestelmää” Suomen ja Ruotsin lainsäädännössä olevia eroja tilintarkastajien ilmoitusvelvollisuuden suhteen. Tutkimuksessa raportoitiin, että Suomessa tilintarkastajia velvoittava salassapitovelvollisuus on keskeinen rajoittava tekijä tilintarkastajan ilmoitusvelvollisuuden laajentamispyrkimyksille.³³

---

²⁸ IFAC. Osa 1. 175.

²⁹ HE 212/2014. 4.

³⁰ EU 56/2014. 198.

³¹ TTL 1141/2015, 2 luku 10 §.

³² TTL 1141/2015, 4 luku 8 §.

³³ Hautala, 2011.

Harmaa talous ja vilpillinen taloudellinen raportointi

Harmaa talous on talousrikollisuutta sivuava käsite, jolla tarkoitetaan sellaista liiketoimintaa, josta ei suoriteta lakisääteisiä maksuja ja veroja. Viranomaisten käyttämän talousrikoksen yleismääritelmän mukaan sillä tarkoitetaan ”yrityksen, julkishallinnon tai muun yhteisön toiminnan yhteydessä tai niitä hyväksi käyttäen tapahtuvaa huomattavaan välittömään tai välilliseen taloudelliseen hyötyyn tähtäävää rangaistavaa tekoa tai laiminlyöntiä”. Keskeisimpiä talousrikkoksia ovat verorikokset, velallisen rikokset ja kirjanpitorikokset. Danielssonin tutkimuksen mukaan esimerkiksi poliisin tietoon tulleet törkeät veropetokset ovat lisääntyneet voimakkaasti viime vuosina, ja verorikosten osuus talousrikoksista vuonna 2016 oli 48 %. Samaan aikaan kirjanpitorikosten määrä on vähentynyt.³⁴

Kansainvälisten tilintarkastusalan standardien käsittemäärittelyiden mukaan vilpillisellä taloudellisella raportoinnilla (fraudulent financial reporting) tarkoitetaan tilinpäätöksen käyttäjien harhauttamistarkoituksessa esitettyjä tahallisen virheellisiä tietoja tai tarkoituksellisia tietojen poisjättämisistä. Virheellä (error) tarkoitetaan sellaista luvuissa tai muissa tiedoissa olevaa virheellisyyttä tai jonkun tiedon puuttumista, joka on aiheutunut tahattomasti.³⁵

---

³⁴ Danielsson, 2017. 137 ja 146.

³⁵ IFAC. Osa 1. 43-44.

2 TILINTARKASTAJAN RAPORTOINTIVELVOITTEET

Perinteisesti tilintarkastajaa on pidetty ensikädessä osakkeenomistajien etujen valvojana. Tilintarkastusala on ollut kuitenkin huomattavien muospaineiden kohteena, ja tilintarkastusjärjestelmän uudistusten yhteydessä on havaittavissa, että tilintarkastajan asema on muuttumassa entistä enemmän myös muiden kuin osakkeenomistajien etujen valvojaksi. Tilintarkastajan odotetaan suorittavan laillisuusvalvontaa, jossa otetaan omistajien etujen lisäksi yhtä lailla huomioon myös sijoittajien, velkojien ja yhteiskunnan edut. Samalla vaatimukset tilintarkastajan ammatilliselle osaamiselle ovat kasvaneet. Vaikka tilintarkastusalan muutokset ovat johtaneet alati monipuolisempaan tehtäväkenttään ja haasteellisempiin tehtäviin, niin siitäkin huolimatta tilintarkastuksen laajuudesta, laadusta tai eettisyydestä tule tinkiä³⁶.

Viimeisten vuosien aikana tilintarkastusta koskeva sääntely on ollut useiden Euroopan unionin tasoisten ja kansallisten säädösmuutosten kohteena, ja tilintarkastusala tulee todennäköisesti jatkossakin olemaan monien uudistusten kohteena. EU-sääntelyssä tapahtuneiden merkittävien tilintarkastusdirektiiviin kohdistuneiden muutosten johdosta myös kansallista tilintarkastuslakia on uudistettu, ja muun muassa tilintarkastuskertomusta ja tilintarkastuksen kohdetta koskevat muutokset tulivat voimaan 19.8.2016.³⁷ Suomen taloushallintoliiton mukaan sääntelyn kehittämisessä on hyvä pitää mielessä, miltä Suomen sääntelykokonaisuus näyttää eurooppalaisessa viitekehyksessä ja pohtia, haluammeko poiketa kansallisella lisäsääntelyllä muista maista ja tarjoammeko tällä tavoin muille maille tarpeetonta kilpailuetua³⁸.

Ruuhonen arvioi artikkelissaan *Osakeyhtiön tilintarkastajan kannalta keskeiset osakeyhtiö- ja tilintarkastuslainsäädäntöön kaavaillut muutokset* Suomen tilintarkastusinstituution kansallista roolia. Artikkelin mukaan on tarkoituksenmukaista ottaa huomioon suomalaisen tilintarkastuksen erityispiirteet. Suomessa yritysten ja tilintarkastuksen toimintaympäristö eroaa kansainvälisestä toimintaympäristöstä, ja tilintarkastusvelvollisuus on perinteisesti koskenut suurta osaa yhteisöistä ja säätiöistä. Kansainvälisissä tilintarkastusstandardeissa painotetaan nimenomaan yleisen edun kannalta merkittävien tilintarkastuskohteiden tarkastusta, joiden suhteellinen osuus Suomessa on verraten pieni moniin muihin maihin verrattuna.³⁹

---

³⁶ Kihn ym, 2017. 13 ja 20.

³⁷ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 15.

³⁸ Tilisanomat, 2016.

³⁹ Kihn ym, 2017. 43-44.

2.1 Tilintarkastajan raportointivelvollisuus Suomen kansallisessa lainsäädännössä

Tilintarkastajan on raportoitava tilintarkastuskertomuksessa, mikäli tilintarkastuksen aikana havaitaan kirjanpitoon, tilinpäätökseen tai hallintoon liittyviä lainvastaisuuksia, puutteita tai olennaisia virheitä, joita yhteisössä ei tilintarkastuksen aikana korjata tai ryhdytä selvittäviin ja oikaiseviin toimenpiteisiin. Tilintarkastuskertomuksessa on annettava tarpeellisia lisätietoja silloin, kun joku yhteisön vastuuvollisista on rikkonut säännöksiä tai määräyksiä tai syyllistynyt vahingonkorvausvelvollisuuden aiheuttavaan tekoon. Myös silloin, kun tilintarkastajan huomio kohdistuu tilintarkastuksen aikana perustellusti joihinkin tiettyihin poikkeuksellisiin menettelyihin, tai mikäli tilintarkastajalla herää epäily yhteisön toiminnan jatkuvuuden edellytyksistä, on tilintarkastuskertomuksessa annettava tarpeelliset lisätiedot tällaisista seikoista.⁴⁰ Tilintarkastuslain esitöiden mukaan tilintarkastajan tulee olennaisuusperiaate huomioiden valvoa, että yhteisöissä noudatetaan yhteisölakien lisäksi kirjanpito- ja arvopaperimarkkinalain sekä vero- ja rikoslain kavallusta koskevia säännöksiä⁴¹. Merkitykseltään vähäisemmät huomiot voidaan raportoida tarkastuksen kohteena olevan yhteisön hallinnolle sisäisesti jaettavassa tilintarkastuspöytäkirjassa tai -muistiossa.

Tilintarkastajan tulee suorittaa tilintarkastus hyvän tilintarkastustavan mukaisesti ja sen perusteella antaa lausuntonsa tilintarkastuskertomuksessaan. Hyvän tilintarkastustavan edellytyksenä on, että tilintarkastaja suorittaa laissa tarkoitetut tehtävät TTL:n 4. luvun 1 §:n mukaisesti ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen. Tällä tarkoitetaan muun muassa sitä, että mikäli tilintarkastaja antaisi suorittamastaan tarkastuksesta vakiomuotoisen eli niin sanotun puhtaan lausunnon ja esittäisi, että tilinpäätös ja toimintakertomus antavat oikeat ja riittävät tiedot yhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta, tietäen kuitenkin, että tilinpäätöstä on manipuloitu joko yrityksen taholta tai jopa tilintarkastajan antamien neuvojen perusteella, niin silloin tilintarkastaja eittämättä rikkoisi hyvää tilintarkastustapaa. Näin ollen lienee sanomattakin selvää, että tilintarkastajan ei tule hakea lainsäädännöstä porsaanreikiä tai antaa neuvoja esimerkiksi aggressiiviseen verosuunnitteluun yhteiskunnan ja muiden sidosryhmien kustannuksella.⁴²

---

⁴⁰ TTL 1141/2015. 3 luku 5 §.

⁴¹ HE 212/2014. 4.

⁴² Kihn ym, 2017. 109-110.

Suomen kansallisesti velvoittavassa TTL:ssa ei ole nimenomaisia säännöksiä siitä, kuinka tilintarkastajan tulisi menetellä säännösten tai määräysten vastaisen menettelyn tai sitä koskevan epäilyn tullessa ilmi tilintarkastustoimeksiannon yhteydessä. Tilintarkastajaa velvoittavat tältä osin tilintarkastuslain mukaiset hyvän tilintarkastustavan käytännöt, joiden mukaan tilintarkastus on suoritettava huolellisesti ammattihenkilön yleisesti noudattaman tilintarkastuskäytännön mukaisesti. Hyvää tilintarkastustapaa määritteleviä keskeisiä lähteitä ovat oikeuskäytäntö, viranomaisten päätökset ja kannanotot, tilintarkastusstandardit ja suositukset sekä oikeus- ja ammattikirjallisuus.⁴³

Tilintarkastajan nimenomaisesta ilmoitusvelvollisuudesta on säädetty kansallisessa lainsäädännössä silloin, kun tilintarkastajalla on epäily rahanpesusta tai terrorismin rahoittamisesta. On huomionarvoista, että näissä tilanteissa tilintarkastajan on tehtävä ilmoitus suoraan rahanpesun selvittelykeskukselle, ja ilmoitusvelvollinen tilintarkastaja tai muu ilmoitusvelvollisen palveluksessa oleva ei saa antaa tietoa tarkastuksen kohteena olevalle yhteisölle tällaisen ilmoituksen tekemisestä.⁴⁴ Tilintarkastajaa velvoitetaan asemansa puolesta suhtautumaan rahanpesuepäilyihin ja mahdollisiin terrorismin rahoittamiseen liittyviin toimiin vakavasti, sillä tilintarkastaja voi syyllistyä rahanpesun ilmoitusrikkomukseen jättäessään tällaiset seikat ilmoittamatta.⁴⁵

Tilintarkastajan on myös tehtävä viipymättä ilmoitus suoraan Finanssivalvonnalle silloin, kun tilintarkastajalle selviää toimilupa-avalvottavan yhteisön, samaan ryhmittymään tai konserniin kuuluvan yhteisön tilintarkastuksen aikana sellaisia seikkoja tai yhteisössä tehtyjä päätöksiä, jotka rikkovat olennaisesti tilintarkastettavan yhteisön toimilupaedellytyksiä tai sen toiminnan harjoittamista koskevia säännöksiä ja määräyksiä, vaarantaa toiminnan jatkumisen tai johtaa mukautetun tilintarkastuskertomuksen tai huomautuksen esittämiseen. Tilintarkastaja ei ole vastuuvollinen tämän lain mukaisten ilmoitusten aiheuttamista taloudellisista vahingoista silloin, kun tilintarkastaja on toiminut vilpittömässä mielessä. Säädöstä sovelletaan toimilupa-avalvottaviin yhteisöihin, vakuutusyhdistyksiin, eläkesäätiöihin, vakuutuskassoihin, työttömyyskassoihin, Maatalousyrittäjien eläkelaitokseen ja Merimieseläkekassaan.⁴⁶

---

⁴³ HE 212/2014. 3.

⁴⁴ Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä. 444/2017,1 luku 2 §, 3 luku 23-25§.

⁴⁵ Keskusrikospoliisi 2012. 55.

⁴⁶ Laki finanssivalvonnasta. 878/2008, 3 luku 31 §.

2.2 Tilintarkastajan raportointivelvollisuus EU:n sääntelyssä

ISA-200 standardissa käsitellään riippumattoman tilintarkastajan yleisiä velvollisuuksia ISA-standardien mukaisen tilintarkastuksen yhteydessä. Säännökset edellyttävät, että tilintarkastuslausunnon perustaksi hankitaan kohtuullinen varmuus siitä, sisältääkö tilinpäätös olennaista virheellisyyttä, joka johtuu joko virheestä tai väärinkäytöksestä. Saavuttaakseen riittävän korkean varmuustason ja samalla alentaakseen tilintarkastusriskin hyväksyttävän alhaiselle tasolle tilintarkastajan tulee hankkia tarpeellinen määrä tarkoitukseen sopivaa tilintarkastusevidenssiä. On huomattava, että tilintarkastuksessa kohtuullisella varmuudella ei tarkoiteta ehdotonta varmuutta, sillä tilintarkastustyön luonteeseen kuuluu se, että tilintarkastajan johtopäätökset ja lausunnot perustuvat tilintarkastusevidenssin vakuuttavuuteen, ei täydelliseen varmuuteen.⁴⁷

Suunnitellessaan ja suorittaessaan tilintarkastusta tilintarkastajan tulee soveltaa olennaisuuden käsitettä ammatilliseen harkintaan perustuen. Ratkaisuissa otetaan huomioon muun muassa valitsevat olosuhteet ja tilintarkastajan näkemys siitä, onko virhe suuruudeltaan tai luonteeltaan olennainen, ja onko sillä olennaista vaikutusta tilinpäätösinformaation kokonaisuutta silmällä pitäen. Mikäli virheellisyyksien tai tietojen poisjättämisen yksin tai yhdessä voidaan kohtuudella olettaa vaikuttavan tilinpäätösinformaation käyttäjien taloudellisiin päätöksiin, voidaan virheellisyyksien yleisesti katsoa olevan olennaisia. Tilintarkastajaa ei velvoiteta havaitsemaan kaikkia sellaisia epäolennaisia virheellisyyksiä, joilla ei ole tilinpäätöskokonaisuuden kannalta olennaista merkitystä, sillä tilintarkastaja antaa lausuntonsa tilinpäätöksestä kokonaisuutena.⁴⁸

Käytännössä esimerkiksi kirjanpidon tarkastuksen avulla pystytään todentamaan, onko liiketapahtumat kirjattu oikein kulloisellekin tilikaudelle, ja sen perusteella voidaan muodostaa käsitys siitä, antaako tilinpäätös oikean kuvan yhteisön tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. Kirjanpidon tarkastuksen kohteeseen kuuluvat kaikki kunkin yhteisön kirjanpidon osajärjestelmät, kuten esimerkiksi osto- ja myyntireskontrat, palkka-, vero-, kassa- ja varastokirjanpidot. Tilintarkastuksen aikana selvitetään, ovatko yhteisön varat ja velat todellisia. Keskeinen tavoite kirjanpidon tarkastuksessa on varmistua siitä, että kirjatut liiketapahtumat ovat aitoja ja oikeita, ja että ne perustuvat kirjanpidon luotettaviin tositteisiin. Kirjanpidossa täytyy toteutua ehjän kirjausketjun periaate, eli niin sanottu *audit trail*. Tällä tarkoitetaan sitä, että kirjausten yhteyden kirjanpidosta pääkirjanpitoon ja pääkirjanpidosta taseeseen tulee säilyä ja olla todennettavissa.

---

⁴⁷ IFAC. Osa 1. 84.

⁴⁸ IFAC. Osa 1. 85.

Tilintarkastaja suunnittelee tilintarkastustoimeksiantonsa tapauskohtaisesti ammatillisen harkintansa perusteella, ja tilintarkastuksen laajuuteen vaikuttavat muun muassa yhteisön koko, toimiala ja muut olosuhteet.⁴⁹

Vilpillisenä raportointina voitaneen tietyissä tilanteissa pitää myös niin sanottua luovaa laskentatoimea (creative accounting), sekä suomenkielisessä kirjallisuudessa mainittuja kirjanpidon ja tuloksen manipulointia, tuloksen tasoittamista ja kosmeettista laskentatoimea, joita Näsi on tutkinut artikkelissaan *Luova laskentatoimi – tarkoituksellista harhaanjohtamista ja myös tilintarkastajien ongelma*. Näsin mukaan kyse voi olla tarkoituksellisesta harhaanjohtamisesta ja epäeettisyydestä, ja siksi luova laskentatoimi on ongelmallinen ilmiö myös tilintarkastuksen ja tilintarkastajien näkökulmasta tarkasteltuna. Jossakin määrin luovan laskentatoimen käyttömahdollisuuksia voidaan rajoittaa lainsäädännöllisin keinoin, mutta kaikkia mahdollisia poraanreikiä lienee käytännössä mahdotonta tukkia lainsäädännön avulla. Näin ollen laskentatehtävissä työskentelevien ammattietiikka on ratkaisevassa roolissa luovan laskentatoimen oikeutusta pohdittaessa.⁵⁰

Luovan laskentatoimen avulla tilinpäätöksen laatija ja esittäjä muokkaavat tietoisesti kirjanpitoa ja tilinpäätösinformaatiota siten, että yrityksen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta annettu kuva palvelee yrityksen johdon etua tai jopa lisää heidän henkilökohtaista hyötyään esimerkiksi siten, että manipuloimalla tilikauden tulosta päästään joko analyytikoiden ennusteiden ja/tai johdon tulospalkkioiden tai muiden kannustimien edellyttämälle tasolle. Tällaisen toiminnan tavoitteena voi olla myös informaation saajien tarkoituksellinen ja tahallinen harhauttaminen.⁵¹

IFAC:in perusteluiden mukaan tilintarkastaja havaitsee virheestä johtuvan olennaisen virheen todennäköisesti helpommin kuin väärinkäytöksestä johtuvan, koska väärinkäytöksiä peitellään usein tarkoituksellisesti ja huolellisesti muun muassa väärennettyjen kirjanpitositteiden avulla. Väärinkäytöstapauksissa tilintarkastajalle saatetaan tahallisesti antaa vääriä tietoja, ja erityisesti sellaisissa tapauksissa, joissa väärinkäytökseen on osallistunut yhteistyössä useampikin yhteisön jäsen tai jopa useampi kirjanpitovelvollinen yhteisö, saattaa tilintarkastaja hyvinkin perustellusti uskoa evidenssin olevan paikkansapitävää, vaikka näin ei tosiasiallisesti olisikaan. Asemansa perusteella yhteisön johdolla on työntekijöitä paremmat mahdollisuudet

---

⁴⁹ Halonen ja Steiner, 2010. 262-263.

⁵⁰ Kihn ym, 2017. 101-102.

⁵¹ Kihn ym, 2017. 102-103.

suoraan tai epäsuorasti manipuloida kirjanpitoaineistoa tai esittää paikkansapitämätöntä taloudellista informaatiota, ja näin ollen työntekijän väärinkäytöksestä johtuvan olennaisen virheellisuuden havaitseminen on todennäköisempää kuin sellaisen virheellisuuden, joka on aiheutunut yhteisön johdon toimien seurauksena. Yhteisön johdon on muuta henkilöstöä helpompi sivuuttaa yhteisössä yleisesti käytettävät väärinkäytöksiä ehkäisevät kontrollitoimenpiteet.⁵²

Väärinkäytösten kirjo on laaja. Yhteistä väärinkäytöksille on se, että niiden avulla pyritään vilpillisesti menettelemällä hankkimaan epäoikeutettua tai laitonta etua. Yrityksen varoja voidaan käyttää muuhun kuin yhteisön liiketoimintaan, tai taloudellista raportointia voidaan vääristellä tahallisesti muun muassa verojen välttämiseksi. Väärinkäytösten havaitseminen tilintarkastuksen yhteydessä on yleensä hankalaa, koska tahalliset suunnitelmalliset väärinkäytökset piiloteetaan yhteisön kirjanpidossa monin eri keinoin.⁵³

Yhteisön tilinpäätöksessä esiintyvät virheellisuudet voivat siis johtua joko virheestä tai tahallista väärinkäytöksestä, ja virheen ja väärinkäytöksen välisen rajan vetämiseksi tuleekin arvioida nimenomaan sitä, onko teko ollut tahaton vai tahallinen. Standardin määritelmän mukaan väärinkäytöksellä tarkoitetaan yhden tai useamman johtoon, hallintoelimiin tai henkilökuntaan kuuluvan tai kolmannen osapuolen yhtiön nimissä tai sen puolesta tekemää tahallista tekoa, johon sisältyy vilpillinen menettely epäoikeutetun tai laittoman edun hankkimiseksi.⁵⁴

2.3 Tilintarkastuslain ja IAS:n mukaiset tilintarkastuskertomukset

Nykysäännösten mukaiset tilintarkastuskertomukset poikkeavat huomattavasti vanhojen säännösten aikaisista malleista niin rakenteeltaan kuin sisällöltäänkin. Tilintarkastuskertomuksen sisältövaatimuksia on ISA-standardien tilinpäätöstä koskevien kappaleiden lisäksi kansallisissa säädöksissä, joiden implementoinnissa on otettu EU-säännökset huomioon. Tilintarkastuskertomuksen sisältövaatimuksista on omat kansalliset säännöksensä, kun taas muun muassa toimintakertomusta koskevien lausuntojen mukautuksista ei ole tarkkoja ohjeistuksia tai lakisääteisiä tarkkoja vaatimuksia. ST:n mukaan toimintakertomusta koskevat lausunnot tulevat muotoutumaan hyvän tilintarkastustavan ja eurooppalaisen käytännön myötä.⁵⁵

---

⁵² IFAC. Osa 1. 174.

⁵³ IFAC. Osa 1. 174.

⁵⁴ EU 537/2014. 78.

⁵⁵ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 245.

Tilintarkastaja joutuu kansainvälisten tilintarkastusstandardien ja kansallisen TTL:n nojalla antamaan erilaisia kertomuksia, lausuntoja ja muita raportteja joko lakisääteisen tilintarkastuksen tai muun toimeksiannon yhteydessä. Kansainvälisen varmennustoimeksiantojen viitekehyksen mukaan tilintarkastajalle annettu toimeksianto on varmennustoimeksianto silloin, kun tilintarkastaja esittää johtopäätöksensä suorittamansa tarkastuksen perusteella muille kuin vastuussa olevalle osapuolelle, ja tarkoituksena on lisätä tiedon käyttäjän luottamusta annettuun informaatioon ja siihen, että asianmukaiset kriteerit on otettu tarkastusta suoritettaessa huomioon. Esimerkiksi tilinpäätöstä koskevan tilintarkastuskertomuksen käyttäjinä tilinpäätöksen lukijoiden on voitava luottaa siihen, että tilintarkastuksessa on kiinnitetty huomiota kirjanpitolainsäädännössä määriteltyihin kriteereihin. Varmennustoimeksiantoa suorittaessaan tilintarkastajan on valittava harkintansa mukaan tarpeelliset tarkastustoimenpiteet saadakseen riittävän määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä lausuntonsa perusteeksi. Varmennustoimeksiannon tarkoitus on, että tilintarkastaja esittää lausunnon tai johtopäätöksen suorittamansa tarkastuksen tuloksesta. Yleensä johtopäätöksen perusteluina olevia yksityiskohtaisia tarkastushavaintoja ei esitetä tilintarkastajan raportissa. Mikäli toimeksiantaja haluaa tarkempia tietoja tilintarkastajan lausunnon perusteista, voidaan lisätiedot esittää erillisessä muistiossa.⁵⁶

Varmennustoimeksiantoja on varmuudeltaan kahden tyyppisiä: kohtuullisen ja rajoitetun varmuuden antavia toimeksiantoja. Tilinpäätöksen tilintarkastuksen nähdään olevan kohtuullisen varmuuden antava toimeksianto, ja saavuttaakseen kohtuullisen varmuuden tilintarkastajan on hankittava enemmän ja laadukkaampaa evidenssiä kuin silloin kun tavoitteena on esimerkiksi yleisluontoisen tarkastuksen rajoitetun varmuusvaatimuksen mukainen toimeksianto.⁵⁷

TTL:ssa on säädetty, että tilintarkastajan lausunto voi olla vakiomuotoinen, varauman sisältävä tai kielteinen. Tilintarkastaja voi myös jättää lausunnon antamatta, mutta tästä on ilmoitettava tilintarkastuskertomuksessa.⁵⁸ Vuoden 2016 TTL:n uudistuksen yhteydessä tilintarkastuslakiin lisättiin säännös siitä, että mikäli tilintarkastajan antama tilintarkastuskertomus ei täytä tilintarkastuskertomuksesta annettuja säädöksiä, on tilintarkastuslautakunnalla oikeus julkistaa verkkosivuillaan ilmoitus tilintarkastuskertomuksen puutteellisuudesta. Ilmoituksessa on mainittava, mistä tilintarkastuskertomuksesta ja tilintarkastajasta on kyse.⁵⁹

---

⁵⁶ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 20-22.

⁵⁷ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 22.

⁵⁸ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 35.

⁵⁹ TTL 1141/2015. 3 luku 5 a §.

Vakiomuotoiset tilintarkastuskertomukset

Vakiomuotoinen tilintarkastuskertomus on niin sanottu puhdas kertomus. Sillä tarkoitetaan sitä, että tilinpäätös täyttää lakisääteiset vaatimukset, eikä tarkastuksessa ole muutoinkaan löytynyt huomautettavaa. Tilintarkastajan yleiset tavoitteet on määritelty ISA 200:ssa, jonka mukaan tavoitteena on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, sisältyykö tilinpäätökseen kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä. Hankittuaan riittävän määrän tilintarkastusevidenssiä tilintarkastajan on mahdollista antaa lausuntonsa siitä, onko tilinpäätös kaikilta olennaisilta osiltaan laadittu kulloinkin sovellettavan tilinpäätösnormiston mukaisesti. Uudistetun ISA 700:n mukaan tilintarkastajan tavoitteena on laatia hankitusta tilintarkastusevidenssistä tehtyjen johtopäätösten perusteella lausunto tilinpäätöksestä ja esittää tämä lausunto selkeästi kirjallisessa raportissa, eli tilintarkastuskertomuksessa.⁶⁰

Tilintarkastajan on annettava kultakin tilikaudelta päivätty ja allekirjoitettu tilintarkastuskertomus, joka on luovutettava tarkastuksen kohteena olleen yhteisön hallitukselle tai vastaavalle toimielimelle viimeistään kaksi viikkoa ennen sitä kokousta, jossa tilinpäätös on esitettävä vahvistettavaksi. Tilintarkastuskertomuksessa tilintarkastajan on esitettävä lausuntonsa siitä, antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan yhteisön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta käytetyn tilinpäätösnormiston mukaisesti ja täyttääkö tilinpäätös lakisääteiset vaatimukset. Kansainvälisestä säätelystä poiketen kansallinen TTL edellyttää tilintarkastajaa antamaan lausuntonsa myös siitä, onko toimintakertomus laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien sääntöjen mukaisesti ja siitä, ovatko tilikauden toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot yhdenmukaisia.⁶¹ Näin ollen kaksi ensimmäistä edellä esitetyistä lausunnoista koskevat tilintarkastuksen kohteena ollutta tilinpäätöstä ja lausuntoja pidetään tilinpäätöksen tarkastusta koskevinä varsinaisina lausuntoina, ja kaksi viimeistä koskevat toimintakertomusta, jota ISA 720:n mukaan käsitellään muuna informaationa. Tilintarkastajan on myös todettava lausunnossaan, onko toimintakertomuksessa havaittu olennaisia virheellisyyksiä, ja mikäli näin on, on myös ilmoitettava tällaisten virheellisyyksien luonne.⁶²

---

⁶⁰ Suomen Tilintarkastajat ry. 2017b. 248.

⁶¹ TTL 1141/2015. 3 luku 5-6 §.

⁶² Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 35.

Mukautetut tilintarkastuskertomukset

Mukautetulla tilintarkastuskertomuksella tarkoitetaan sellaista tilintarkastuskertomusta, joka sisältää TTL:n tai erityislainsäädännön edellyttämän vakiomuodosta poikkeavan lausunnon, huomautuksen tai lisätiedon. Uudistetussa ISA 705:ssa käsitellään lausunnon mukauttamiseen liittyviä seikkoja. Standardin mukaan mukautettu tilintarkastuskertomus voi sisältää varauksen tietyn seikan suhteen, olla kielteinen, tai lausunto tietyistä tilintarkastuksen sisältöön kuuluvasta seikasta voidaan jättää antamatta. Lausunnon antamatta jättämisestä on kuitenkin ilmoitettava tilintarkastuskertomuksessa.⁶³

IAASB toteutti vuonna 2016 perusteellisen tilintarkastajan raportointia koskevan uudistuksen. Uudistuksen yhteydessä mukautettuja tilintarkastuskertomuksia koskevat kansainväliset säädökset ISA 705, 706, 260 ja 570 päivitettiin ja lisäksi annettiin uusi ISA 701 standardi, jossa on esitetty vaatimukset riippumattoman tilintarkastajan tilintarkastuskertomuksessaan raportoimista tilintarkastuksen kannalta keskeisistä seikoista. ISA-standardien vaikutus uusiin säännöksiin ulottuu muun muassa niihin tilanteisiin, joissa tilintarkastaja joutuu antamaan mukautetun tilintarkastuskertomuksen tilinpäätöksestä, toiminnan jatkuvuutta koskevan epävarmuuden vaikutuksista tilinpäätösraportointiin, tai tiettyä seikkaa painottavasta ja muita seikkoja koskevista lisätiedoista. Myös muihin kuin edellä mainittuihin standardeihin on tehty vähäisempiä muutoksia, jotta ne eivät olisi ristiriidassa uudistettujen standardien kanssa.⁶⁴

Ojala, Leppänen ja Koskelainen ovat käsitelleet artikkelissaan tilintarkastuskertomusten mukauttamiseen liittyviä kysymyksiä, jotka liittyvät erityisesti tilintarkastajan ammatilliseen harkintaan ja raportointiin pienten ja keskisuurten yritysten toiminnan jatkuvuuden edellytyksiä arvioitaessa. Toiminnan jatkuvuuteen liittyviä tilintarkastajan velvollisuuksia käsitellään ISA 570:ssa, ja standardin soveltamisohjeiden mukaan toiminnan jatkuvuuden epävarmuudesta voivat kertoa esimerkiksi huonot taloudelliset avaintunnusluvut, huomattavat liiketoiminnan tappiot, tai kyvyttömyys hankkia tarvittavaa investointirahoitusta. Toiminnan jatkuvuutta vaarantavia tekijöitä voivat olla myös toimivan johdon aikomukset lopettaa liiketoiminta tai se, että on menetetty keskeisiä avainasiakkaita, joiden varaan liiketoiminnan kannattavuus suurelta osin perustuu. Muita mahdollisia epävarmuustekijöitä voivat olla esimerkiksi mahdolliseen va-

---

⁶³ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 246.

⁶⁴ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 15 ja 245.

hingonkorvaukseen johtavat keskeneräiset oikeusprosessit, joihin ei ole taloudellisesti varauduttu, tai vaikkapa yhteisön toimintaan epäedullisesti vaikuttavat säädösten ja määräysten muutokset. Tilintarkastajan tulee raportoinnissaan ottaa huomioon, että mikäli tilinpäätöksessä on esitetty riittävät tiedot toiminnan jatkuvuuteen liittyvistä epävarmuustekijöistä, voi tilintarkastaja tällöin antaa vakiomuotoisen lausuntonsa sisällyttämällä tilintarkastuskertomukseensa tiettyä seikkaa painottavan lisätietokappaleen. Mikäli yhteisö jättää toiminnan jatkuvuuteen liittyvät epävarmuudet esittämättä tilinpäätöksessään, on ISA 705:n säännösten mukaisesti annettava joko varauman sisältävä lausunto tai kielteinen lausunto.⁶⁵

Uudistetun ISA 260:n mukaan tilintarkastajan on kommunikoitava tilintarkastuksen suunnittelusta laajuudesta, tilintarkastajan arvioimista tilintarkastusriskeistä ja ajoituksesta tarkastettavan yhteisön hallintoelinten kanssa. Katsoessaan tarpeelliseksi tilintarkastaja voi lausua tilintarkastuksen laajuudesta muuta seikkaa koskevassa kappaleessa antaessaan tilintarkastuskertomuksen. Mikäli tilintarkastaja ei pystyisi hankkimaan tarpeellista määrää tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä siksi, että yhteisön johto on asettanut tilintarkastuksen laajuudelle rajoituksia, voisi tilintarkastaja sisällyttää lausuntonsa tästä muuta seikkaa painottavassa kappaleessa. Samoin hänen tulisi toimia silloin, kun hän ei voisi edellä mainituista syistä jatkaa tilintarkastustoimeksiannon suorittamista.⁶⁶

Uudistetun ISA 705:n mukaan tilintarkastajan tavoitteena on esittää selkeästi asianmukaisella tavalla mukautettu lausuntonsa tilinpäätöksestä silloin, kun vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen antamiseen ei ole riittäviä perusteita. Vakiomuodosta poikkeava tilintarkastuskertomus on annettava silloin, kun hankitun tilintarkastusevidenssin perusteella on pääteltävissä, että tilinpäätökseen kokonaisuutena sisältyy olennainen virheellisyys. Mukautettu kertomus on annettava myös tilanteessa, jossa tilintarkastaja ei pysty hankkimaan tarpeelliseksi katsomaansa määrää tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä voidakseen tehdä johtopäätöksen siitä, sisältyykö tilinpäätökseen kokonaisuutena olennaista virheellisyyttä vai eikö sisälly. Laatiessaan tilintarkastuskertomusta tilintarkastajan on siis itse määriteltävä, onko tilintarkastuskertomukseen sisältyviä lausuntoja tarpeellista mukauttaa. Aina kun tilintarkastaja mukauttaa lausuntoaan, hänen on muutettava vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen ”Lausunnon perustelut” -kappaleen otsikko otsikoksi ”Varauman sisältävän lausunnon perustelut”, ”Kielteisen lausunnon perustelut” tai ”Perustelut lausunnon antamatta jättämiselle”, ja esitettävä perustelut

---

⁶⁵ Kihn ym, 2017. 137-140.

⁶⁶ IFAC. Osa 1. 836-837.

mukauttamiseen johtaneista seikoista. Yksityiskohtaisemmat perustelut voidaan antaa TTL:n 3 luvun 7 §:n mukaisessa tilintarkastuspöytäkirjassa, joka annetaan vain yhteisön vastuuvetoajille, eikä ole näin ollen julkinen asiakirja.⁶⁷

Ojala ym. esittävät artikkelissaan, että toiminnan jatkuvuuteen liittyvät epävarmuustekijät ovat eräs yleisimmistä syistä Suomen pienille ja keskisuurille, niin kutsutuille pk-yrityksille, annettaviin mukautettuihin kertomuksiin. Toiminnan jatkuvuuden epävarmuuteen liittyvistä seikoista raportoidaan tyypillisesti mukautetussa kertomuksessa silloin, kun yrityksen kannattavuus tai maksukyky on heikko, tai kun yritys on laiminlyönyt velkojensa takaisinmaksuvelvoitteita. Aiempien tutkimustulosten perustella voidaan todeta, että tilintarkastusyhteisön koolla näyttäisi olevan vaikutusta siihen, kuinka usein mukautettuja kertomuksia annetaan. Suurissa tilintarkastusyhteisöissä mukautuksia tehdään enemmän kuin pienissä, ja tämän on arvioitu johtuvan siitä, että niin sanotuilla Big4-yhteisöillä (Suomen neljä suurinta tilintarkastusyhteisöä, jotka ovat PricewaterhouseCoopers, KPMG, Ernst & Young ja Deloitte) on tapana suojata itseään vakiomuotoiseen tilintarkastuskertomukseen liittyviltä taloudellisilta riskeiltä herkemmin kuin pienemmillä tilintarkastusyhteisöillä.⁶⁸

Varauman sisältävä tai kielteinen lausunto

Varauman sisältävän lausunnon mukaan tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan lukuun ottamatta niitä seikkoja, mitä varauman sisältävän lausunnon perusteluissa on esitetty. ISA 705:n mukaan tilintarkastajan tulee antaa varauman sisältävä lausunto silloin, kun hän tulee siihen johtopäätökseen, että tilintarkastuksessa selville tulleet virheellisyydet ovat yksin tai yhdessä tilinpäätöksen kannalta olennaisia, mutta eivät laajalle ulottuvia. Varauman sisältävä lausunto on annettava myös silloin, kun lausunnon perusteeksi ei kyetä hankkimaan riittävää määrää tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä, mutta on ilmeistä, että mahdollisten havaitsematta jääneiden virheellisyyksien mahdolliset vaikutukset tilinpäätökseen saattaisivat olla olennaisia, mutta eivät laajalle ulottuvia. Kielteinen lausunto on annettava silloin, kun havaitut virheellisyydet ovat yksin tai yhdessä tilinpäätöksen kannalta sekä olennaisia että laajalle ulottuvia.⁶⁹

---

⁶⁷ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 248-251.

⁶⁸ Kihn ym, 2017. 143.

⁶⁹ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 256-257.

Tilintarkastaja ei voi antaa tilinpäätöstä täydentäviä tietoja tilintarkastuskertomuksessaan. Tilinpäätöstä on voitava arvioida sellaisenaan laaditussa muodossaan, eikä yhdessä tilintarkastuskertomuksen kanssa. Mikäli tilintarkastajalle selviää tilintarkastustoimeksiannon yhteydessä, että tilinpäätöksestä puuttuu jokin tilintarkastajan arvion mukaan olennainen tieto, ei tilintarkastaja voi lisätä tätä tietoa tilinpäätökseen, vaan asiasta on raportoitava tältä osin mukautetussa tilintarkastuskertomuksessa. Tämä voisi tulla käytännössä kysymykseen esimerkiksi silloin, kun tilinpäätökseen sisältyy vanhoja, erääntyneitä saamisia, mutta saamisten arvostaminen kirjanpitolain mukaisesti joko nimellisarvoonsa ja kuitenkin enintään todennäköiseen arvoonsa osoittautuu ongelmalliseksi. Yhteisön johto on voinut arvioida saamisten arvon eri tavalla kuin tilintarkastaja. Mikäli tilintarkastajan mielestä saamisiin ja niiden arvostamiseen liittyy edelleen huomattavaa epävarmuutta, ja mikäli sillä arvioidaan olevan olennainen merkitys tilinpäätöskokonaisuuden kannalta, eikä tilinpäätöksessä tästä huolimatta anneta tilintarkastajan mielestä riittäviä tietoja saamisten epävarmuudesta, voi tilintarkastaja tehdä johtopäätöksen, että tilinpäätöksessä on olennainen puute. Tällöin hänen tulisi mukauttaa lausuntoaan antamalla joko varauman sisältävä tai kielteinen lausunto tilinpäätöksestä riippuen siitä, onko asialla laajalle ulottuvaa vaikutusta. Tilintarkastaja ei voisi korvata mukautusta antamalla lisätietoja tai tiettyä seikkaa painottavaa lisätietoa saamisiin liittyvästä epävarmuudesta tilintarkastuskertomuksessaan, koska tilintarkastuskertomuksessa annettavat lisätiedot painottavat aina sellaista seikkaa, joka sisältyy tilinpäätökseen. Tilinpäätöksestä puuttuvat tai pois jätetyt tiedot on sisällytettävä tarvittaessa tilintarkastuskertomuksen mukautetun lausunnon perustelukappaleeseen.⁷⁰

Mikäli tilintarkastaja edellä kuvatussa tilanteessa päätyisi siihen johtopäätökseen, että tilinpäätöksessä annetaan saamisiin liittyvästä epävarmuudesta riittävät tiedot ja ettei tilinpäätöksessä ole olennaista virheellisyttä, hän voisi antaa vakiomuotoisen lausunnon. Tällöinkin tilintarkastajalla on mahdollisuus harkintansa mukaan antaa tiettyä seikkaa painottava lisätieto, mikäli hän arvioi, että käyttäjien kannalta on tarpeellista kiinnittää huomiota tähän nimenomaiseen seikkaan.⁷¹

ISA 705:n mukaan laajalle ulottuvilla vaikutuksilla tilinpäätökseen tarkoitetaan sellaisia vaikutuksia, jotka eivät tilintarkastajan harkinnan perusteella rajoitu ainoastaan tilinpäätöksen tiettyihin osiin, tileihin tai eriin. Mikäli vaikutukset rajoittuvat ainoastaan tilinpäätöksen tiettyihin

---

⁷⁰ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 249-250.

⁷¹ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 249-250.

osiin, tileihin tai eriin, mutta ne edustavat tai voisivat edustaa huomattavaa osuutta tilinpäätöksestä, on tällöinkin kyse niin sanotuista laajalle ulottuvista vaikutuksista. Tämä pätee myös silloin, kun tilinpäätöksessä esitetyllä tiedolla on perustavanlaatuista merkitystä siihen, millaisen käsityksen tilinpäätöksen käyttäjät muodostavat tilinpäätöksestä kokonaisuutena.⁷²

Lausunnon antamatta jättäminen

Mikäli tilintarkastaja ei pysty hankkimaan lausuntonsa perustaksi tarpeelliseksi arvioimaansa määrää tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä ja hän tekee johtopäätöksen, että mahdollisten havaitsematta jääneiden virheellisyyksien mahdolliset vaikutukset tilinpäätökseen voivat olla sekä olennaisia että laajalle ulottuvia, tulee tilintarkastajan jättää lausuntonsa antamatta. Tilintarkastajan mahdollisuuksiin hankkia tilintarkastusevidenssiä voivat vaikuttaa olosuhteet, joihin yhteisö ei pysty vaikuttamaan, tai tilintarkastajan työn luonteeseen tai ajoitukseen liittyvät olosuhteet tai se, että johto on asettanut joitakin rajoituksia esimerkiksi tilintarkastuksen laajuuden suhteen. Johdon asettamilla rajoituksilla saattaa olla vaikutusta esimerkiksi tilintarkastajan tekemiin arvioihin väärinkäytösriskeistä. Käytännössä kuitenkin on melko harvinaista, että johto rajoittaisi tilintarkastuksen laajuutta, sillä hallitusta, toimitusjohtajaa ja vastaavia toimielimiä velvoittavat TTL:n mukaiset säännökset siitä, että heidän on omalta osaltaan varattava tilintarkastajalle tilaisuus toimittaa tilintarkastus siinä laajuudessa, kuin tämä katsotaan tarpeelliseksi, ja annettava tilintarkastajalle hänen pyytämänsä tiedot ja selvitykset.⁷³

Tiettyjä seikkoja painottavat kappaleet ja muita seikkoja koskevat kappaleet

ISA 706:ssa käsitellään tilanteita, joissa tilintarkastaja katsoo olevan tarpeellista antaa lisätietoja tilintarkastuskertomuksessa. Tällöin ei sanan varsinaisessa merkityksessä ole kyse tilintarkastuskertomuksen mukauttamisesta, vaan lisäkommunikaatiosta tilintarkastusraportoinnissa. Tilintarkastaja voi katsoa tarpeelliseksi lisätä viestintää tilintarkastuskertomuksessaan silloin, kun hän haluaa kiinnittää käyttäjien huomiota tilinpäätöksessä esitettyyn seikkaan tai seikkoihin, jotka ovat merkitykseltään perustavanlaatuisia käyttäjien tilinpäätöksestä muodostaman käsityksen kannalta. ISA 706:n säännöksiä on sovellettava myös silloin, kun tilintarkastaja pitää tarpeellisena kiinnittää huomiota mihin tahansa seikkaan tai seikkoihin, joita ei ole esitetty tilinpäätöksessä, mutta jotka ovat kuitenkin relevantteja sen kannalta, minkälaisen käsityksen

⁷² Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 256.

⁷³ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 264-265.

käyttäjät muodostavat tilintarkastuksesta, tilintarkastajan velvollisuuksista tai tilintarkastuskertomuksesta. Mikäli tilintarkastaja aikoo sisällyttää tilintarkastuskertomukseensa tiettyä seikkaa painottavan tai muuta seikkaa koskevan kappaleen, on hänen kommunikoidava tästä ja kyseisen kappaleen sanamuodosta tarkastettavan yhteisön hallintoelinten kanssa.⁷⁴

Lisätietokappaletta on käytettävä vain, mikäli siihen on erityistä syytä, ja arvioidessaan tätä tilintarkastajan on ymmärrettävä, että lisätietokappaleen sisällyttäminen tilintarkastuskertomukseen tulkitaan käytännössä niin, että on olemassa jokin erityinen syy vakiomuotoisesta tilintarkastuskertomuksesta poikkeamiseen. On huomattava, että lisätietojen antamisella ei tarkoiteta TTL:n mukaista tilintarkastajan huomautusvelvollisuutta, joka liittyy yhteisön vastuuvollisten sellaiseen toimintaan, josta saattaa aiheutua vahingonkorvausvelvollisuus yhteisöä tai säätiötä kohtaan. Tilintarkastuksessa vahingonkorvausvastuuta arvioitaessa tulee keskittyä selvittämään sitä, onko tarkastuksen kohteena olevalle yhteisölle aiheutunut tosiasiallista vahinkoa. Tilintarkastuksen yhteydessä ei ole tarkoitus keskittyä mahdollisesti kolmannelle osapuolelle aiheutetun vahingon vahingonkorvausvelvoitteen arviointiin. Tilintarkastajan on kuitenkin aina huomautettava yhteisön vastuuvollisia silloin, kun on toimittu yhteisöä koskevan lainsäädännön, yhtiöjärjestyksen, yhtiösopimuksen tai muiden sääntöjen vastaisesti. On hyvän tilintarkastustavan mukaista, että vähäisistä ja epäolennaisista määräysten vastaisista toimista ei tule esittää huomautusta tilintarkastuskertomuksessa.⁷⁵

Tiettyä seikkaa painottava kappale saattaa olla tarpeellinen esimerkiksi silloin, kun tilintarkastaja saa tietoonsa olennaisia uusia seikkoja tilintarkastuskertomuksen antamispäivän jälkeen, ja hän antaa tämän johdosta uuden tai muutetun lausunnon. Tällöin sovelletaan ISA 560:n säännöksiä tilinpäätöspäivän jälkeisistä tapahtumista. Tiettyä seikkaa painottavassa kappaleessa voidaan tuoda esille myös sellaisia tilanteita, joissa meneillään olevaan oikeudenkäyntiin tai viranomaismenettelyyn liittyvään lopputulokseen liittyy epävarmuutta, tai esimerkiksi silloin, kun yhteisöä on kohdannut suuri katastrofi, jolla on ollut tai on edelleen merkittävää vaikutusta yhteisön taloudelliseen asemaan.⁷⁶ Tällaisilla tapahtumilla on luonnollisesti merkitystä tilinpäätösinformaation käyttäjille.

---

⁷⁴ IFAC. Osa 1. 831-834.

⁷⁵ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 252 ja 299.

⁷⁶ IFAC. Osa 1. 835-836.

Muita seikkoja koskevat lisätiedot ovat käytännössä olleet harvinaisia. ISA 706:n mukaan muuta seikkaa koskeva lisätieto on annettava esimerkiksi silloin, kun tilintarkastaja on antanut tilintarkastuskertomuksen useammasta kuin yhdestä yhteisön laatimasta tilinpäätöksestä, esim. kansallisen FAS- ja IFRS -tilinpäätösnormistojen mukaan. Muita seikkoja koskeva lisätieto voitaisiin antaa myös tilanteessa, jossa tarkastuksen kohteena olevassa tilinpäätöksessä esitettävät edellisen tilinpäätöksen vertailutiedot ovat tarkastamattomia.⁷⁷

Tilintarkastuslain mukainen tilintarkastajan huomautusvelvollisuus

Tilintarkastajan tulee antaa huomautus tilintarkastuskertomuksessaan silloin, kun tilintarkastuksen kohteena olevan yhteisön hallituksen, hallintoneuvoston tai vastaavan toimielimen jäsen, puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja, toimitusjohtaja tai muu vastuuvollinen on syyllistynyt sellaiseen tekoon tai laiminlyöntiin, josta saattaa seurata vahingonkorvausvelvoite yhteisöä kohtaan. Huomautus on annettava myös silloin, kun joku edellä luetelluista vastuuvollisista on rikkonut yhteisöä koskevaa lakia, yhtiöjärjestystä tai sääntöjä. Tilintarkastuskertomuksessa on myös esitettävä yhtiökokouksen tai muun yhteisön toimielimen edellyttämät muut tilintarkastukseen perustuvat lausumat. Mikäli tilintarkastaja kiinnittää erityistä huomiota joihinkin tiettyihin seikkoihin tilintarkastustoimeksiantoa suorittaessaan, tulee tilintarkastuskertomuksessa antaa lisätiedot tällaisista havainnoista. Tilintarkastuskertomuksessa on myös esitettävä lisätiedot sellaisista seikoista, joilla voi olla olennaista merkitystä yhteisön toimintaedellytysten jatkuvuutta arvioitaessa.⁷⁸

Mikäli tilintarkastajalla on perusteet varauman sisältävän tai kielteisen lausunnon antamiselle tilinpäätöksen virheellisyyden perusteella, on tällöin annettava myös huomautus tilintarkastuskertomuksessa osakeyhtiön hallitukselle ja toimitusjohtajalle. Tällöin olisi kyse siitä, että olisi rikottu OYL:n määräyksiä, joiden mukaan on hallituksen vastuulla huolehtia siitä, että tilinpäätös laaditaan kirjanpitolain säännösten mukaisesti.⁷⁹

---

⁷⁷ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 254.

⁷⁸ TTL 1141/2015. 3 luku 5 §.

⁷⁹ Suomen Tilintarkastajat ry, 2017b. 263.

2.4 Tilintarkastajan raportointi- ja ilmoitusvelvollisuuden laajentamispyrkimykset

Vuonna 2010 Euroopan komissio julkaisi finanssimarkkinoiden sääntelyuudistuksen lähtölaukauksena vihreän kirjan ”Tilintarkastuspolitiikka: kriisin opetukset”. Kirjan julkaisemisen jälkeen aloitettiin mittava julkinen kuuleminen tilintarkastuksen merkityksestä, laajuudesta ja rahoitusvakauden lisäämiseen tähtäävistä tilintarkastustoimintojen kehittämistavoitteista.⁸⁰

Kansallisella tasolla tilintarkastajan ilmoitusvelvollisuuden laajentamispyrkimykset sisältyivät valtioneuvoston järjestyksessään kuudenteen periaatepäätökseen tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaksi vuosille 2012-2015. Harmaan talouden tehostettu torjunta oli mainittu Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa eräänä kärkihankkeena. Toimintaohjelman keskeisimmät tavoitteet olivat yhtäältä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta, toisaalta laillisen liiketoiminnan ja terveen kilpailun tukeminen. Toimintaohjelman hankkeiden avulla oli tarkoitus muun muassa lisätä viranomaisten reagointivalmiutta silloin, kun herää epäily harmaan talouden harjoittamisesta.⁸¹

Uusin periaatepäätös kansalliseksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan strategiaksi vuosille 2016-2020 annettiin 28.4.2016. Strategialla pyritään edistämään toimenpiteitä, jotka ennalta estävät harmaata taloutta ja talousrikollisuutta, ja tässä tehtävässä yksityissektori nähdään merkittävänä toimijana viranomaisten ohella.⁸² Koska tilintarkastus on nimenomaan yksityisen sektorin toimijoiden varassa, on todennäköistä, että myös tulevaisuudessa tilintarkastajan roolia harmaan talouden ehkäisemisessä tullaan arvioimaan uudelleen. Strategian toimeenpano ja seuranta delegoitiin sisäministeriön alaiselle talousrikostorjunnan johtoryhmälle, jonka tuli laatia erillinen harmaan talouden ja talousrikostorjunnan toimenpideohjelma ja seurata sen etenemistä⁸³.

Valtioneuvoston antaman strategian perusteella Sisäministeriössä on laadittu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2016-2020. Toimenpideohjelman ensimmäiseen kärkihankkeeseen sisältyy tavoite harmaan talouden toimijoita koskevan tiedon yleisöjulkisuuden, saatavuuden ja maksuttomuuden lisäämisestä.⁸⁴

---

⁸⁰ IFAC. Osa 1. 173–175.

⁸¹ Valtioneuvosto. 2012. 1-7.

⁸² Valtioneuvosto. 2016. 2.

⁸³ Valtioneuvosto. 2016. 7.

⁸⁴ Sisäministeriö. 2016. 1-3.

Tilintarkastuslain uudistushanke tilintarkastajan nimenomaisen ilmoitusvelvollisuuden laajentamisen osalta kansallisella tasolla käynnistyi lakialoitteesta 24/2013, jota seurasi työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) valmisteleva luonnos hallituksen esitykseksi⁸⁵. Tilintarkastuksella nähdään hallituksen esityksen mukaan olevan keskeinen yhteisöoikeudellinen rooli ja sen nähdään valvovan ensisijaisesti osakkeenomistajien etua. Sellaisissa yhteisöissä, joissa ei ole suoranaista omistajaa, kuten esimerkiksi säätiöissä tai sellaisissa yhteisöissä, joissa omistus ja johto ovat käytännössä yksi ja sama taho, valvoo tilintarkastaja myös yhteiskunnallista yleistä etua tilintarkastajan ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. HE:ssä todetaan, että tilintarkastajalla on rooli yhteisöjen toiminnan laillisuusvalvonnassa, koska sen lisäksi että tilintarkastajan tulee tarkastaa, onko säännöksiä ja määräyksiä noudatettu, hänen tulee varmistua myös siitä, että tietoihin ei sisälly väärinkäytöksestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä.⁸⁶

Tilintarkastajan ilmoitusvelvollisuutta koskevat säännökset olisivat velvoittaneet tilintarkastajia myös silloin, kun tarkastettavana on jokin muu kuin yleisen edun kannalta merkittävä, eli niin sanottu PIE-yhteisö, tai silloin kun yhteisössä valitaan tilintarkastaja kokorajojen velvoittamatta vapaaehtoisesti. Tilintarkastuskohteiden erilaisuudesta johtuva eriarvoisuus tuotiin HE:ssä selkeästi esille:

Tilintarkastajan riippumattoman aseman, säännösten ja määräysten noudattamisen, harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan sekä terveen kilpailun edistämisen näkökulmasta tavoitteet eivät rajaudu vain yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen sektoriin, joiden toiminta on jo valvottua paitsi yhteisöjen sisäisin valvontajärjestelmin, viranomaistoimin ja ulkoisten sidosryhmien toimesta. Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunta kohdistuu tavanomaisesti enemmän muihin kuin PIE-yhteisöihin. Tilintarkastajan velvoitteiden yhdenmukaisuudesta poikkeamiseen tarkastuskohteesta riippuen ei ilmoitusvelvollisuuden osalta näin ole perusteita. Näistä syistä olisi tarkoituksenmukaista, että ilmoitusvelvollisuus ulotettaisiin koskemaan yleisesti yhteisöjen ja säätiöiden tilintarkastusta ja tätä koskeva säännös ehdotetaan lisättäväksi tilintarkastuslakiin.⁸⁷

Esitetyn tilintarkastajan ilmoitusvelvollisuuden laajentamisen tavoitteena oli tilintarkastajan aseman vahvistaminen riippumattomana, laillisuusvalvontaa suorittavana toimielimenä. Ta-

---

⁸⁵ TEM/1827/03.01.01/2013.

⁸⁶ HE 212/2014. 3, 9-10.

⁸⁷ HE 212/2014. 8-9.

voitteena oli lainsäädännön avulla kannustaa yhteisön johtoa korjaamaan tilintarkastuksen aikana ilmenneet moitittavat menettelyt luomalla tilintarkastajalle väylä tehdä viranomaisilmoitus niissä tilanteissa, joissa yhteisön johto ei ryhdy tarvittaviin toimiin tilanteen korjaamiseksi. Lakiehdotuksella nähtiin olevan säännösten ja määräysten vastaisen menettelyn ennaltaehkäisevä vaikutus, ja sillä pyrittiin tukemaan laillista yritystoimintaa.⁸⁸

Useiden lausuntokierrosten jälkeen HE tilintarkastajan ilmoitusvelvollisuuden laajentamisesta ei mennyt läpi, mutta tilintarkastajan roolia ja sen terävöittämistä säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä pohditaan edelleen. Tilintarkastaja on riippumaton toimielin, jonka tehtävänä on ensisijaisesti raportoida havainnoistaan yhteisön toimivalle johdolle ja hallintoelimille luottamuksellisuuteen ja salassapitovelvollisuuteen nojautuen, ja ST:n mukaan raportointivelvoitteen yhteisön ulkopuolelle tulee pysyä poikkeuksellisena ja rajattuna.⁸⁹

2.5 Tilintarkastajan raportointivelvoitteita koskeva lainsäädäntö Ruotsissa

Ruotsissa on tilintarkastuslain (Revisionslag 1999:1079) lisäksi erillinen tilintarkastajalaki (Revisorslag 2001:883). Kuten Suomen kansallisessa OYL:ssa, niin myös ruotsalaisessa osakeyhtiölaissa (Aktiebolagslag 2005:551), on lukuisia tilintarkastusta koskevia säädöksiä. Ruotsin uudistettu osakeyhtiölaki astui voimaan vuonna 2005.

Ruotsissa tilintarkastusvelvollisuuden rajat ovat korkeammat kuin Suomessa. Yhteisön on Ruotsissa valittava tilintarkastaja, jos kaksi tai useampi seuraavista ehdoista on ylittynyt kahdena edellisenä tilivuotena: yhtiön taseen loppusumma on yli 1,5 miljoonaa kruunua (150 teur), yhtiön liikevaihto on yli kolme miljoonaa kruunua (300 teur) ja tilikaudella on keskimäärin yli 3 työntekijää.⁹⁰ Nämä rajat ovat taseen ja liikevaihdon osalta noin puolitoistakertaiset suomalaisiin rajoihin verrattuna. Tilintarkastuksen kohteena ovat ABL:n 9. luvun 3 §:n mukaan vuosikertomus (årsredovisningen; suomalaisessa lainsäädännössä puhutaan tilinpäätöksestä) ja kirjanpito sekä hallituksen ja toimitusjohtajan hallinto, jolla tarkoitettaneen hallinnon tarkastusta. Tilintarkastus on suoritettava ammatillinen skeptisyys säilyttäen, ja niin perusteellisesti ja siinä laajuudessa, kuin hyvä tilintarkastustapa vaatii.⁹¹

⁸⁸ HE 212/2014. 9.

⁸⁹ KHT-yhdistys (nyk. Suomen tilintarkastajat ry.), 2014. 2.

⁹⁰ ABL 9 luku, 1 §. Suomenokset ovat kirjoittajan omia käännöksiä, ja sanamuodoissa on pyritty käyttämään Suomen kansallisessa lainsäädännössä esiintyviä termejä ja käsitteitä.

⁹¹ ABL, 9 luku, 3 §.

Tilintarkastusvelvollisuuden kokorajat nostettiin Ruotsissa nykyiselle tasolle vuonna 2010, ja siellä on vuonna 2016 tehty selvitys lakisääteisen tilintarkastuksen poistamisen vaikutuksista talousrikollisuuteen. Selvityksen mukaan rekisteröityjen osakeyhtiöiden määrä on noussut loppuvuonna 2010 rekisteröidystä 365.000 osakeyhtiöstä vuoteen 2016 mennessä 515.000 osakeyhtiöön. Vertailuvuosien aikana ilmoitettujen kirjanpitorikosten määrä oli lisääntynyt, ja tämän katsottiin johtuvan siitä, että yritysten lukumääräkin oli kasvanut. Verorikokset puolestaan olivat vastaavana ajanjaksona vähentyneet, ja tämän arvioitiin johtuvan siitä, että verotarkastusten painopistealueita samoin kuin Korkeimman oikeuden käytäntöjä oli muutettu. Talousrikollisuuden, tai vähintäänkin mahdollisuuden talousrikosten tekemiseen, arvioitiin kasvaneen raja-arvojen korottamisen myötä. Tämän seurauksena pakollisen, joskin kevyemmän, tarkastusmenettelyn luomista ja ulottamista kaikkiin yhtiöihin pidetään suotavana rahanpesun ja terrorismin rahoituksen ehkäisemiseksi.⁹²

Ruotsissa on tilintarkastuskertomusta koskevia säädöksiä ABL:n 9. luvun 28-37 pykälissä. Tilintarkastuskertomuksessa on ABL 9. luvun 31 §:n mukaan esitettävä lausunto siitä, antaako vuosikertomus oikean kuvan yhtiön tilikauden tuloksesta ja taloudellisesta asemasta, ja ovatko toimintakertomuksessa annetut tiedot sopuoinnussa vuosikertomuksen kanssa. ABL:n 9. luvun 33 §:ssä säädetään, että tilintarkastuskertomuksessa tulee antaa lausunto siitä, voidaanko hallituksen jäsenille ja toimitusjohtajalle myöntää vastuuvapaus. Pykälässä säädetään myös, että mikäli tilintarkastaja havaitsee hallituksen jäsenen tai toimitusjohtajan syyllistyneen johonkin tekoon, josta voisi seurata vahingonkorvausvastuu, on tällaisesta mainittava tilintarkastuskertomuksessa. Sama koskee myös sellaista tilannetta, jossa tilintarkastaja havaitsee hallituksen jäsenen tai toimitusjohtajan toimineen jollakin muulla tavalla osakeyhtiölain, sovellettavan tilinpäätöstä koskevan lain tai yhtiöjärjestyksen vastaisesti.⁹³ Vastuuvapautta koskevat lausunnot poistettiin Suomen kansallisesta lainsäädännöstä vuoden 2016 lakiuudistuksen yhteydessä.

Ruotsin nimenomaista tilintarkastajan aktiivista ilmoitusvelvollisuutta koskevat säädökset ovat ABL:n 9. luvun 33, 34, 37 ja 42-44 pykälissä. Esimerkiksi ABL:n 9. luvun 34 §:ssä säädetään, että tilintarkastuskertomuksessa tulee antaa huomautus veronmaksuvelvoitteiden laiminlyönnistä. 37 §:ssä säädetään, että tilintarkastajan on toimitettava kopio tilintarkastuskertomuksesta verohallinnolle aina, kun tilintarkastuskertomuksessa on huomautus veronmaksuvelvoitteiden laiminlyönnistä, tai mikäli mukautetun kertomuksen perusteena on se, ettei tilinpäätöstä ole

---

⁹² TEM, 2018. 67.

⁹³ ABL, 9. luku. 28-33 §.

laadittu sovellettavan lain mukaisesti, tai mikäli hallitukselle tai toimitusjohtajalle ei voida myöntää vastuuvapautta.⁹⁴ Vaikka Suomen kansallisessa lainsäädännössä ei ole näin tarkkoja vastaavia säännöksiä muun muassa veroasioiden tarkastamisesta, niin hyvän tilintarkastustavan perusteella tällainen velvoite on kuitenkin olemassa ilman sanamuodonmukaista sääntelyä.

Ruotsissa hallinnon tarkastusta koskeva lainsäädäntö on samoilla linjoilla suomalaisen sääntelyn kanssa. TEM:in muistion mukaan Ruotsin paikallinen tilintarkastuslautakunta on todennut, että tilintarkastajan tavoitteena on hankkia selvitystä yhtiön hallinnosta voidakseen kohtuullisella varmuudella arvioida, onko hallituksen jäsen tai toimitusjohtaja olennaisessa määrin syylistynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta hänelle voi seurata korvausvelvollisuus yhtiölle, tai onko se rikkonut osakeyhtiölakia, tilinpäätöslakia tai yhtiöjärjestystä. Ilmoitusvelvollisuus näyttäisi koskevan vain osakeyhtiölain ja tilinpäätöslain rikkomista.⁹⁵ Ruotsissa ilmoittamisvelvoitteet johdon vastuuseen liittyvistä seikoista esitetään vastuun tai korvausvastuun muodossa. Tilintarkastajan tulee tarkistaa yhteisön hallintoa ja tarvittaessa raportoida sen puutteista, mutta tilintarkastuslakeihin ei sisälly velvoitetta raportoida pelkästä lakien rikkomisesta, vaan ilmoitusvelvollisuus syntyy nimenomaan mahdollisesta (korvaus)vastuusta. Suomessa sama asia esitetään vahingonkorvausvelvollisuutena.⁹⁶

---

⁹⁴ ABL, 9. luku. 33-42 §.

⁹⁵ TEM, 2018. 42.

⁹⁶ TEM, 2018. 44.

3 TILINTARKASTAJAN ROOLI JA ASEMA LAILLISUUSVALVONNASSA

Arvioitaessa tilintarkastajan julkisen raportoinnin hyödyntämismahdollisuuksia tulee arvioida nykyisen lainsäädännön suomia mahdollisuuksia, joilla tilintarkastajan tilintarkastustoimeksiannon yhteydessä tietoonsa saamia seikkoja voidaan hyödyntää tehokkaasti viranomaisten välisessä yhteistyössä. Tilintarkastajan julkista raportointia voidaan hyödyntää niiden yhtiöiden osalta, jotka ovat tilintarkastusvelvollisuuden piirissä tai jotka valitsevat tilintarkastajan joko omasta tai enemmistöosakkaiden toiveesta. Tilintarkastuksen kattavuuden kannalta tulee arvioida yhtäältä sitä, kuinka mahdollisimman suuri osa väärinkäytöksistä saataisiin raportoitua. Toisaalta tulee arvioida myös niiden yhtiöiden asemaa, jotka jäävät tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolelle. Tilintarkastuksen kokorajoja koskevan keskustelun ja tilintarkastusvelvollisuuden perusteiden kokonaisvaltainen arviointi on asetettu tässä tavoitetilän asettelussa ensimmäiseksi tavoitteeksi.

Toisen tavoitteen keskeinen teema on johdon ja tilintarkastajan välisen vastuun jakautuminen ja vahingonkorvausvelvollisuuteen liittyvät säännökset. Jotta tilintarkastaja pystyy arvioimaan sääntöjen ja määräysten noudattamista tarkastettavien yhtiöiden tilintarkastuksen yhteydessä, ovat hänen ja yrityksen johdon välistä vastuuta ja vahingonkorvausvelvollisuutta koskevat kysymykset keskeisessä asemassa.

Kolmas tavoite liittyy tilinpäätösten ja tilintarkastuskertomusten ilmoittamisvelvollisuutta koskevaan sääntelyyn. Lainsäätäjän tarkoituksena on saada kaikki julkinen tilintarkastajan raportointi rekisteröidyiksi kaupparekisteriin, josta se on viranomaisten käytettävissä. Johdon ja tilintarkastajan vastuuta ja sen uudelleen formulointia käsittelemätän myös siitä näkökulmasta, että olisiko mahdollista säätää tilintarkastajalle velvollisuus yhtiön johdon sijaan ilmoittaa tilintarkastuskertomukset rekisteröitäviksi joko PRH:lle tai verohallinnolle.

Tarkoituksena on tutkia, aiheutuisiko siitä merkittävää hallinnollista taakkaa, lisäkustannuksia tai muuta merkittävää haittaa tilintarkastajalle, jos tilintarkastuskertomusten tallentaminen viranomaiskäytössä olevaan sähköiseen rekisteriin säädettäisiin tilintarkastajan tehtäväksi. Tässä yhteydessä pohditaan niitä keinoja, joiden avulla viranomaisten välisen yhteistyön kehittämisessä voitaisiin hyödyntää teknologisia ratkaisuja kustannustehokkaasti siten, että hallintovastuussa oleva viranomainen saisi jollakin tavalla tiedon, mikäli kertomuksessa on raportoitu vaikkapa verotukseen liittyvistä ongelmista.

3.1 Tilintarkastusvelvollisuus – uhkat ja mahdollisuudet

TTL:n mukaan yhteisö on tilintarkastusvelvollinen, mikäli vähintään kaksi seuraavista edellytyksistä täyttyy sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella: mikäli taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa, mikäli liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa, tai mikäli tilikauden aikana on palveluksessa keskimäärin yli kolme henkilöä.⁹⁷ Toimintaansa aloittavan yhteisön, jolla ei ole ollut toimintaa kahden viimeisimmäksi päättyneen tilikauden aikana, ei ole pakko valita tilintarkastajaa, paitsi silloin kun on ilmeistä, että edellytyksiä tilintarkastajan valitsematta jättämiselle ei ole. Mikäli yhteisöllä on huomattava vaikutusvalta toisen kirjanpitovelvollisen yhteisön liiketoiminnan ja rahoituksen johtamisessa ja yhteisön pääasiallisena toimialana on arvopapereiden omistaminen ja hallinta, on tilintarkastaja valittava aina. Tilintarkastusvelvollisuus koskee myös kaikkia säätiöitä edellä mainituista rajoista huolimatta⁹⁸, sekä sellaisia asunto-osakeyhtiöitä, joissa on yli 30 osakkeenomistajien hallinnassa olevaa huoneistoa⁹⁹. Lakisääteisen tilintarkastusvelvollisuuden lisäksi yhteisössä voidaan valita tilintarkastaja vapaaehtoisesti, mikäli yhteisön yhtiöjärjestyksessä, yhtiösopimuksessa tai säännöissä on tilintarkastajan valintaa koskeva määräys¹⁰⁰.

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) asetti 27.4.2016 työryhmän selvittämään TTL:n muuttamistarpeita, ja lakisääteisen tilintarkastusvelvollisuuden rajoja koskevaa sääntelyä tarkasteltiin osana tätä työtä. Tavoitteena oli tunnistaa ja arvioida niitä lainkohtia, joista yrityksille koetaan aiheutuvan tarpeetonta hallinnollista taakkaa ylimitoitettun sääntelyn seurauksena, ja kartoittaa mahdollisuuksia sääntelyn keventämiseen ja ristiriitaisten säädösten purkamiseen tarkastuksen kohteena olevien yritysten näkökulmasta tarkasteltuna. Toisaalta huomiota tuli kiinnittää myös siihen, kuinka mahdolliset muutokset vaikuttaisivat muiden tilinpäätöstietoja hyödyntävien tahojen, kuten sijoittajien, velkojien ja verottajan asemaan. Työryhmän tuli tarkastelussaan ottaa huomioon kaksi hallitusohjelmassa esitettyä tavoitetta. Norminpurkamisen tarkoituksena on yritysten hallinnollisen taakan keventäminen ja päällekkäisen sääntelyn purkaminen, ja harmaan talouden ehkäisemisen avulla pyritään yhtäältä turvaamaan fiskaaliset tavoitteet ja toisaalta tervehdyttämään yritysten välistä kilpailukykyä.¹⁰¹

---

⁹⁷ TTL 1141/2015, 2 luku 2 §.

⁹⁸ Säätiölaki 487/2015, 4 luku 1 §.

⁹⁹ Asunto-osakeyhtiölaki 1599/2009, 9 luku 5 §.

¹⁰⁰ TTL 1141/2015, 2 luku 2 §.

¹⁰¹ TEM, 2018.9-11.

TEM:n alkuvuodesta 2018 valmistuneessa lausunnossa esitetään, että kansallisessa nykylain-säädännössä olevaa tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvojen asettamista merkittävästi euroop-palaista sääntelyä alemmalle tasolle pidetään perusteettomana lisäkustannuksena pienille ja keskiuurille yrityksille. Työryhmässä selvitettiin kolmea erilaista vaihtoehtoa tulevaisuuden lainsäädäntötarpeen arvioimiseksi. Vaihtoehtoina esitettiin, että raja-arvot joko säilytetään ny-kyisellään, tai niitä korotetaan kahdella vaihtoehtoisella tavalla. Ensimmäisen vaihtoehdon mu-kaan kaikki KPL:n 1 luvun 4 b §:n mukaiset mikroyritykset rajattaisiin tilintarkastusvelvolli-suuden ulkopuolelle, ja toisen vaihtoehdon mukaan puolestaan kaikki KPL:n 1 luvun 4 a §:n mukaiset pienyritykset jäisivät tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolelle. Yritys luokitellaan mikroyritykseksi silloin, kun sen tasearvo on yli 350.000 euroa, tai liikevaihto ylittää 700.000 euroa, tai mikäli henkilöstöä on tilikauden aikana keskimäärin enemmän kuin 10 henkilöä. Vastaavasti pienyritystä koskevat rajat on määritetty siten, että taseen loppusumman on ylitet-tävä 6 miljoonaa euroa, liikevaihdon 12 miljoonaa euroa ja henkilöstöä on oltavakeskimäärin 50. Rajojen korottaminen tavalla tai toisella vähentäisi merkittävästi sitä ryhmää, joka tällä het-kellä on lakisääteisen tilintarkastuksen kohteena.¹⁰²

TEM:n lausunnossa korostetaan, että muutos ei kuitenkaan koskisi niitä tilintarkastusvelvolli-suuden piirissä olevia yhteisöjä, joiden on nykysäännösten mukaan valittava tilintarkastaja ko-koajoista huolimatta joko yhteisölainsäädännön, yhtiöjärjestyksen, yhtiösopimuksen tai sään-töjen perusteella, vaan muutos koskisi pelkästään TTL:n 2 luvun 2 §:ssä mainittuja raja-arvoja. Muita kuin edellä mainittuja raja-arvoja koskevia tilintarkastusvelvollisuuteen liittyviä säädök-set tulisi TEM:in mukaan arvioida erikseen.

TEM:n raportin mukaan lakisääteisen tilintarkastuksen kohteena on nykyisin noin 60.000 – 70.000 yritystä Suomen 280 000 yrityksestä, eli tilintarkastusvelvoite kattaa karkeasti lasket-tuna 21-25 % yrityskannastamme. PRH:n tilastojen mukaan Suomessa oli vuoden 2018 alussa hieman yli 270.000 rekisteröityä osakeyhtiötä. Mikäli rajoja korotettaisiin TEM:n esityksen mukaisesti niin, että mikroyritykset rajattaisiin tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolelle, niin tilintarkastusvelvollisiksi jäisi noin 30.000 yritystä, mikä vastaa reilua 10 % kaupparekisterissä olevista yrityksistämme.¹⁰³

---

¹⁰² TEM, 2018. 9-11.

¹⁰³ TEM, 2018. 66.

Tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvojen korottamissuunnitelmissa olisi aiheellista ottaa huomioon tilintarkastusdirektiivin salliman kokorajojen nostamisen lisäksi Suomen kansallinen yritys rakenne, joka eroaa merkittäväällä tavalla Euroopan suurista teollisuusmaista. Suomessa on paljon pieniä ja keskisuuria osakeyhtiöitä, ja erityisesti verotuksellisesta näkökulmasta tarkasteltuna on yhteiskunnallisen edun kannalta hyödyllistä, mikäli tilintarkastusvelvollisuus ulottuisi tavalla tai toisella valtaosaan yrityskannastamme. Kuten on jo edellä todettu, niin tilintarkastuksella koetaan olevan laajempaa merkitystä myös muiden kuin johdon ja osakkeenomistajien etujen näkökulmasta, sillä tilintarkastuksen nähdään suojaavan muitakin sidosryhmiä, kuten velkojia ja sijoittajia.¹⁰⁴

TEM:n raportin mukaan raja-arvojen korottaminen vähentäisi hallinnollista ja taloudellista taakkaa niiltä yrityksiltä, joilla ei ole tarvetta ulkopuoliselle rahoitukselle, ja joissa ei ole vähemmistöosakkeenomistajia. Lakisääteisen tilintarkastuksen rajojen noston katsotaan lisäävän yritysten vastuuta ja vapautta määrätä omista asioistaan parhaaksi katsomallaan tavalla, ja raportissa arvioidaankin, että osa uusista perustettavista ja nykyisistä mikroyrityksistä jättäisivät tilintarkastajan valitsematta. Tällöin tilintarkastajan valitseminen perustuisi ensi kädessä niiden sidosryhmien vaatimuksiin, joiden on mahdollista edellyttää tilintarkastusta, kuten esimerkiksi luotonantajat tai avustusta myöntävät organisaatiot, kuten Tekes tai Euroopan komissio.¹⁰⁵

Harmaan talouden on usein esitetty olevan suhteellisesti yleisempää pienimmissä yhteisöissä. Näin ollen tilintarkastusvelvollisuuden kokorajojen nostaminen voisi teoriassa johtaa siihen, että sellaiset kirjanpitovelvolliset, joiden ei ole pakko valita tilintarkastajaa, jättäisivät tilintarkastajan entistä herkemmin valitsematta. ST:n mukaan nykyiset rajat edistävät korruption ja harmaan talouden ehkäisyä ja verotuksen oikeellisuutta, ja ST arvioikin, että mikäli rajoja nostetaan, niin toimenpiteestä aiheutuvat hyödyt eivät korvaisi siitä aiheutuvia haittoja, joiden vaikutukset ulottuisivat yksittäistä yritystä laajemmalle.¹⁰⁶

Suomen Taloushallintoliiton mukaan Suomessa ei kuitenkaan ole keskimääräistä enempää harmaata taloutta tai talousrikollisuutta. Hallituksen esityksessä vuonna 2006 TTL:n uudistuksia arvioitaessa todettiin, että tilintarkastuksella on hyvin vähäiset mahdollisuudet torjua harmaata

---

¹⁰⁴ Kihn ym, 2017. 42-43.

¹⁰⁵ TEM, 2018. 66.

¹⁰⁶ Tilisanomat, 2018. 50-51.

taloutta. Näin ollen Suomen Taloushallintoliiton mukaan ei ole tarkoituksenmukaista pitää kansallisesti yllä muita maita kireämpiä tilintarkastusvelvollisuuden rajoja. Maltaa lukuun ottamatta kaikilla muilla EU:n jäsenmailla on huomattavasti löyhemmät tilintarkastusrajat kuin Suomella.¹⁰⁷

TEM:n muistiossa esitetään, että hillityn rajojen nostamisen ei oleteta vaikuttavan merkittävästi harmaan talouden määrään. Tätä perustellaan siten, että luottolaitosten oletetaan joka tapauksessa vaativan tilintarkastusta rahoituksen ehtona, ja siten kaikki ulkoista rahoitusta tarvitsevat yritykset kuuluisivat edelleen tätä kautta tilintarkastusvelvollisuuden piiriin. Näin ollen kaikki raja-arvojen puolesta tilintarkastusvelvollisuudesta vapautetut yritykset eivät voisi käytännössä hyödyntää mahdollisuuttaan olla valitsematta tilintarkastajaa. TEM:n mukaan verovalvontaa olisi myös mahdollista ohjata nimenomaan tilintarkastamattomiin yrityksiin.¹⁰⁸

Tilisanomissa 1/2018 julkaistun artikkelin mukaan ST näkee tilintarkastuksen olennaisena osana yhteiskuntaamme, koska sillä on suotuisat vaikutukset luotettavan ja avoimen liiketoimintaympäristön kasvuun. Artikkelissa todetaan, että tilintarkastuksen avulla saadaan luotettavaa tietoa useiden käyttäjien tarpeisiin kustannustehokkaalla tavalla. Sen lisäksi, että yrityksen osakkeenomistajat, rahoittajat ja muut sidosryhmät saavat ulkopuolisen asiantuntijan varmentamaa taloudellista informaatiota käyttöönsä, varmistutaan samalla myös siitä, että yritys maksaa veronsa ja eläkemaksunsa lain mukaisesti.¹⁰⁹

Suomen Taloushallintoliiton mukaan Suomessa tulisi keskittyä kasvua ja työllisyyttä vahvistaviin toimiin, yritystasoisien päätöksentekomahdollisuuden lisäämiseen ja hallinnollisen taakan keventämiseen. Tilintarkastuksen lähtökohtana pitäisi olla omistajien ja rahoittajien tarve ja tilintarkastajan luoma lisäarvo. Näin ollen tilintarkastajaa olisi suositeltavaa hyödyntää silloin, kun yrityksen johto ja omistus on eriytetty, tai silloin kun yrityksessä on mukana ulkopuolisia rahoittajia. Tämä onkin tilanne puolella suomalaisista yrityksistä, ja useat tällaiset yritykset eivät käytännössä voi luopua tilintarkastuksesta. Tilintarkastus on kuitenkin jälkikäteistä tarkastusta, ja näin ollen rahoittajien kiinnostuksen kohteena oleva yrityksen ajantasainen ja viimeisin taloudellinen tilanne ei välttämättä ole tilintarkastajan tiedossa. Taloushallintoliiton näkemyk-

---

¹⁰⁷ Tilisanomat, 2018. 50-51.

¹⁰⁸ TEM, 2018. 67.

¹⁰⁹ Tilisanomat, 2018. 50.

sen mukaan TEM:n ehdotus raja-arvojen nostamisesta on hyvin varovainen, mutta sillä saavutettaisiin kuitenkin hallinnollisen taakan keventämisen tavoitteet, ja samalla yritykset voisivat säästää taloushallinnon kuluissaan. Suomen Tilintarkastajat ovat ilmoittaneet kantanaan, että tilintarkastusrajat tulisi säilyttää nykyisellään, mutta Suomen Taloushallintoliitto puolestaan kannattaa tilintarkastusrajojen nostoa.¹¹⁰

Tilintarkastuslakia tarkastellut TEM:n työryhmä esitti lopulta mietinnössään tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvojen nostamista siten, että kirjanpitolain mukaiset mikroyritykset rajattaisiin lakisääteisen tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolelle. Työryhmä arvioi, että muutoksella vastattaisiin hallinnollisen taakan keventämistavoitteeseen, sillä tilintarkastusvelvollisuuden poistaminen vähentäisi pienimpien yritysten vuosittaisia hallinnollisia kuluja.¹¹¹

Tilintarkastuksen kokorajoja koskevaa keskustelua on käyty myös muissa Pohjoismaissa, ja esimerkiksi Ruotsissa päädyttiin vapauttamaan pienimmät yritykset tilintarkastusvelvollisuudesta vuonna 2010. Ruotsissa vuonna 2017 julkaistun selvityksen mukaan rajojen nostamisella ei päästy asetettuihin tavoitteisiin, ja viranomaiset ehdottavatkin tilintarkastusrajojen laskeamista muutosta edeltäneelle tasolle. Norjassa puolestaan on saatu hyviä kokemuksia tilintarkastusrajojen nostamisesta, ja Suomen Taloushallintoliiton artikkelin mukaan norjalaisille pienyrityksille on kertynyt 1,6 miljardin kruunun säästöt tilintarkastusvelvollisuutta koskevien kokorajojen nostamisen jälkeen. Samaan aikaan verovilppien määrän ei ole raportoitu lisääntyneen.¹¹²

EU:n jäsenvaltioissa on mahdollista asettaa kansallisella lainsäädännöllä tilintarkastuksen raja-arvot huomattavasti Pohjoismaisia rajoja korkeammalle tasolle. Tilinpäätösdirektiivin mukaan tilintarkastusvelvollisuuden on koskettava yrityksiä, joiden tasearvo ylittää 6 miljoonaa euroa, tai liikevaihto on suurempi kuin 12 miljoonaa euroa, tai mikäli henkilöstöä on keskimäärin enemmän kuin 50 henkilöä. Näitä rajoja hyödynnetään Saksassa ja Alankomaissa.¹¹³

Nyky säännösten puitteissa on mahdollista, että mikäli lakisääteisestä tilintarkastusvelvoitteesta halutaan tarkoituksellisesti laistaa, niin teoriassa on mahdollista, että liiketoiminta voidaan

---

¹¹⁰ Tilisanomat, 2018. 50-51.

¹¹¹ TEM, 2018. 10.

¹¹² Tilisanomat, 2018. 50-51.

¹¹³ Tilisanomat, 2018. 51.

suunnitelmallisesti pyrkiä jakamaan pienempiin liiketoimintayksiköihin, ja tällä tavoin välttää tilintarkastusvelvollisuudelta. Toisaalta laki mahdollistaa toimimisen niin sanotun lyhyen elinkaaren yritysten kautta perustamalla ja lopettamalla liiketoiminta yhden yhteisön tunnuksen alla vajaan kahden vuoden välein.

3.2 Tilintarkastajan ja hallituksen vastuun rajat ja vahingonkorvausvelvollisuus

Tilintarkastuslain ja osakeyhtiölain säädökset ovat sidoksissa keskenään. Tilintarkastajan ja osakeyhtiön johdon välisen vastuunjaon kannalta OYL:n säännöksillä on keskeinen merkitys. TTL:n säännösten mukaan osakeyhtiön on suoritettava kultakin tilikaudelta lakisääteinen tilintarkastus.¹¹⁴ Vaikka TTL on ollut viime vuosina useiden muutosten ja uudistusten kohteena, niin OYL:iin on vastaavana aikana tehty vain vähäisiä uudistuksia. Oikeusministeriö on keväällä 2016 julkaissut Osakeyhtiölain muutostarve -arviomuistion, jossa esitettiin OYL:iin muutoksia muun muassa siten, että lakiin tulisi lisätä säädökset johdon lojaliteettivelvollisuudesta. Lojaliteettivelvollisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä osakeyhtiön johdon ja osakkeenomistajien välistä lojaliteettia.¹¹⁵

Arvioitaessa tilintarkastajan raportoinnin hyödyntämismahdollisuuksia sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä lojaliteettivelvollisuus kytkeytyy tilintarkastajan keskeiseen tehtävään osakeyhtiön hallinnon tarkastajana. Mikäli johto on toiminut sääntöjen ja määräysten vastaisesti hallinnossaan, on tilintarkastajan huomautettava tästä tilintarkastuskerptomuksessa. Näin ollen OYL:iin kaavailtu lisäys johdon lojaliteettivelvollisuudesta selkeyttäisi lain tulkintaa, mutta lisäys ei sinänsä muuttaisi nykyistä tilintarkastajan ja hallituksen vastuun oikeudellista asemaa mitenkään.¹¹⁶

OYL:n johtohenkilön vahingonkorvausvelvollisuutta koskevan sääntelyn mukaan yhtiön toimitusjohtaja sekä hallituksen tai hallintoneuvoston jäsen on velvollinen korvaamaan yhtiölle sellaisen vahingon, jonka hän on huolellisuusvelvoitteensa vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhtiölle. Yhtiön johtohenkilön on korvattava myös sellainen vahinko, jonka hän on tehtävässä toimiessaan aiheuttanut osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjystä rikkomalla

---

¹¹⁴ Kihn ym, 2017. 27-28.

¹¹⁵ Kihn ym, 2017. 32, 34-35.

¹¹⁶ Kihn ym, 2017. 35.

yhtiölle, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle. Yhtiökokouksen puheenjohtajan on korvattava yhtiölle, osakkeenomistajalle tai muulle henkilölle aiheuttamansa vahinko, jonka hän on tehtävässään osakeyhtiölakia tai yhtiöjärjestyksestä rikkomalla tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut.¹¹⁷

TTL:n mukaan tilintarkastajan tulee esittää huomautus tilintarkastuskertomuksessaan silloin, kun toimitusjohtaja tai joku hallituksen jäsenistä on syyllistynyt tekoon tai laiminlyöntiin, josta voi seurata vahingonkorvausvelvollisuus yhtiötä kohtaan, tai mikäli on rikottu yhteisöläinsäädäntöä tai yhtiöjärjestyksestä. Lain esitöissä sanotaan kuitenkin, että tilintarkastajan tulee käyttää ammatillista harkintaansa ja pitäytyä antamasta muistutusta yhteisön kokoon tai vahingonkäräjien olosuhteisiin nähden vähäisten rikkomusten tai laiminlyöntien johdosta. Vakavien rikkomusten raportoinnin tarkoituksena on muun muassa saattaa väärinkäytökset yhtiön osakkeenomistajien tietoon, jolloin nämä voivat yhtiökokouksessa harkita niitä toimenpidevaihtoehtoja, joilla tilanteeseen puututaan. Tällöin voi tulla kysymykseen esimerkiksi yhtiön johtohenkilöiden tehtävissään jatkamisedellytysten arviointi. Sillanpään mukaan huomautuksen arviointi jääkin käytännössä joko yhtiön johdolle tai viime kädessä yhtiökokoukselle, ja mikäli yhtiössä ei huomautuksesta huolimatta ryhdytä tarvittaviin korjaaviin toimenpiteisiin, ei tilintarkastajalla ole muita keinoja puuttua tilanteeseen. Kansallisen salassapitosääntelyn mukaan tilintarkastaja ei saa ilmoittaa havaitsemistaan väärinkäytöksistä tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta edes viranomaisille.¹¹⁸

Yksi tilintarkastajan keskeisistä tehtävistä on yhtiön johdon toiminnan lainmukaisuuden arviointi. Käytännössä arviointi suoritetaan hallinnon tarkastuksen avulla. Hallinnon tarkastusta koskevaa lainsäädäntöä on pidetty sisällöllisesti epäselvänä, ja lainsäädäntötarvetta on arvioitu tältä osin TEM:n työryhmässä. Hallinnon tarkastuksella on vaikutusta tilintarkastuskertomuksessa annettavan informaation laajuuteen ja tilintarkastajan mahdollisuuksiin arvioida johdon toiminnan luotettavuutta ja yhtiön toiminnan lainmukaisuutta.¹¹⁹

Tilintarkastajan ei tule tarkastusta tehdessään ottaa kantaa yhtiön liiketoimintapäätösten tarkoituksenmukaisuuden arviointiin tai siihen, onko tämä yhtiön kannalta edullinen vai ei. Liiketoimintapäätösten tarkoituksenmukaisuuden arviointiin tai siihen, onko tämä yhtiön kannalta edullinen vai ei. Liiketoimintapäätösten tarkoituksenmukaisuuden arviointiin tai siihen, onko tämä yhtiön kannalta edullinen vai ei. Liiketoimintapäätösten tarkoituksenmukaisuuden arviointiin tai siihen, onko tämä yhtiön kannalta edullinen vai ei.

---

¹¹⁷ OYL 624/2006, 22. luku, 1 ja 3 §.

¹¹⁸ Sillanpää, 2016. 3-7.

¹¹⁹ Kihn ym, 2017. 40-42.

mintapäätökset tehdään toimitusjohtajan ja hallituksen toimesta ja tilintarkastajan on lähtökohdaisesti voitava olettaa, että yhtiön johto toimii yhtiön edun mukaisesti ja noudattaa yhtiötä koskevia säännöksiä ja määräyksiä. Luonnollisestikin tilintarkastajan on annettava yhtiölle huomautus silloin, kun tilintarkastuksen aikana ilmenee selkeitä lainrikkomuksia, mutta monimuotoisten liiketoimintapäätösten yksityiskohtainen läpikäyminen ei ole tilintarkastukseen käytävissä olevan ajan ja kohtuullisten kustannusten puitteissa mahdollista.¹²⁰

Tilintarkastaja joutuu kuitenkin arvioimaan lakisääteisen tilintarkastuksen yhteydessä muun muassa osakeyhtiön varojenjaon lainmukaisuutta. Oikeusministeriö on esittänyt muistiossaan OYL:n maksukykytestiä koskevan sääntelyn selkeyttämistä, sekä ehdottanut tasetestin tarpeellisuuden uudelleenarviointia. Ehdotetut muutokset selkeyttäisivät osakeyhtiötä koskevaa yhteisölaainsäädäntöä, ja olisivat siten tilintarkastajan näkökulmasta tarkasteltuna tarkoituksenmukaisia, koska tilintarkastajan on huomautettava yhtiötä silloin, kun varojenjako on maksukykytestin vastainen. Nykysäännökset maksukykytestistä ovat vaikeatulkintaisia alan ammattilaisillekin, ja säännöksiä voidaan tulkita monella tavalla. Ruohonen esittää artikkelissaan *Osakeyhtiön tilintarkastajan kannalta keskeiset osakeyhtiö- ja tilintarkastuslainsäädäntöön kaavailut muutokset* näkemyksensä, että osakeyhtiön johdolle voitaisiin asettaa selkeä velvollisuus ottaa kantaa osakeyhtiön maksukykyyn esimerkiksi voitonjakoesityksessään siten, että maksukykyarviointi perusteluineen tulisi kirjata hallituksen kokouspöytäkirjaan. Arvioidessaan varojenjaon lainmukaisuutta tilintarkastaja voisi tällöin perustaa näkemyksensä muun tilintarkastusevidenssin ohella edellä mainittuihin johdon perusteluihin.¹²¹

OYL:n mukaan toimitusjohtajan on vastattava siitä, että yhtiön kirjanpito tehdään lainmukaisesti, ja että sen varainhoito on järjestetty luotettavalla tavalla. Yhtiön hallituksen vastuulla puolestaan on varmistaa, että yhtiön kirjanpitoa ja varainhoitoa valvotaan asianmukaisesti. Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu suhteessa yhteisöön pitää sisällään kaksi eri vastuuperustetta: yhtiöltä vahingonkorvausvastuun tilintarkastajan huolellisuusvelvollisuuden rikkomisesta, ja toisaalta vastuun lainsäädännön, sääntöjen tai yhtiöjärjestyksen rikkomisesta. Tämä tarkoittaa tilintarkastajan kohdalla sitä, että hänen on noudatettava tarkastettavaa yhteisöä koskevien säännösten tai yhtiöjärjestyksen määräysten lisäksi myös tilintarkastuslain säännöksiä ja sen perusteella noudatettavia muita normistoja, kuten hyvää tilintarkastustapaa. Vahteran

---

¹²⁰ Sillanpää, 2016. 7.

¹²¹ Kihn ym, 2017. 35-38.

mukaan tilintarkastajan vastuu seuraa yleensä silloin, kun tilintarkastusta itsessään ei ole suoritettu hyvän tilintarkastustavan mukaisesti tai tilintarkastajan velvollisuuksia ei ole muutoin noudatettu. Toisena, käsillä olevan tutkimuksen kannalta mielenkiintoisempina tilanteena mainitaan tapaukset, joissa tilintarkastaja ei ole sinänsä asianmukaisesti suoritettun tilintarkastuksen jälkeen raportoinut yhtiökokoukselle tarkastushavainnoistaan asianmukaisesti. Tällöin vahingonkorvausvastuu syntyy käytännössä tilintarkastuskertomukseen tai tilintarkastuspöytäkirjaan liittyvistä laiminlyönneistä tai siitä, että tilintarkastuksesta ei ole muutoin raportoitu asianmukaisesti yhteisön johdolle ja yhtiökokoukselle. Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu voi seurata myös salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tai yliraportoinnista.¹²²

Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuusta säädetään TTL 10 luvun 3 §:ssä, jonka mukaan tilintarkastaja on velvollinen korvaamaan vahingon, jonka hän on aiheuttanut tilintarkastajan tehtäviä suorittaessaan tahallisesti tai huolimattomuudesta yhteisölle. Sama koskee vahinkoa, joka on aiheutettu yhteisön osakkeenomistajalle, jäsenelle taikka muulle henkilölle tilintarkastuslakia, yhteisöä koskevaa lakia, yhtiöjärjestyä, sääntöjä tai yhtiösopimusta rikkomalla. Tilintarkastajan vahingonkorvausvastuu ulottuu myös vahinkoon, jonka hänen apulaisena on aiheuttanut tahallisesti tai huolimattomuuttaan. Tilintarkastaja on velvollinen korvaamaan taloudellisen vahingon myös silloin, kun tilintarkastaja on TTL 4 luvun 8 §:n nojalla salassapitovelvollisuuden sitä estämättä antanut tahallisesti tai törkeästi huolimattomuudesta johtuen virheellisiä tietoja sisältävän lausuntonsa sellaiselle viranomaiselle, tuomioistuimelle tai muulle henkilölle, jolla on lain perusteella oikeus saada kyseinen seikka tietoonsa.¹²³

Johdon ja tilintarkastajan välistä vastuuta arvioitaessa lähtökohtana voidaan pitää sitä, että ensisijainen vastuu on yhtiön johdolla. Tilintarkastajan ja yhteisön johdon vahingonkorvausvastuun keskinäinen suhde rakentuu näin ollen siten, että tilintarkastaja on vahingonaiheuttajana pääsääntöisesti toissijainen. Tämä tarkoittaa käytännössä niitä tilanteita, joissa tilintarkastaja ei ole reagoinut yhteisön johdon tai jonkin toisen tahon sääntöjen ja määräysten vastaiseen toimintaan. Käytännössä tämä voisi viitata esimerkiksi maksukyvyntarvointivastuuseen, joka on ensisijaisesti yhtiön johdolla, ei tilintarkastajalla. Näin ollen ensisijainen vahingonaiheuttaja on ollut yhteisön johto tai vastaava muu taho, joka on laiminlyönyt oman valvontavelvollisuutensa tai syyllistynyt itse taloudellisiin väärinkäytöksiin. Tilintarkastajan vastuun arvioimisessa edellytetään, että vahingon on oltava korvauskelpoinen, ja että tilintarkastajan moitittavan teon ja

---

¹²² Kihn ym, 2017. 50-51.

¹²³ TTL 1141/2015, 10. luku 3 §.

vahingon välillä on oltava syy-yhteys. Syy-yhteyttä arvioitaessa on otettava huomioon, että tilintarkastaja ei yleensä voi joutua vastuuseen sellaisesta vahingosta, joka on syntynyt jo ennen sitä ajankohtaa, jolloin tilintarkastustehtävän suorittaminen olisi tullut aloittaa. Mikäli tilintarkastaja laiminlöisi esimerkiksi oman pääoman menettämiseen liittyvät rekisteri-ilmoitusta koskevat velvoitteensa, ja esimerkiksi tavarantoimittajalle aiheuisi vahinkoa siitä, että hän on luottanut kaupparekisterissä päivittämättä oleviin virheellisiin tietoihin, voitaisiin vahingon katsoa aiheutuneen tilintarkastajan nimenomaisen laiminlyönnin seurauksena, ja tällöin tilintarkastajalle lankeaisi vahingonkorvausvastuu koko vahingosta.¹²⁴

Vahinkoa kärsineellä taholla, yleensä tarkastettavalla yhteisöllä, on mahdollisuus itse päättää, miltä vahinkoa aiheuttaneelta taholta se vaatii vahingonkorvausta, ja tietyissä tilanteissa tilintarkastusyhteisö voi olla houkuttelevampi vahingonkorvausvaateen kohde tarkastettavan yhtiön johtoon verrattuna. Jos tilintarkastajaksi on valittu tilintarkastusyhteisö, vastaa vahingosta tilintarkastusyhteisön lisäksi päävastuullinen tilintarkastaja. Mikäli vahingonkorvausvaatimuksen kohteena olisi vain tilintarkastaja, ja mikäli hänet todettaisiin vahingonkorvausvelvolliseksi, olisi tilintarkastajalla useimmissa tapauksissa oikeus saada maksamansa korvaukset regressio-oikeuden nojalla takaisin ensisijaiselta vahingonaiheuttajalta, esimerkiksi osakeyhtiön johdolta. Tällä tarkoitetaan sitä, että niissä tilanteissa, joissa tilintarkastaja on toissijaisena vahingonaiheuttajana joutunut maksamaan vahinkoa kärsineelle osapuolelle vahingonkorvausta, on tilintarkastajalla oikeus saada maksamansa korvaus takaisin ensisijaiselta vahingonaiheuttajalta. Johto on yleensä velvollinen maksamaan tilintarkastajalle sen määrän, jonka tilintarkastaja on joutunut maksamaan vahingonkorvausta. TTL:n mukaan vahingonkorvauksen sovittelusta ja korvausvastuun jakautumisesta kahden tai useamman korvausvelvollisen kesken säädetään vahingonkorvauslaissa. Vahingonkärsijän ei vahingonkorvausvaadetta esittäessään tarvitse arvioida sitä, kuka on aiheuttanut vahingon ensisijaisesti tai sitä, kuinka vahingonkorvausvastuu jakaantuu ensi- ja toissijaisen vahingonaiheuttajan kesken. Vahtera on esittänyt tiettyjä muutoksia tilintarkastajan ja hallituksen vastuun vanhenemista koskeviin säännöksiin yhteisölainsäädännössä siten, että tilintarkastajan vastuun vanhenemisen tulisi olla yhteneväinen yhteisön johdon vastuun kanssa esimerkiksi siten, että vahingonkorvausvastuun alkamisajankohta rajattaisiin molemmilla osapuolilla sen tilikauden päättymiseen, jolta tilintarkastuskertomus, lausunto tai todistus annettiin. Tilintarkastajan roolin terävöittämisessä viranomaisvalvon-

---

¹²⁴ Kihn ym, 2017. 14, 38 ja 49-52.

nan suuntaan tulisi huolehtia siis tilintarkastajien oikeusasemasta siten, että tilintarkastajia koskeva kanneaika ei olisi pidempi kuin voimassa olevan yhteisölainsäädännön mukainen yhteisön vastuuvollisten kanneaika on.¹²⁵

Voimassa olevat tilintarkastajan salassapitovelvollisuussäännökset itsessään estävät tilintarkastajaa ilmoittamasta tilintarkastuksen yhteydessä havaitsemistaan säännösten tai määräysten vastaisista menettelyistä ulkopuolisille, koska laissa ei ole salassapitovelvollisuudesta poikkeamismahdollisuutta tällaisien tilanteiden varalle. Tilintarkastajien ilmoitusvelvollisuuden laajentamista käsitelleen hallituksen esityksen mukaan tilintarkastajan asemaa olisi mahdollista hyödyntää entistä enemmän, sillä tilintarkastajalla on muita tahoja paremmat edellytykset havaita mahdolliset tilintarkastuksen kohteena olevan yhteisön toimintaan liittyvät sääntöjen ja määräysten vastaisuudet ja rikosepäilyt.¹²⁶

Tilintarkastuksen onnistumisen kannalta erityisen tärkeänä pidetään tilintarkastajan ja tarkastuksen kohteena olevan yhteisön välistä avointa ja luottamuksellista suhdetta. Tilintarkastajan mahdollisuuksiin arvioida sääntöjen ja määräysten noudattamista vaikuttavat näin ollen myös tilintarkastajaa koskevat tarkoin määritellyt salassapitosäännökset. Mikäli salassapitosäännöksiä väljennettäisiin esimerkiksi siten, että säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan epäilyissä tilintarkastajalla olisi erityinen lupa poiketa salassapitosäännöksistä, niin tilintarkastajan ja yhteisön välinen avoin ja luottamuksellinen suhde saattaisi vaarantua, koska tilintarkastajalta saatettaisiin pyrkiä järjestelmällisesti piilottamaan sellaisia seikkoja, joiden perusteella tilintarkastaja olisi velvollinen ilmoittamaan huomioistaan yhteisön ulkopuoliselle taholle. Olennaisien tietojen kertomattajättäminen ja piilottaminen voisi vaarantaa tai vähintäänkin vaikeuttaa tilintarkastajan työtä siten, että hänen ei olisi mahdollista saada kohtuullista varmuutta tilinpäätöksen oikeellisuudesta. Myös riippumattomuuden ja puolueettomuuden voidaan olettaa vaarantuvan, mikäli tilintarkastajan perinteinen rooli yhteisön konsulttina toimivasta luottomiehestä muuttuu yhteisön toimien laillisuutta rangaistuksen uhalla valvovaksi ”poliisiksi”.

Hyvän tilintarkastustavan mukaisten säännösten mukaan on aina tilintarkastajan ammatillisen harkinnan varassa tehdä päätös siitä, milloin tilintarkastaja pitää tilintarkastuksessa esille tulleita seikkoja niin merkittävänä, että hän raportoi niistä tilintarkastuskertomuksessaan. Rajan-

---

¹²⁵ Kihn ym, 2017. 20, 47-55 ja 59.

¹²⁶ HE 212/2014. 7-9.

veto näissä tilanteissa ei liene laisinkaan yksiselitteistä niin, että jokainen yksittäinen tilintarkastaja ratkaisisi asian täysin samalla tavalla ja samoin perustein. Snyder viittaa artikkelissaan Client Confidentiality and Fraud tällaisiin tilanteisiin, joissa tilintarkastaja joutuu pohtimaan myös sitä, että mukautetun kertomuksen antaminen saattaisi johtaa jopa asiakassuhteen päättämiseen, ja taloudellisten menetysten pelossa omaa moraalia saatettaisiin joutua venyttämään¹²⁷.

OM on muistiossaan esittänyt osakkeenomistajien tiedonsaantioikeuksien laajentamista pienyhtiöissä, ja näillä uudistuksilla olisi vaikutusta myös salassapitosäännöksiin. Ehdotuksen mukaan uuden perustettavan yksityisen osakeyhtiön kaikille osakkeenomistajille tulisi taata mahdollisuus tutustua niin halutessaan yhtiön kirjanpitoon ja muihin asiakirjoihin, mikäli tätä oikeutta ei ole nimenomaisesti yhtiöjärjestyksessä rajoitettu. Voimassa olevan OYL:n sanamuodon mukaan osakkailla ei ole oikeutta tutustua yhtiön kirjanpitoon, kirjeenvaihtoon ja hallituksen pöytäkirjoihin, joskin tällaiset oikeudet voidaan yhtiöjärjestyksessä tai osakassopimuksessa osakkaalle antaa. OM:n muistion mukaan osakeyhtiölakiin tulisi sisällyttää säädökset myös luottamuksellisia tietoja saaneen osakkaan vastuusta, jotta liikesalaisuuksien luottamuksellisuus säilyy.¹²⁸

3.3 Tilintarkastuskertomuksen rekisteröintivelvoite

KPL:n säännösten mukaan yhteisön on laadittava tilinpäätös kultakin tilikaudelta, ja tilinpäätös on ilmoitettava rekisteröitäväksi Patentti- ja rekisterihallitukseen¹²⁹. Tilinpäätösasiakirjat voidaan toimittaa joko suoraan PRH:lle, tai mikäli ne on liitetty yhteisön vuosiveroilmoitukseen verohallinnon ohjeiden mukaisesti, niin verohallinto välittää tiedot viran puolesta edelleen kaupparekisteriin, ja asiakirjat tulevat automaattisesti rekisteröidyiksi. Verohallinnolle tehtävän ilmoituksen yhteydessä yhteisön on otettava kantaa siihen, sisältääkö tilintarkastuskertomus vakiokertomuksesta poikkeavia lisätietoja. Tilinpäätösten rekisteröintivelvoitteen tavoitteena on julkistaa tilinpäätöstiedot kaikista Suomessa rekisteröidyistä osakeyhtiöistä.¹³⁰ Mikäli kaikki yritykset noudattaisivat ilmoitusvelvollisuuttaan, niin rekisteröityjä tilinpäätöstietoja tilintarkastuskertomuksineen olisi mahdollista hyödyntää sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä. Tilanne ei kuitenkaan ole käytännössä ollut tavoitteen mukainen.

---

¹²⁷ Snyder, 2011.

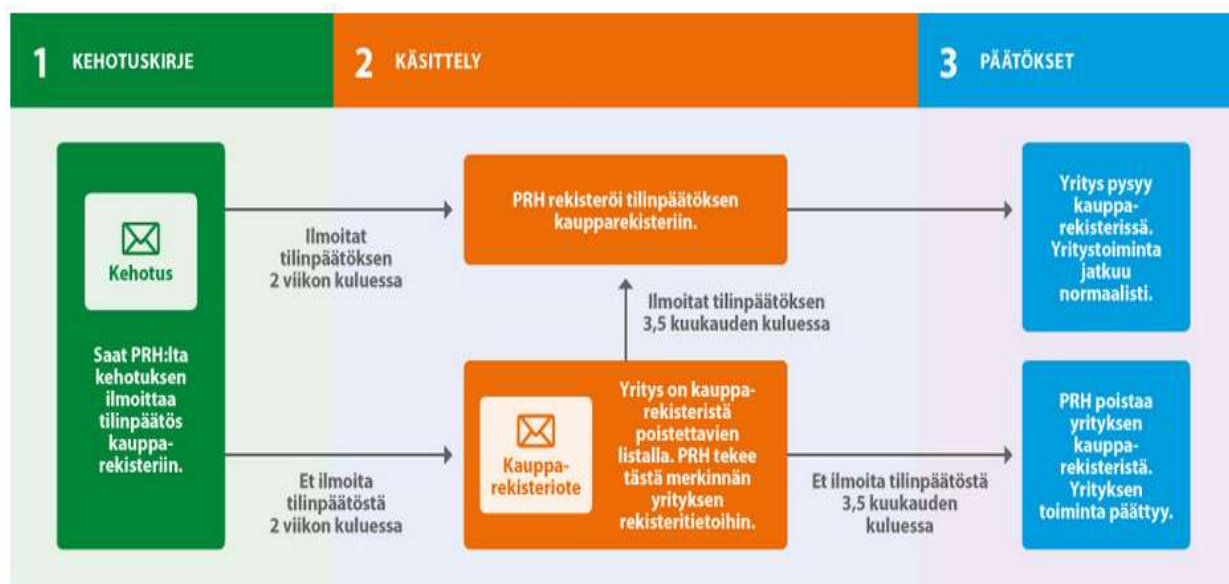
¹²⁸ Oikeusministeriö, 2016. 29.

¹²⁹ KPL 1336/1997. 3 luku, 1 ja 9 §.

¹³⁰ PRH, 2018.

PRH:n pääjohtaja Antti Riivari esittää niin sanottua kurinpalautusta toteutettavaksi kaupparekisteriin. PRH:n tehtävänä on valvoa tilinpäätöstietojen ilmoitusvelvollisuutta, ja se onkin hiljattain tehostanut valvontamenettelyään merkittävällä tavalla. Tavoitteena on poistaa kaupparekisteristä tuhansia sellaisia yrityksiä, jotka eivät kehotuksesta huolimatta toimita tilinpäätöksiään rekisteröitäviksi. Riivari on huolissaan siitä, että lukuisat yritykset laiminlyövät tilinpäätöksen rekisteröintivelvoitetta kehotuskirjeistä ja raskaista sanktioista huolimatta.¹³¹

Kuviossa 1 on esitetty kaupparekisteristä poistamiseen liittyvät toimenpiteet ja eri vaiheissa käytettävät aikarajat. Syyskuussa 2017 noin 66.000 yrityksellä oli vähintään yksi yli vuoden vanha tilinpäätös toimittamatta. PRH onkin poistanut lukuisan määrän yrityksiä kaupparekisteristä, esimerkiksi tammikuussa 2018 kaupparekisteristä poistettiin 1557 osakeyhtiötä ja osuuskuntaa, joiden tilinpäätöstiedot olivat jääneet toimittamatta. Kaupparekisterin siivoustyötä jatketaan edelleen aktiivisesti, ja osoituksena tästä on muun muassa se, että helmikuussa 2018 lähetettiin lähes 5000 kehotuskirjettä niille osakeyhtiöille ja osuuskunnille, jotka ovat laiminlyöneet ilmoittamisvelvoitensa kehotuksesta huolimatta yli vuoden ajan tilikauden päättymisen jälkeen.¹³²

Kuvio 1: Kaupparekisteristä poistamismenettelyn vaiheet ja aikarajat. Lähde: www.prh.fi.

¹³¹ Tilisanomat, 2018. 18.

¹³² Taloustaito, 2018b.

Niin sanotun kurinpalautuksen ja siivoustyön tavoitteena on muun muassa varmistaa, että kaupparekisteri voisi tarjota mahdollisimman luotettavaa ja ajantasaista tietoa Suomen yrityksistä niin elinkeinoelämän, viranomaisten kuin kansalaistenkin käyttöön. Kaupparekisteritietoja käyttäviä sidosryhmiä ovat viranomaisten lisäksi muun muassa asiakkaat, rahoittajat, tavarantoimittajat ja työntekijät.¹³³ Sidoryhmät voivat tarvittaessa tarkistaa kunkin yhtiön tilanteen veloituksetta PRH:n Virre -nimisestä sähköisestä tietopalvelusta.¹³⁴

OYL:n 20 luvun 4-6 §:ssä säännelty poistamismenettely vaikuttaa dramaattisesti yrityksen toimintaedellytyksiin, sillä kaupparekisteristä poistamisen jälkeen yritys ei voi enää harjoittaa liiketoimintaansa. OYL:n 20 luvun 22 §:n mukaan rekisteristä poistetun yhtiön varoja ei voida jakaa osakkeenomistajille tai muille jako-osuuteen oikeutetuille ilman selvitysmenettelyä. Kaupparekisteristä poistamisen seurauksena yritys purkautuu myös verotuksessa¹³⁵.

Riivarin mukaan PRH:n toimintaa tullaan kehittämään jatkossa entistäkin asiakaslähtöisemmäksi muun muassa sähköisiä palveluita parantamalla, ja tavoitteena onkin, että yritykset siirtyisivät tekemään kaupparekisteri-ilmoituksensa pelkästään sähköisten rajapintojen kautta. Yrityksiä kannustetaan sähköiseen asiointiin muun muassa differoidun hinnoittelun avulla esimerkiksi siten, että osakeyhtiön hallitusmuutosilmoitus maksaa sähköisen palvelun kautta 40 euroa, kun paperi-ilmoituksesta veloitetaan 85 euroa. Riivarin mukaan yritystietoja olisi mahdollista hyödyntää nykyistäkin paremmin niin, että sähköisiä palveluita voitaisiin kehittää niin asiakkaiden kuin julkishallinnonkin tarpeiden mukaan. Tavoitteena on, että yritykset voisivat tulevaisuudessa raportoida tilinpäätöstietonsa useiden eri viranomaisten yhteiskäytössä olevaan tietokantaan.¹³⁶

Nyky säännösten mukaan tilintarkastaja ei ole velvollinen ilmoittamaan lausuntoaan rekisteröitäväksi tai tekemään ilmoitusta havaintojensa pohjalta erikseen asianomaiselle viranomaiselle. Yhteisöjen on itse huolehdittava siitä, että he ilmoittavat tilinpäätöksensä tilintarkastuskertomuksineen joko PRH:lle tai verohallinnolle rekisteröitäväksi. Mikäli yhteisö ei tietoja toimita, ei tilintarkastuskertomuksessa lausutuista, olennaisuuskynnyksen ylittäneistä seikoista mene tietoa viranomaisille. Tilinpäätöstiedot ovat julkisesti sidosryhmien käytössä vasta sen jälkeen,

---

¹³³ Tilisanomat, 2018. 15-18.

¹³⁴ Taloustaito, 2018b.

¹³⁵ Tilisanomat, 2018. 18.

¹³⁶ Tilisanomat, 2018. 16-18.

kun tilinpäätös on rekisteröity kaupparekisteriin tai julkistettu muulla tavalla. Mikäli vastuuta siirrettäisiin tilintarkastuskertomuksen toimittamisen osalta tilintarkastajalle, niin PRH:n valvonta helpottuisi, sillä se saisi kertomukset varmasti kaikista tarkastetuista yhtiöistä.

Verohallinto on ollut julkishallinnon viranomaisten sähköisten palveluiden kehittämisessä edelläkävijän roolissa. Verohallinnon pääjohtaja Heikuran mukaan tarkoituksena on tutkia, voisiko valtio toimia eräänlaisena tiedonkeruun alustana, jonne monet eri tahot voisivat tallettaa viranomaisen tarvitsemia tietoja. Esimerkkinä Heikura mainitsee metsäkaupan verovelvoitteiden hoitamisen siten, että nykyisen paperi-ilmoituksen sijaan saman tiedon voisi toimittaa automaattisesti sähköisten rajapintojen kautta pankista käsin. Kehitystyössä on kuitenkin Heikuran mukaan kiinnitettävä huomiota myös lainsäädännöllisiin rajoitteisiin siltä osin, että kuinka viranomaiselle nykyisin kuuluvia tehtäviä voitaisiin tehokkuusnäkökulmasta ajatellen siirtää myös muille kuin viranomaisille.¹³⁷

Taloustaidossa julkaistussa Heikuran haastattelussa otettiin esille myös harmaan talouden torjumiseen liittyvät verottajan toimet. Heikuran mukaan järkevän ja tehokkaan valvonnan kannalta on tärkeää löytää sellaiset poikkeamat, jotka viittaavat harmaaseen talouteen, ja segmentoida tarkastuskohteet uuden analytiikan avulla. Taloudellisen vaikuttavuusarvioinnin kannalta on otettava olennaisuuskysymys huomioon siten, että valvontatyö ei saisi maksaa enemmän kuin mitä siitä koituva verokertymä voisi olla. Heikuran mielestä on tärkeää, että verohallinto voi säilyttää yleisen luottamuksen siihen, että säännösten ja määräysten vastaisista toimista joudutaan vastuuseen.¹³⁸

Suomen Taloushallintoliiton mukaan yritysten taloushallinnossa mennään kohti reaaliaikaa ja ongelmiin pyritään puuttumaan ajoissa. Tämä ilmenee muun muassa verottajan proaktiivisessa roolissa esimerkiksi verotarkastuksia tehtäessä. Suomen Tilintarkastajat toteavat, että Suomi on tietotekniikassa maailman johtavia maita, mutta reaaliaikaisessa ja sähköisessä taloushallinnossa on kuitenkin hyvä tunnistaa ja tiedostaa, mitä tietoa järjestelmät tuottavat ja missä pitää kehittyä, ja siihen tarvitaan varmentajia ja kokonaisuuksien hahmottamista.¹³⁹

---

¹³⁷ Taloustaito, 2018a. 13-15.

¹³⁸ Taloustaito, 2018a, 15.

¹³⁹ Tilisanomat, 2018. 51.

3.4 Tilintarkastajan asema sidosryhmätutkimuksessa

Suomen Tilintarkastajat ry:n toteuttaman verkkokyselyn avulla keväällä 2016 selvitettiin sidosryhmien kokemuksia niin tilintarkastuksesta, tilintarkastajista kuin heidän tarjoamistaan palveluistakin keräämällä tutkimusaineistoa muun muassa talousjohtajilta, yrittäjiltä, hallitusammatteisilta, virkamiehiltä ja kansanedustajilta. Kyselyyn saatiin lähes 450 vastausta. Tutkimuksen mukaan tilintarkastusinstituutio lisää yhteiskunnallista luottamusta tilinpäätöstietojen oikeellisuuteen ja sillä on yritystoimintaa ohjaava vaikutus. Tilintarkastuksen merkityksen ja tilintarkastajan roolin arvioinnissa keskeiseksi tekijäksi tutkimuksessa nousivat luottamukseen liittyvät seikat, ja peräti 81 % vastaajista koki, että tilintarkastajan varmentama informaatio lisää sopimuskumppanin luotettavuutta.¹⁴⁰

Tämän tilintarkastajan raportoinnin hyödyntämismahdollisuuksia käsittelevän tutkimuksen kannalta on merkille pantavaa, että ST:n tekemän tutkimuksen mukaan vastaajista yli 80 % arvioi, että tilintarkastaja neuvoo asiakkaitaan sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä. Tutkimukseen osallistuneet sidosryhmien edustajat kokivat, että tilintarkastajat ovat luotettavia ja ammattitaitoisia toimijoita, joilla on erittäin korkea ammattietiikka. Tilintarkastaja koettiin konsultin roolissa toimivaksi yhteistyökumppaniksi, ja yli 60 % tutkimukseen vastanneista ilmoitti käyttävänsä tilintarkastuspalveluiden lisäksi myös muita tilintarkastajan tarjoamia palveluita, kuten esimerkiksi kirjanpitoon, tilinpäätökseen ja verotukseen sekä muun muassa arvonmäärityksiin liittyviä neuvontapalveluita.¹⁴¹

Selvitettäessä tilintarkastuksesta aiheutuvaa hallinnollista taakkaa kävi ilmi, että 74 % vastaajista ilmoitti saavansa tilintarkastuksesta lisäarvoa toimintaansa, koska tilintarkastajan avustuksella asiat tulevat tehdyiksi kerralla oikein. Tilintarkastuksesta ei katsottu aiheutuvan ylimääräistä hallinnollista taakkaa.¹⁴²

---

¹⁴⁰ Suomen Tilintarkastajat ry. 2016.

¹⁴¹ Suomen Tilintarkastajat ry. 2016.

¹⁴² Suomen Tilintarkastajat ry. 2016.

4 LAINSÄÄDÄNTÖTARPEEN ARVIOINTI

Tässä luvussa esitetään tavoitetila ja mahdolliset lainsäädännölliset muutostarpeet tilintarkastajan julkisen raportoinnin hyödyntämiseksi. Kuviossa 2 kuvataan niitä edellytyksiä, joiden vuoksi tilintarkastajan mahdollisuudet sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan raportoinnista rakentuvat. Seuraavaksi perustelen niitä mahdollisia lainsäädäntötarpeita, joiden avulla lainsäädännöllinen sekä yhteiskunnallinen tavoitetila olisi mahdollisesti saavutettavissa.

Kuvio 2: Tilintarkastajan julkisen raportoinnin hyödyntämisen edellytykset.

4.1 Tavoitetilan kartoitus ja lainsäädännölliset muutostarpeet

Tilintarkastajan julkisen raportoinnin hyödyntämismahdollisuuksiin vaikuttaa monta tekijää. Tässä tutkimuksessa tilintarkastajan julkisen raportoinnin hyödyntämisen kannalta keskeisimmiksi edellytyksiksi ovat nousseet tilintarkastajan raportointivelvoitteisiin, tilintarkastusvelvollisuuteen, tilintarkastajan ja johdon väliseen vastuuseen sekä tilinpäätöksen ilmoitusvelvollisuuteen liittyvät kysymykset.

Tilintarkastajan raportointivelvoitteet

Tämän tutkimuksen mukaan tilintarkastajan raportointivelvoitteet ovat jo nykymenettelyssä riittävät ja kattavat, etenkin kun TEM päätyi esittämään hallinnon tarkastuksen säilyttämistä osana tilintarkastuksen kohdetta jatkossakin. Tilintarkastaja on velvoitettu raportoimaan tilintarkastuskertomuksessa, mikäli tilintarkastuksen aikana havaitaan kirjanpitoon, tilinpäätökseen tai hallintoon liittyviä lainvastaisuuksia, puutteita tai olennaisia virheitä, joita yhteisössä ei tilintarkastuksen aikana korjata tai ryhdytä selvittäviin ja oikaiseviin toimenpiteisiin.

Tilintarkastajan tulee suorittaa tilintarkastus hyvän tilintarkastustavan mukaisesti ja sen perusteella antaa lausuntonsa tilintarkastuskertomuksessaan. Hyvän tilintarkastustavan edellytyksenä on, että tilintarkastaja suorittaa laissa tarkoitetut tehtävät TTL:n 4 luvun 1 §:n mukaisesti ammattitaitoisesti, rehellisesti, objektiivisesti ja huolellisesti yleinen etu huomioon ottaen.

Tilintarkastajan raportointivelvoitteista on säännelty varsin kattavasti ja yksityiskohtaisesti niin EU-tasoisessa kuin kansallisessakin normistossa. Näin ollen tilintarkastajan raportointivelvoitteita koskevaa lainsäädäntöä ei tämän tutkimuksen tulosten mukaan ole tarpeellista muuttaa. Vuonna 2006 tilintarkastuslakia uudistettaessa lain esitöissä arvioitiin, että pienten yritysten tilintarkastuksella on nähtävissä vain vähäinen lisäarvo verotuksen kannalta, ja tilintarkastuksen mahdollisuudet torjua harmaata taloutta ja talousrikollisuutta katsottiin hyvin vähäisiksi¹⁴³.

Tilintarkastajan ilmoitusvelvollisuuden osalta voisimme ottaa mallia naapurimaamme lainsäädännöstä. Ruotsin nimenomaisen tilintarkastajan aktiivista ilmoitusvelvollisuutta koskevan lain mukaan tilintarkastuskertomuksessa tulee antaa huomautus veronmaksuvelvoitteiden laiminlyönnistä. Tilintarkastajan on toimitettava kopio tilintarkastuskertomuksesta verohallinnolle aina, kun mukautetun lausunnon perusteena on veronmaksuvelvoitteiden laiminlyönti, tai mikäli tilinpäätöksen laadinnassa ei ole sovellettu asianmukaisia lakeja, ja edelleen mikäli hallitukselle tai toimitusjohtajalle ei voida myöntää vastuuvapautta. Tilintarkastajan näkökulmasta tarkasteltuna tämä ei lisäisi tilintarkastajan velvollisuuksia merkittävästi, mutta lisäisi tilintarkastajan ilmoitusoikeuksia.

---

¹⁴³ Tilisanomat, 2018. 51.

Tilintarkastusvelvollisuus

Tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvoja koskevan keskustelun yhteydessä saattaisi olla tarkoituksenmukaista harkita kevennetyn tarkastusvelvollisuuden asettamista pienille yhtiöille kuitenkin siten, että tarkastuksen suorittaa auktorisoitu tilintarkastaja. Samassa yhteydessä olisi hyvä arvioida myös sitä, tarvitseeko pienyhtiöiden tarkastus tehdä joka vuosi vai harvemmin.

Nykyllänsäädännön mukaan niin sanotut lyhyen elinkaaren yritykset voisivat, ainakin teoriassa, pyörittää isoakin lyhytaikaista liiketoimintaa ilman, että tilintarkastusvelvollisuus ulottuu niihin, ja lainsäädäntötarvetta olisi hyvä pohtia myös tämän sääntelyn osalta. Tutkimuksessa ei löytynyt perusteita sille, miksi juuri toimintansa aloittaneet yritykset ovat TTL 2 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan vapautettuja tilintarkastusvelvollisuudesta. Näkemykseni mukaan nimenomaan yritystoiminnan aloittamiseen liittyy useita sellaisia toimenpiteitä, joissa tilintarkastajan laaja-alaista laskentatoimen ja yritysjuridiikan osaamista voitaisiin hyödyntää siten, että tilintarkastaja varmistaisi yhteisön toimineen sääntöjen ja määräysten mukaisesti. Käytännössä tilintarkastaja voisi tarkastaa muun muassa hallintoon liittyvät muodollisuudet, esimerkiksi osakeyhtiön perustamiskokouksen asiakirjat, samoin kuin kirjanpidolliset seikat, kuten esimerkiksi avaavan taseen. Mikäli aloittavan yrityksen ensimmäinen tilinpäätös ylittää lakisääteiset tilintarkastuksen kokorajat, tulisi tilintarkastusvelvollisuus ulottaa myös tällaiseen yhtiöön. Siitä syystä esitän, että TTL 2 luvun 2 §:n 2 momentista tulisi luopua.

Mikäli säännösten ja määräysten vastaiseen menettelyyn halutaan puuttua entistä tehokkaammin, voitaisiin huomiota kiinnittää myös niihin yhteisöihin, joiden tilintarkastaja on eronnut kesken tilintarkastuskauden, sillä tilintarkastajan eroaminen saattaa olla merkittävä signaali tilintarkastajan ja yhteisön välisestä epäluottamuksesta.

Johdon ja tilintarkastajan välinen vastuu ja tilinpäätöksen rekisteröintivelvoite

Pullonkaula ja ongelman ydin mukautettujen lausuntojen hyödyntämisessä viranomaistaholta sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä näyttää tämän tutkimuksen valossa olevan tilintarkastusvelvollisuuden kattavuuden lisäksi se, että iso joukko yrityksistä laiminlyö tilinpäätöksen ja tilintarkastuskertomuksen ilmoitusvelvollisuuttaan. Tähän pulmaan esitän kahta eri näkökulmista johdettua ratkaisutapaa: viranomaisvalvojana toimivan PRH:n

näkökulmasta olisi ensinnäkin tarpeellista miettiä niitä menettelyitä, joilla yrityksiä kannustettaisiin tehokkaammin rekisteröimään tilinpäätöstietonsa. Nykysäännösten mukaiset sanktiot eivät PRH:n ponnisteluista huolimatta näytä toimivan toivotulla tavalla. Tilisanomissa 1/2018 julkaistussa artikkelissa PRH:n pääjohtaja Riivari toteaa, että tuhansien yritysten tiedot ovat yhä rekisteröimättä.

Koska pääasiallinen este tilintarkastajan julkisen raportoinnin hyödyntämiselle näyttää siis olevan nimenomaan se, että viranomaiset eivät saa tilinpäätöstietoja käyttöönsä, niin ongelman ratkaisemiseksi esitän yllä mainittujen seikkojen lisäksi yhtenä vaihtoehtona sitä, että johdon ja tilintarkastajan välistä vastuuta muutettaisiin siten, että tilintarkastuskertomuksen ilmoittamisvastuu siirrettäisiin johdolta tilintarkastajalle. Tämä voitaisiin nähdä kompromissiratkaisuna tilintarkastajan roolin terävöittämisspyrkimyksille. Tilintarkastajan ja tarkastuskohteen väliseen vastuun jakoon tämän ei tarvitsisi vaikuttaa muutoin, kuin että yhteisön johto olisi tietoinen siitä, että tilintarkastaja tulee toimittamaan kertomuksen viranomaiselle. Tältä osin tilintarkastajan velvollisuus lisääntyisi, mutta tämä ei tilintarkastajan näkökulmasta tarkasteltuna merkittävällä tavalla lisäisi hallinnollista tai taloudellista taakkaa. Tilintarkastajan salassapitosäännöksiin tällä ei olisi merkitystä, koska tilintarkastuskertomuksessa ei esitetä salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvia seikkoja, joita yrityksen tilinpäätöksestä ei olisi nähtävissä.

Näin ollen esitän OYL 8 luvun tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen rekisteröimistä koskevaan 10§:ään 1 momenttiin seuraavanlaista muutosta: ”*Yhtiön on ilmoitettava tilinpäätös ja toimintakertomus rekisteröitäviksi kahden kuukauden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamisesta. Ilmoitukseen on liitettävä hallituksen jäsenen tai toimitusjohtajan kirjallinen ilmoitus tilinpäätöksen vahvistamisen päivämäärästä ja yhtiön voittoa koskevasta yhtiökokouksen päätöksestä. Tieto tilinpäätöksen vahvistamisesta on ilmoitettava myös kyseisen tilikauden tilinpäätöksen tarkastaneelle tilintarkastajalle.*”

Tämän lisäksi esitän OYL 8 luvun 3 momentin lisäämistä seuraavasti: ”*Tilintarkastajan on ilmoitettava tilintarkastuskertomus ja konsernitilintarkastuskertomus rekisteröitäviksi kahden kuukauden kuluessa tarkastetulta yhteisöltä saadun tilinpäätöksen vahvistamisilmoituksen vastaanottamisesta.*”

Kaupparekisterin ylläpitäjänä toimivan PRH:n näkökulmasta tarkasteltuna tämän muutoksen voitaisiin arvioida lisäävän niitä keinoja, joilla yhteisöjä kannustetaan ilmoittamaan tilinpäätöstietonsa rekisteröitäviksi lakisääteisten aikarajojen puitteissa. Muutoksella olisi vähäinen hallinnollista taakkaa keventävä vaikutus yrityksen näkökulmasta arvioituna.

Veronsaajan näkökulmasta tulisi harkita, olisiko mahdollista kiristää sanktioita entisestään esimerkiksi harkitsemalla tuntuvan hallinnollisen sanktiomaksun käyttöönottoa, jotta yrityksissä otettaisiin asia vakavasti. Toisaalta verohallinto voisi kenties laajentaa hallinnollisen myöhästymismaksun langettamista ilmoitusvelvollisuuden laiminlyömisestä aivan samalla tavoin kuin se nykyisin rankaisee myöhästymisestä tuntuvalla viivästyskorolla yrityksiä silloin, kun esimerkiksi niiden arvonalisäveroilmoitus on päivänkin myöhässä. Näkemykseni mukaan tilinpäätöstietojen ilmoittaminen sinänsä ei ole hallinnollisesti merkittävä taakka yrityksille, ja koska ilmoittaminen on ilmaista, niin ilmoittamatta jättämistä ei voida perustella ainakaan taloudellisilla syillä. Näin ollen yrityksen näkökulmasta tarkasteltuna syyt tilinpäätöstietojen ilmoittamatta jättämiseen voivat olla moninaiset, ja niitä olisi myös syytä tutkia, jotta saataisiin selville tosiasialliset syyt siihen, miksi tilinpäätöstiedot niin usein jäävät toimittamatta.

Säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemissä voitaisiin mahdollisesti tehdä verotarkastuksia ja muita harmaan talouden torjuntaan erikoistuneiden yksiköiden tarkastuksia niihin yhteisöihin, jotka eivät ole kirjanpitovelvollisia, joiden ei tarvitse valita lakisääteistä tilintarkastajaa, tai joissa tätä säännöstä ei noudateta. Mikäli tilintarkastusvelvollisuuden kokorajoja aiotaan TEM:n muistiossa esitetyn mukaisesti nostaa, voitaisiin kenties samassa yhteydessä arvioida myös sitä, että voitaisiinko tilintarkastusvelvollisuutta tarvittaessa laajentaa muilla kuin kokorajoja koskevilla kriteereillä.

Edellä esitettyjen seikkojen lisäksi tilintarkastajan työn laadun varmistukseen liittyvät kontrollit tulee säilyttää nykyisellä tasollaan, jotta voidaan varmistua siitä, että tilintarkastajasta huolimatta tilintarkastusasiakkaita kohdellaan yhdenvertaisesti siinä, missä laajuudessa ja millä kompetensseilla tilintarkastustoimeksiannot suoritetaan. Tilintarkastajan työn tehokkuuteen vaikuttavat muun muassa tilintarkastusyhteisöissä käytettävät tilintarkastuskäytännöt.

Mikäli tilintarkastustyössä käytettävät prosessit, kuten esimerkiksi niin kutsutut työkirjat, ovat kunnossa, niin tilintarkastustyön suunnitteluun ja toteutukseen kuluu vähemmän aikaa. Tilintarkastusyhteisöiden asiakkaalle ennen tarkastuskäyntiä lähetetyt niin kutsutut aineistopyynnöt

ovat eräs keino tilintarkastustoimeksiannon tehokkaamman läpiviemisen mahdollistamiseksi. Tällä tavoin tilintarkastaja saa tarvitsemansa tiedon haluamassaan muodossa jo etukäteen, ja voi fyysisen tarkastuskäynnin aikana keskittyä olennaisimmiksi arvioimiinsa tarkastuskohteisiin.¹⁴⁴

Tarkastuksissa tulisikin keskittyä pääasiassa mahdollisiin ongelmakohtiin ja jättää vähäisen riskin alueet vähemmälle huomiolle. Tilintarkastuksen tehokkuuden on arvioitu kasvavan vuosi vuodelta niiden yhtiöiden kohdalla, joita on tarkastettu jo useamman vuoden ajan saman tilintarkastajan toimesta. Tällöin tulee kuitenkin huolehtia siitä, että tilintarkastajan ammatillinen skeptisyys säilytetään huolimatta siitä, että tilintarkastuksen kohteena oleva asiakas on tuttu. Yhtiön edellisten tilinpäätösten tarkastusaineistoihin voidaan tutustua etukäteen, ja koska yhtiön toimintatavat ja vastuulliset henkilöt ovat jo entuudestaan tuttuja, niin samoja perusasioita ei tarvitse enää käsitellä perusteellisesti joka vuosi, vaan ainoastaan silloin, kun tapahtuu merkittäviä muutoksia. Tämä tarkoittaa vähemmän kustannuksia asiakkaalle ja vähemmän tehotomia työtunteja tarkastajalle. Tilintarkastajien keskuudessa tilintarkastustoimeksiannon suunnittelun tärkeydestä ei kuitenkaan aina olla yhtä mieltä. Osa tarkastajista pitää suunnittelutyötä ajan haaskauksena, kun taas osa tarkastajista kokee, että huolellisen suunnittelun avulla toimeksianto voidaan toteuttaa tehokkaammin.¹⁴⁵

Viranomaisten välisen yhteistyön ja sähköisten rajapintojen hyödyntäminen

Viranomaisten tulisi myös kehittää viranomaisten yhteiskäytössä olevia sähköisiä järjestelmiä. Viranomaiset voisivat tiettyjen hakukriteerien avulla kartoittaa tarkempaan viranomaistutkintaan esimerkiksi ne yhteisöt, joista tilintarkastaja olisi ilmoituksensa yhteydessä lausunut esimerkiksi verotukseen ja työläinsäädäntöön liittyvistä pulmista. Jo nykyisen verohallinnon menettelyn mukaan veroilmoitusta tehtäessä on otettava kantaa muun muassa siihen, onko tilintarkastuskertomus ilmoitettavalta tilikaudelta ollut vakiomuotoinen vai mukautettu.

Ilmoituksen yhteydessä voitaisiin vaatia tarkentavia tietoja silloin, kun tilintarkastaja on antanut mukautetun lausunnon, esimerkiksi siten, että ilmoituksella olisi ilmoitettava mukautukseen aiheuttaneen tapahtuman luonne. Sen jälkeen kunkin väärinkäytöksen valvonnasta vastaavalle

---

¹⁴⁴ Dennis, 2000.

¹⁴⁵ Laudato, 2015.

toimivaltaiselle viranomaiselle voisi mennä tieto tällaisesta väärinkäytöksestä, ja tämä ottaisi vastuun omaan hallinnon alaansa kuuluvista väärinkäytöksistä ja niiden lisäselvittelystä.

Tutkimuksen mukaan niin PRH kuin verottajakin ovat ilmoittaneet tavoitteikseen tehostaa sähköisten rajapintojen hyödyntämistä. Riivari ja Heikura ovat ryhtyneet aktiivisiin toimenpiteisiin myös muiden kuin viranomaisten yhteiskäytössä olevien tietokantojen kehittämisen eteenpäinviemiseksi. Edellä kuvatut menettelyt eivät tietenkään poistaisi sitä ongelmaa, joka liittyy niihin yhteisöihin, joissa tilintarkastajaa ei valita, ja tämän valvonnan kehittämistyötä tultaneen jatkaamaan osana sähköisten järjestelmien uudistamista.

4.2 Mahdollisten muutosten vaikuttavuusarviointi tilintarkastajan näkökulmasta

Tässä alaluvussa esitän teemahaastattelussa esille nousseita näkökulmia liitteessä 1 esitettyjen teemojen arvioinnista. Teemahaastattelu toteutettiin 11.4.2018 puhelinhaastatteluna, ja haastattelun kesto oli noin 90 minuuttia. Haastattelijalla ei ollut teknisiä apuvälineitä haastattelun nauhoittamiseen, joten haastattelijalla on lähettänyt muistiinpanoihinsa perustuvan luvun 4.2 haastateltavalle jälkikäteen tarkastettavaksi ja hyväksyttäväksi. Teemahaastattelumenetelmän luonteen mukaisesti haastattelussa ei käytetty tarkkaan ennalta määritetyssä järjestyksessä olevia tarkkoja tutkimuskysymyksiä, vaan haastattelussa keskusteltiin tilintarkastajan raportoinnin hyödyntämismahdollisuuksiin liittyvistä teemoista suhteellisen laajasti. Pääasialliset teemat olivat tilintarkastusvelvollisuuteen ja tilinpäätöksen ilmoitusvelvollisuuteen liittyviä aiheita.

Suomen Tilintarkastajat ry:n hallituksen puheenjohtaja KHT Petri Kettunen esitti haastattelussa näkemyksensä KHT:na asiantuntijaroolissa, ja korosti sitä, että nämä eivät kuitenkaan ole ST:n virallisia kannanottoja. Osakkaana tilintarkastusyhteisö KPMG Oy Ab:ssa toimiva Kettunen on työskennellyt tilintarkastusalalla yli 20 vuotta. Suomessa toimivien tilintarkastajien ja tilintarkastusyhteisöjen kattojärjestönä toimivan ST:n ja sitä edeltäneen KHT-Yhdistyksen hallitus-työskentelyssä hän on ollut mukana yhteensä kahdeksan vuotta.

Haastattelun aluksi keskusteltiin tilintarkastajan roolista sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä yleisellä tasolla. Kettusen mukaan tilintarkastajan mahdollisuudet rajoittuvat niiden seikkojen esille tuomiseen tilintarkastuskertomuksessa, jotka lakisääteisesti kuuluvat tilintarkastajan julkisiin raportointivelvoitteisiin. Tässä työssä sääntöjen ja määräysten

vastaisten seikkojen raportointi hänen mielestään kytkeytyy keskeisesti tilintarkastajan hallinnon tarkastukseen sekä siihen, mitä tilintarkastajan huomautusvelvollisuudesta on TTL:ssä säädelty. Kettunen toteaa, että tilintarkastuksella nähdään olevan ennen kaikkea säännösten ja määräysten vastaisia menettelyitä ennaltaehkäisevä rooli.

Kettusen mukaan tilintarkastajan raportointivelvoitteet kytkeytyvät erityisesti hallinnon tarkastukseen liittyviin tarkastustoimenpiteisiin. Niinpä hän näkee tarkoituksenmukaisena, että hallinnon tarkastuksen esitetään edelleen pysyvän osana tilintarkastuksen kohdetta kansallisessa sääntelyssämme, mutta huomauttaa kuitenkin, että samaan aikaan olisi välttämätöntä täsmentää hallinnon tarkastuksen sisältöä ja siihen liittyviä vastuukysymyksiä.

Tilintarkastajan on annettava lausuntonsa monista säännösten ja määräysten vastaisista menettelyistä mukautetussa tilintarkastuskertomuksessa ammatilliseen harkintaansa perustuen. Hyvään tilintarkastustapaan kuuluu, ettei vähäisiä ja epäolennaisia määräysten vastaisia toimia esitetä huomautuksena tilintarkastuskertomuksessa. Näin ollen mukauttamiseen johtavan seikan tulee aina olla luonteeltaan olennainen, ja rajanveto näissä tilanteissa jää tilintarkastajan ammatillisen harkinnan varaan. Usein kuitenkin käytännössä tilanteet ovat verraten monitahoisia ja tulkinnanvaraisia. Käytännössä tilintarkastaja keskustelee tällaisissa tilanteissa asiantuntijakollegoidensa kanssa ja pyytää niin sanotun *second opinionin* toiselta asiaan perehtyneeltä tilintarkastusammattilaiselta. Tietyissä tilanteissa epäselvä asia voidaan ottaa käsittelyyn myös tilintarkastusyhteisön mukautettuja kertomuksia pohtivassa työryhmässä ennen tilintarkastuskertomuksen antamista. Menettelyn avulla suojataan niin tilintarkastajaa kuin tilintarkastuksen kohdettakin.

Tilintarkastusvelvollisuuden kokorajoja koskevan keskustelun yhteydessä Kettunen toteaa, että niin ST:n kuin hänen henkilökohtainen kantansakin on ollut rajojen säilyttäminen nykytasollaan. Tämä hyödyttää laajasti suomalaista yhteiskuntaa ja eri sidosryhmiä luotettavan taloudellisen informaation varmistamisen kautta. Tilintarkastuksen avulla saavutetaan korkein luotettavuuden taso tilinpäätösinformaation luotettavuutta arvioitaessa, ja tilintarkastus tulee suorittaa laadukkaasti kaikissa tilintarkastustehtävissä, olipahan kyse lakisääteisesti tai vapaaehtoisesti tehtävästä tilintarkastuksesta. Kettunen esittää, että toissijaisesti voitaisiin arvioida esimerkiksi Tanskassa ja Virossa käytettävän kevennetyn yleisluonteisen tilintarkastusmallin käyttöön ottoa myös Suomessa. Tanskassa ja Virossa tilintarkastusvelvollisuudelle on säädetty

kahdenlaisia rajoja siten, että varsinaiselle tilintarkastukselle on omat, korkeammat raja-arvonsa, ja kevyemmälle, niin sanotulle review -tyyppiselle tarkastukselle on omat matalammat kokorajansa. Tällöin tilintarkastuksen laajuus ja sisältö voisivat olla pienemmille yhtiöille kevyemmät kuin nykyainsäädännön mukaisessa menettelyssä.

Tilinpäätösinformaation rekisteröimisvelvoitteeseen liittyvään, tässä tutkimuksessa esitettyyn OYL 8 luvun 10 §:n muutosehdotukseen Kettunen kommentoi, että periaatteessa uuden velvollisuuden lisääminen tilintarkastajalle ei lisäisi merkittävästi hallinnollista tai taloudellista taakkaa tilintarkastajan näkökulmasta tarkasteluna. Kettusen mukaan muutoksen tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa olisi tärkeää, että muutoksesta katsottaisiin olevan viranomaisen valvontatyön helpottamisen lisäksi hyötyä myös muille tilinpäätösinformaation käyttäjille. Viranomaiselle säädettyjä valvontatehtäviä sinänsä ei ole Kettusen mukaan tarkoituksenmukaista siirtää tilintarkastajalle. Hän korostaa, että ajatukseen voidaan lähtökohtaisesti suhtautua positiivisesti, mikäli muutokselle nähdään tarvetta laajemminkin. Samalla tulisi kiinnittää huomiota ilmoitusprosessin aikarajoihin ja siihen, kuinka tämä vaikuttaisi tilintarkastajaan kohdistuviin vastuukysymyksiin. Tilintarkastus on kiinteä osa tilinpäätöksen laadintaa ja sen hyväksymisprosessia. Kettunen kommentoi, että tilintarkastaja voisi tietyn ajan jälkeen lähettää kertomuksen viranomaiselle (PRH), ja arvioi, että ajankohdan tulisi olla sen jälkeen, kun yhtiön olisi tullut rekisteröidä tilinpäätöksensä. Hänen mielestään yhtiöllä itsellään tulisi olla ensisijainen vastuu tilinpäätöskokonaisuuden käsittelystä ja rekisteröinnistä, tilintarkastuskertomus mukaan lukien. Tilintarkastajan osuus rekisteröintimenettelyssä voitaisiin Kettusen mukaan hoitaa esimerkiksi niin, että tilintarkastajan velvollisuutena voisi olla esimerkiksi lisätä merkintä viranomaisen ylläpitämään tietokantaan vaikkapa siten, että tilintarkastajan ilmoitus sisältäisi tiedon siitä, että ”tilintarkastuskertomus on annettu xx päivänä”, ja samalla kertomuksen sisältöönkin voitaisiin ottaa kantaa ilmoittamalla, onko kertomus ollut vakioamuotoinen tai jotain muuta.

Kettunen toteaa, että teknologian kehityksen myötä on mahdollista, että tilintarkastaja lähettää jatkossa tietojärjestelmässä antamansa esimerkiksi mukautetun kertomuksen yhdelle viranomaiselle, esim. PRH, joka vastaanottaa myös tilinpäätöksen. Tietojärjestelmän kautta kertomus siirtyy automaattisesti kaikille niille viranomaisille, joille mukautuksella on merkitystä, esim. verohallinnolle ja kyseisen yhtiön julkisille rahoittajille, kuten Tekesille ja Finnveralle. Tarkoituksenmukaisena hän pitää sellaista toimintatapaa, jonka avulla yhden ilmoituksen tekeminen on riittävää, ja sen jälkeen viranomaiset koordinoivat asian keskenään.

Yksityiskohtaisen tilintarkastuskertomuksen ilmoittamisvelvollisuutta koskevan keskustelun päätteeksi Kettunen toteaa, että sääntelyssä tulisi ottaa huomioon erityisesti tilintarkastajaa velvoittavat tilintarkastuskertomuksen ilmoitusvelvollisuutta koskevat aikarajat. Kettunen korostaa, että tilintarkastuskertomus osana tilinpäätöstä voidaan julkistaa vasta sen jälkeen, kun tilinpäätös on vahvistettu. Tästä syystä aikarajat tulisi säätää sillä tavoin, että kun tilinpäätöksen tilintarkastuskertomuksineen on valmistuttava neljän kuukauden kuluessa tilikauden loppumisesta, ja yhtiökokous, jossa tilinpäätös vahvistetaan, on pidettävä kahden kuukauden kuluessa tilinpäätöksen valmistumisesta, niin rekisteröintivelvoitteen takarajan tulisi olla esimerkiksi kahden kuukauden kuluttua tilinpäätöksen vahvistamisesta. Ongelmallista Kettusen mielestä olisi se, että kuinka tilintarkastaja saisi tiedon tilinpäätöksen vahvistamisesta. Nämä kommentit on otettu huomioon tämän tutkimuksen sivulla 60 esitetystä lakimuutosehdotustekstissä.

Kettunen toteaa myös, että koska kaupparekisteritietojen ylläpitovastuu on PRH:lla, niin jatkossa tulisi myös pohtia niitä keinoja, joilla viranomaisena toimiva PRH voisi valvoa niitä yhtiöitä, jotka jättävät tilintarkastajan valitsematta, vaikka ne lakisääteisesti ovat tilintarkastusvelvollisia. Tämänkaltaisen valvonnan avulla voitaisiin vaikuttaa siihen, että kaikki tilintarkastusvelvolliset yhteisöt todellakin valitsevat tilintarkastajan huolimatta siitä, mitkä tilintarkastuksen kokorajat ovat nyt tai tulevaisuudessa.

Haastattelijan näkemyksen mukaan tehokkuusnäkökulmasta ajateltuna Tanskan ja Viron mallin mukaisen kevennetyn tarkastuksen puolesta puhuu se, että yrityksille aiheutuisi kevennetystä tarkastuksesta vähemmän taloudellista taakkaa, ja tilintarkastajan näkökulmasta tarkastustyön sisältövaatimuksia helpotettaisiin. Sinänsä sääntelyn voidaan katsoa vastaavan myös norminpurkamisen tavoitteita huolimatta siitä, että tilintarkastusvelvollisuudelle säädettäisiin yhdet uudet kokorajat. Kevennetyn tarkastuksen sisällä oleva sääntely olisi kuitenkin kevyempää kuin mitä nykyiset, kaikkien yhteisöjen tarkastuksia koskevat säännökset nykyisellään ovat. Tämän voitaisiin nähdä parantavan myös yritysten välistä kilpailukykyä.

5 YHTEENVETO

Tämän tutkimuksen mukaan keskeinen merkitys tilintarkastajan julkisen raportoinnin hyödyntämisessä säännösten ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemiseksi on sillä, kuinka laajalle ulottuva tilintarkastusvelvollisuus kansallisessa lainsäädännössämme asetetaan, ja kuinka yritysten tilinpäätöstiedot saataisiin mahdollisimman tehokkaasti koottua kaupparekisteriin. Tilintarkastusvelvollisuutta koskevassa keskustelussa tulisi ottaa huomioon Suomen elinkeinorakenne, sillä hyvin suuri osa yrityskannastamme on suhteellisen pieniä yrityksiä, jotka mikroyritystason rajojen mahdollisesti voimaan tultua tippuisivat tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolelle. Tilintarkastajan ja veronsaajan kannalta tämän voidaan nähdä olevan ongelmallista.

Tutkimuksen mukaan lakisääteisen tilintarkastuksen kohteena on nykyisin noin 60.000 – 70.000 yritystä Suomen 280 000 yrityksestä, eli tilintarkastusvelvoite kattaa karkeasti laskettuna 21-25 % yrityskannastamme. Mikäli rajoja korotettaisiin niin, että mikroyritykset rajattaisiin tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolelle, niin tilintarkastusvelvollisiksi jäisi noin 30.000 yritystä, mikä vastaa reilua 10 % yrityksistämme. Tämän tutkimuksen mukaan voisimme kansallisessa lainsäädännössämme arvioida esimerkiksi Tanskassa ja Virossa käytettävän kevennetyn yleisluonteisen tilintarkastusmallin käyttöön ottoa myös Suomessa. Tanskassa ja Virossa tilintarkastusvelvollisuudelle on säädetty kahdenlaisia rajoja siten, että varsinaiselle tilintarkastukselle on omat, korkeammat raja-arvonsa, ja kevyemmän sisältöiselle tarkastukselle on omat matalammat rajansa. Tällöin tilintarkastuksen laajuus ja sisältö voisivat olla pienemmille yhtiöille kevyemmät kuin nykyinsäädännön mukaisessa menettelyssä.

Yrityksen näkökulmasta tarkasteltuna voidaan todeta, että tilintarkastusvelvollisuuden raja-arvojen asettamista merkittävästi eurooppalaista sääntelyä alemmalle tasolle on pidetty perusteetomana lisäkustannuksena pienille ja keskisuurille yrityksille. Tutkimustulosten mukaan raja-arvojen korottaminen vähentäisi hallinnollista ja taloudellista taakkaa nimenomaan niiltä yrityksiltä, joilla ei ole tarvetta ulkopuoliselle rahoitukselle ja joissa ei ole vähemmistöosakkeenomistajia. Lakisääteisen tilintarkastuksen rajojen noston katsotaan lisäävän yritysten vastuuta ja vapautta määrätä omista asioistaan parhaaksi katsomallaan tavalla, ja raportissa arvioidaan, että osa uusista perustettavista ja nykyisistä mikroyrityksistä jättäisivät tilintarkastajan valitsematta. Tällöin tilintarkastajan valitseminen perustuisi ensi kädessä niiden sidosryhmien vaatimuksiin, joiden on mahdollista edellyttää tilintarkastusta, kuten esimerkiksi luotonantajat tai avustusta myöntävät organisaatiot.

Tilintarkastajan näkökulmasta tarkasteltuna kokorajojen nostaminen heikentäisi tilintarkastajan mahdollisuuksia havaita ja raportoida sääntöjen ja määräysten vastaisista toimista niiden yhtiöiden kohdalla, jotka jatkossa jäisivät tilintarkastusvelvoitteen ulkopuolelle. Arvioni mukaan tämä menettely olisi ristiriidassa sen kanssa, että Suomessa harmaan talouden on arvioitu tapahtuvan nimenomaan pienyrityksissä. Näkemykseni mukaan kansallisesti olisi hyödyllistä tutkia myös kevennetyn review-tyyppisen tilintarkastusvelvoitteen säätämistä Tanskan ja Viron mallin mukaisesti TTL 2 luvun 2 §:n 1 momentin mukaisille yhtiöille, mikäli tilintarkastuksen kokorajojen nostaminen toteutetaan TEM:n esittämän lausunnon mukaisesti.

Myös verotuksellisesta näkökulmasta tarkasteltuna olisi yhteiskunnallisen edun kannalta hyödyllistä, mikäli mahdollisimman suuri joukko osakeyhtiöistämme kuuluisi tilintarkastusvelvollisuuden piiriin. Siitä syystä olisi tarpeellista pohtia myös TTL 2 luvun 2§:n 2 momentin tarkoituksenmukaisuutta ja sitä, voitaisiinko siitä jopa luopua. Lainsäätäjän näkökulmasta katsoen edellä mainitut uudistukset vastaisivat hyvin hallinnollisen taakan keventämistavoitteisiin.

Tilinpäätöksen ilmoittamisen osalta PRH on toteuttanut mittavia toimia kaupparekisteritietojen saattamiseksi ajan tasalle, mutta tutkimuksessa käytettyjen lähteiden valossa on selvää, että toistaiseksi nämä keinot eivät ole olleet riittäviä. Jotta tilintarkastajan julkista raportointia voitaisiin hyödyntää, olisi tarkoituksenmukaista harkita tilintarkastuskertomuksen ilmoitusvelvollisuuden siirtämistä tarkastettavan yhteisön johdolta tilintarkastajalle. Tällä tavoin voitaisiin jatkossa varmistua siitä, että jokaisen tilintarkastetun yhteisön kertomus tulisi asianmukaisesti rekisteröidyksi. Tässä työssä ehdotetun lakimuutoksen tavoitteiden saavuttamiseksi olisi kuitenkin ensiarvoisen tärkeää pitää kokorajat ennallaan. Mikäli tilintarkastuksen kokorajoja tullaan Suomessa nostamaan, niin tilintarkastajalle mahdollisesti säädettävälle tilintarkastuskertomuksen ilmoitusvelvollisuudelle asetetut tavoitteet eivät toteutuisi. Tavoitteiden saavuttamiseksi tulisi uudistaa myös TTL 2 luvun 2 §:ää siten, että siihen lisättäisiin 5 momentti siten, että nykyrajojen mukaisille yhteisöille säädettäisiin kevennetty tilintarkastusvelvollisuus.

Yhteenvedona voidaan todeta, että tutkimuksen perusteella Suomessa on tällä hetkellä hyvin toimiva menettely, jossa tilintarkastaja on velvoitettu lausumaan tilintarkastuskertomuksessaan olennaisista havainnoistaan ja antamaan lisätiedot silloin, kun vakiomuotoisen tilintarkastuskertomuksen antamiselle ei ole perusteita. Nykymenettelyllä saatavaa tietoa olisi mahdollista hyödyntää tehokkaammin esimerkiksi siten, että tilintarkastaja ilmoittaisi tilintarkastuskerto-

muksen rekisteröitäväksi kaupparekisteriin yhteisön sijaan. Sen jälkeen, kun tilinpäätösinformaatio on saatettu viranomaisten käyttöön, on viranomaisen vastuulla kehittää niitä toimintatapoja, joilla se hyödyntää olemassa olevia tietoja sääntöjen ja määräysten vastaisissa toimenpiteissään. Lienee sanomattakin selvää, että niiden yhtiöiden osalta, jotka eivät ilmoita tilinpäätöstietojaan rekisteröitäviksi, tilintarkastajan kertomuksessaan lausumia seikkoja ei voida hyödyntää sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä.

Tämän tutkimuksen mukaan tilintarkastajalle ei tulisi asettaa varsinaista viranomaisroolia, sillä tutkimuksessa käytettyjen lähteiden mukaan ei ole asianmukaista olettaa, että tilintarkastaja puhtaasti yksityisenä toimijana joutuisi ottamaan julkisen viranomaistoimijan velvoitteita hoitaakseen. Hallintolain perusteella on viranomaisen vastuulla siirtää kulloinenkin asia toimivaltaisen viranomaisen tietoon, ja ST:n mukaan tätä vastuuta ei tule siirtää tilintarkastajalle. Yhdistyksen mukaan tilintarkastajien on vähintäänkin erittäin haasteellista tunnistaa rikosepäily lakisääteisen tilintarkastustoimeksiannon puitteissa tavanomaisesti käytettävien tarkastusmenetelmin ja olisi erikoista, mikäli tilintarkastajalta vaadittaisiin talousrikosten havaitsemista ilman viranomaisvaltuuksia.¹⁴⁶

Tutkimuksen edetessä tutkimuskysymystä objektiivisesti monesta eri näkökulmasta pohdittaessa kävi ilmeiseksi, että tilintarkastajan julkisen raportoinnin hyödyntäminen sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä vaatisi lainsäädännöllisten uudistusten lisäksi muutoksia myös eri osapuolten asenteissa, totutuissa työskentely- ja toimintatavoissa, sekä sähköisen tiedonsiirron hyödyntämisessä. Ongelmallista sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä on löytää tehokkaat keinot myös niiden yhteisöjen valvontaan, jotka ovat lakisääteisesti tilintarkastusvelvollisuuden ulkopuolella.

Arvio tutkimuksen vaikuttavuudesta

Tilintarkastusala on ollut jatkuvien uudistuspainneiden alla viimeisen 10 vuoden aikana, ja uudistettujen säännösten aiheuttamien ilmiöiden tutkiminen on tilintarkastusalan ymmärtämisen ja kehityksen kannalta merkittävää, sillä tilintarkastusta koskeva sääntely näyttää edelleen olevan jatkuvan uudistuspaineen alaisena. Tutkimuksen vaikuttavuutta arvioitaessa on hyödyllistä selvittää nimenomaan sitä, kuinka tilintarkastajan ja viranomaisten yhteistyötä voisi kehittää

---

¹⁴⁶ KHT-yhdistys, 2014. 3.

sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä siten, että nykymenttelyssä tilintarkastuskertomuksesta saatavaa tietoa voitaisiin hyödyntää kustannustehokkaasti harmaan talouden ehkäisemistavoitteen mukaisesti kuitenkin siten, että myös tavoite hallinnollisen taakan keventämisestä toteutuisi.

Tutkimuksessa esitetyt ajatukset kevennetyn tilintarkastusmenettelyn kehittämisestä mikrota-soa pienemmille yrityksille vaativat jatkoselvittelyä muun muassa hallinnollisen taakan ja li-säsääntelyn arvioinnin sekä tarkastuksesta saatavan hyödyn välillä. Tilinpäätösinformaation il-moitusvelvollisuutta koskevat uudistusehdotukset voisivat parhaimmillaan nopeuttaa ja helpot-taa valvontaviranomaisena toimivan PRH:n työtä kustannustehokkaalla tavalla. Tällä tavoin voitaisiin vaikuttaa siihen, että valtaosa yrityksistämme olisi aktiivisen valvonnan kohteena.

Jatkotutkimusehdotukset

Tilintarkastajan roolin uudelleenarvioinnin yhteydessä olisi tarpeellista tutkia sitä, kuinka tilin-tarkastajan koulutuksen sisältö ja laissa vaadittu työkokemus vastaavat tilintarkastajalta edelly-tettyä osaamista. Mikäli tilintarkastajan tulee hallita poikkitieteellisesti sääntöjä ja määräyksiä yhteisöläinsäädännön, laskentatoimen ja verotuksen lisäksi vaikkapa ympäristörikosoikeu-desta, niin tilintarkastajan lakisäätteisiä koulutus- ja osaamisvaatimuksia tulee mahdollisesti ar-vioida uudelleen.

Tilintarkastusala on tarkasti säädeltyä ja tilintarkastajan opinto- ja työkokemusedellytyksistä on säädetty yksityiskohtaisesti tilintarkastuslaissa. Mikäli tilintarkastajan tulisi raportoinnis-saan kiinnittää entistä enemmän ja laajemmin huomiota sääntöjen ja määräysten vastaiseen toi-mintaan, tulisi tämä ottaa huomioon myös tilintarkastajien koulutuksen sisältövaatimuksissa harmaan talouden torjunnassa tarvittavien rikosoikeudellisten opintojen osalta. Aiemmassa tut-kimuksessa aihetta on käsitelty muun muassa Näsin artikkelissa ”*Luova laskentatoimi – tarkoi-tuksellista harhaanjohtamista ja myös tilintarkastajien ongelma*”. Näsin artikkelissa pohditaan muun muassa tilintarkastajan roolia erilaisten porsaanreikien etsimisessä ja hyödyntämisessä, ja tehdään tiettyjä suosituksia tilintarkastajien koulutuksen sisältöön liittyen.¹⁴⁷

---

¹⁴⁷ Kihn ym, 2017. 15.

Jatkotutkimusaiheena eräs mielenkiintoinen ilmiö olisi tutkia myös sitä, kuinka viranomaisten väliset sähköiset rajapinnat voitaisiin ottaa hyötykäyttöön sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä siten, että käyttöoikeuksia muokkaamalla samasta tietokannasta voitaisiin hyödyntää rekisteröityjä tilinpäätöstietoja viranomaisten lisäksi esimerkiksi rahoittajien tarpeita silmällä pitäen. Olisi valvonnan kannalta hyödyllistä, että kaikki yhtiötä koskevat tiedot löytyisivät samansisältöisinä yhdestä tietolähteestä.

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISUUS, ARTIKKELIT JA MUUT LÄHTEET:

Danielsson, P. 2017. Talousrikokset, Katsauksia 22/2017. *Rikollisuustilanne 2016, Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Helsingin yliopisto. ISSN 2342-7779.

Dennis, A. 2000. *Best Practices for Audit Efficiency*. Journal of Accountancy, 09/2000. <https://www.journalofaccountancy.com/issues/2000/sep/bestpracticesforauditefficiency.html>, viitattu 19.4.2018.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, 3. painos, Jyväskylä.

Halonen, K. & Steiner, M-L. 2010. *Tilintarkastusprosessi käytännössä*. Helsinki. WSOYpro.

Hautala, M. 2011. *Tilintarkastus osaksi talousrikosten torjuntajärjestelmää – esitys tilintarkastuslain muutokseksi*. ProGradu. Aalto-yliopisto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. *Tutki ja kirjoita*. Kariston Kirjapaino, Hämeenlinna.

Kihn, L-A., Leponiemi, U., Oulasvirta, L., Ruohonen, J. & Wacker, J. 2017. *Näkökulmia tilintarkastukseen ja arviointiin*. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print, Tampere. ISBN 978-952-03-0438-6.

KHT-yhdistys. 2014. *Lausunto luonnokseen hallituksen esityksestä laiksi tilintarkastuslain muuttamiseksi*. 30.6.2014

Keskusrikospoliisi, Rahanpesun selvittelykeskus. 2012. *Parhaat käytänteet, päivitetty 27.8.2012*. http://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polii-siwwwstructure/26327_Rahanpesun_torjunnan_parhaat_kaytanteet_27.8.2012.pdf?b7580e86a9eed488, viitattu 13.1.2018.

Laudato, M. 2015. *Performing effective (and efficient) audits – the importance of planning and materiality*. ACCA. <http://www.accaglobal.com/us/en/member/discover/cpd-articles/audit-assurance/effective-audits.html>, viitattu 19.4.2018.

Sillanpää, M. 2016. *Tilintarkastus ja tilintarkastajan vastuu*. https://www.fine.fi/media/julkaisut-2017/matti-j-sillanpaa_-tilintarkastus-ja-tilintarkastajan-vastuu.pdf. Viitattu 7.4.2018.

Similä, J. 2007. *Oikeustieteellinen ympäristötutkimus ja oikeuspolitiikka*. Oikeus 36:4. <https://www-edilex-fi.ezproxy.uef.fi:2443/oikeus/5097.pdf>. Viitattu 27.3.2018.

Snyder, H.W. 2011. *Client Confidentiality and Fraud*. Fraud Magazine Jan/Feb 2011.

Suomen Tilintarkastajat ry. 2017a. *Mitä on hyvä tilintarkastustapa?* <https://www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/mita-on-hyva-tilintarkastustapa>. Viitattu 16.2.2018.

Suomen Tilintarkastajat ry. 2017b. *Tilintarkastajan raportointi 2016 – kertomukset, lausunnot ja muut asiakirjat*. Printon Trükikoda AS, Tallinna, Viro. ISBN 978-952-218-318-7.

Suomen Tilintarkastajat ry. 2016. *Tilintarkastus sidosryhmien silmin*. <https://www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/miksi-tilintarkastus-tehdään/tilintarkastus-sidosryhmien-silmin>. Viitattu 18.3.2018.

Taloustaito. 3/2018a. *Tavoitteena nopea ja ketterä verottaja*.

Taloustaito. 2/2018b. <https://www.taloustaito.fi/tyo-elake/prh-patistaa-osakeyhtioita-ja-osuus-kuntia--tilinpaatos-pitaa-ilmoittaa-kaupparekisteriin/> Viitattu 11.4.2018.

Tilisanomat. 2/2018. *Tilintarkastusvelvollisuuteen esitetään muutoksia*.

Tilisanomat. 5/2016. *Tilintarkastuksen rajat*. <https://tilisanomat.fi/talousohjaus/tilintarkastuksen-rajat>. Viitattu 30.3.2018.

Tuominen J. & Sarajarvi A. 2013. *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Hansaprint, Vantaa.

LAINSÄÄDÄNTÖ JA VIRALLISLÄHTEET:

Aktiebolagslag 551/2005.

Asunto-osakeyhtiölaki 1599/2009.

Euroopan Parlamentin ja Neuvoston Asetus (EU) 537/2014. *Asetus yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen lakisäätteistä tilintarkastusta koskevista erityisvaatimuksista ja komission päätöksen 2005/909/EY kumoamisesta*. Euroopan unionin virallinen lehti 27.5.2014. FI.

Euroopan Parlamentin ja Neuvoston Direktiivi (EU) 56/2014. *Direktiivi tilinpäätösten ja konsolidoitujen tilinpäätösten lakisäätteisestä tilintarkastuksesta annetun direktiivin 2006/43/EY muuttamisesta*. Euroopan unionin virallinen lehti 27.5.2014. FI.

HE 254/2014. *Hallituksen esitys eduskunnalle tilintarkastuslaiksi ja laiksi julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi*.

HE 212/2014. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tilintarkastuslain muuttamisesta*.

IFAC. *Kansainväliset tilintarkastusstandardit ja eettiset säännöt tilintarkastusammattilaisille 2016*. Osa 1, ISBN: 978-1-60815-318-3.

KPL, Kirjanpitolaki 1336/1997.

Laki finanssivalvonnasta 878/2008.

Laki tilintarkastuslain muuttamisesta 622/2016.

Laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä, 444/2017.

Lakialoite 24/2013. *Lakialoite eduskunnalle laiksi tilintarkastuslain muuttamisesta.*

Oikeusministeriö. Mietintöjä ja lausuntoja 20/2016. *Osakeyhtiölain muutostarve, Arviomuistio.*

Osakeyhtiölaki 624/2006.

Patentti- ja rekisterihallitus. 2018. <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/tilinpaatos/oy.html>. Viitattu 11.4.2018.

Sisäministeriö. 2016. *Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2016-2020.*

Säätiölaki 487/2015.

TEM/1/2018. *Työryhmän muistio tilintarkastuslain määräytyistä lainkohdista ja hallinnollisen taakan keventämisestä.*

TEM/1827/03.01.01/2013a. 14.8.2013. *Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi tilintarkastuslain muuttamisesta.*

TTL, Tilintarkastuslaki 1141/2015. (12.8.2016/622)

Valtioneuvosto. 2012. *Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toiminta-ohjelma vuosille 2012-2015.*

Valtioneuvosto. 2016. *Periaatepäätös kansalliseksi harmaan talouden ja talousrikollisuuden strategiaksi 2016-2020.*

HAASTATTELU:

Kettunen, P., KHT ja osakas KPMG Oy Ab, ja Suomen Tilintarkastus ry:n hallituksen puheenjohtaja, Turku (puhelinhaastattelu), 11.4.2018.

LIITE 1: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO**Tutkittava ilmiö: Tilintarkastajan raportoinnin hyödyntämismahdollisuudet sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä**

Tilintarkastajan rooli sääntöjen ja määräysten vastaisen toiminnan ehkäisemisessä yleensä

Tilintarkastusvelvollisuuteen liittyvät ilmiöt

1. kokorajoja koskeva keskustelu
2. kevennetty tilintarkastuksen laajuus ja sisältö

Tilintarkastuskertomuksen sisältöön vaikuttavat asiat

1. hallinnon tarkastus
2. ammatillinen harkinta

Tilinpäätösinformaation rekisteröimisvelvoitteeseen liittyvät kysymykset

1. tilinpäätöstietojen ilmoittamisvelvollisuus johdolta tilintarkastajalle
2. kaupparekisteritietojen ylläpitovastuu